

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Kristina DEKSNYTĖ

**KREDITO RIZIKOS VALDYMO KOMERCINIUOSE BANKUOSE
EKONOMINIS ĮVERTINIMAS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2009

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Kristina DEKSNYTĖ

**KREDITO RIZIKOS VALDYMO KOMERCINIUOSE BANKUOSE
EKONOMINIS ĮVERTINIMAS**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, ekonomika (04 S)**

Magistro darbo autorė Kristina Deksnytė
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovė doc. dr. Daiva Beržinskienė
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas (-ė) _____
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Kristina Deksnytė

Kredito rizikos valdymo komerciniuose bankuose ekonominis įvertinimas. Magistro darbas.

Magistro darbe yra išskirtos komercinių bankų veiklą įtakojančios rizikos. Darbe išanalizuoti ir susisteminti Lietuvos ir užsienio autorių pateikiami kredito rizikos identifikavimo, valdymo ir vertinimo metodai. Darbe pateikiama Lietuvos komercinių bankų pagrindinių veiklos rodiklių analizė. Didelis dėmesys skiriamas paskolų analizei, nes klientams suteiktos paskolos dažnai apibrėžiamos kaip pagrindinis kredito rizikos šaltinis. Vertinant kredito rizikos valdymą banko vidinių sprendimų atžvilgiu, analizuojama Lietuvos komercinių bankų paskolų portfelio diversifikacija. Patvirtinama suformuota hipotezė, kad kredito rizikos valdymas gali būti vertinamas ne tik atliekant pastovų paskolų monitoringą, bet ir analizuojant paskolų portfelį bei jo struktūrą.

SUMMARY

Kristina Deksnytė

The Economic Evaluation of Credit Risk's Management at Commercial Banks. Master's Work.

This master's paper provides the names of the risks which influence the performance of commercial banks. In this paper it is analysed and systemised the methods of credit's risk identification, management and valuation conducted by various Lithuanian and foreign authors. The analysis of the main performance indicators of Lithuanian commercial banks is represented in this paper. Major consideration is assigned to the analysis of the loans, because the loans granted for the clients are often named as the main source of the credit's risk. The diversification of Lithuanian commercial banks' loans portfolios is chosen as the mean to valuate the management of credit's risks considering the internal banks' decisions. The hypothesis, that credit's risk management can be valuated not only by using constant monitoring of the loans, but also by analysing the loans' portfolio and its structure, is confirmed.

TURINYS

ĮVADAS	5
1. KREDITO RIZIKOS VALDYMAS IR VERTINIMAS KOMERCINIUOSE BANKUOSE.....	7
1.1. Rizika ir jos rūšys komercinių bankų veikloje.....	7
1.1.1. Rizikos samprata	7
1.1.2. Komercinių bankų rizikos rūšys.....	10
1.2. Kredito rizika ir jos valdymas komerciniuose bankuose	14
1.3. Kredito rizikos vertinimas komerciniuose bankuose.....	21
2. KREDITO RIZIKOS VALDYMO LIETUVOS KOMERCINIUOSE BANKUOSE ANALIZĖ	26
2.1. Analizės eigos ir metodikos pagrindimas	26
2.2. Lietuvos komercinių bankų pagrindinių veiklos rezultatų analizė	28
2.3. Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktų paskolų analizė	38
2.4. Lietuvos komercinių bankų pagrindinių veiklos rezultatų tendencijos	45
2.5. Lietuvos komercinių bankų paskolų portfelių diversifikavimo analizė.....	48
2.5.1. Paskolų portfelių diversifikavimas pagal kliento statusą.....	48
2.5.2. Paskolų portfelių diversifikacija pagal ekonominės veiklos šakas	53
2.6. Lietuvos komercinių bankų paskolų portfelių diversifikavimo efektyvumo analizė	55
3. KREDITO RIZIKOS VALDYMO TOBULINIMO GALIMYBĖS.....	60
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	67
LITERATŪRA	69
PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ŽODYNAS	73
PRIEDAI	76
1 priedas. Pagrindiniai Lietuvos komercinių bankų veiklos rodikliai	77
2 priedas. Pagrindiniai Lietuvos bankų veiklos rodikliai 2008 ir 2009 I ketvirčiais	78
3 priedas. Lietuvos bankų paskolų portfelių diversifikacija pagal klientų statusą	79
4 priedas. Lietuvos bankų paskolų portfelių diversifikacija pagal ekonominės veiklos šakas.....	80
5 priedas. Lietuvos komercinių bankų suminiai paskolų portfeliai	81

ĮVADAS

Tyrimo problema. Sėkmingai veikianti komercinių bankų sistema gali būti vadinama valstybės ekonominio stabilumo garantu. Bankai – viena iš sudedamųjų šalies ūkio dalių, atliekanti išskirtinį vaidmenį pritraukiant, paskirstant ir perskirstant šalies finansinius išteklius. Šiuolaikinė ekonomika neįsivaizduojama be bankinio sektoriaus generuojamų finansinių resursų. Greitai, skaidriai ir efektyviai veikiantis bankininkystės sektorius kreditų pagalba teikia papildomus impulsus daugeliui ekonominės veiklos šakų, skatina ilgalaikį ekonomikos augimą. Viena iš svarbiausių sąlygų, kad bankai tinkamai atliktų savo funkcijas ir sąlygotų teigiamą poveikį ekonomikos vystymuisi, yra sugebėjimas identifikuoti, valdyti ir vertinti kredito ir kitas bankų rizikas. Jei bankai nesugeba sėkmingai valdyti visų išskylančių rizikų kyla reali grėsmė ne tik patiems bankams, bet ir visai ekonomikai. Nestabilus bankininkystės sektorius gali destabilizuoti ir visą šalies ūkio vystymąsi.

Tyrimo aktualumas ir naujumas. Kredito rizika gali būti laikoma svarbiausia komercinių bankų rizika, nes dėl veiklos specifikos didžiąją bankų turto dalį sudaro klientams suteiktos paskolos. Kredito rizikos valdymas yra labai svarbus komerciniams bankams, nes gali būti siejamas ne tik su vidiniais banko sprendimais, bet ir su skolininkų sugebėjimais vykdyti įsipareigojimus. Kredito rizikos svarbą pabrėžia ir Lietuvos, ir užsienio autoriai, teigdami, kad dažna bankų sektoriaus krizių priežastis yra prastas kredito rizikos valdymas. Ankstesniais metais tiek Lietuvos, tiek užsienio autorių darbuose kredito rizikai buvo skiriama santykinai mažai dėmesio. Dauguma autorių analizuodavo visas bankų patiriamas rizikas bendrai, tačiau nepakankamai išsamiai, arba orientuodavosi į kitų rizikos rūšių analizę. Pastaraisiais metais kredito rizikos vertinimui skiriama vis daugiau dėmesio. Analizuojant Lietuvos komercinių bankų veiklos ataskaitas pastebima ta pati tendencija: prieš ketverius ar penkerius metus bankai ypač akcentuodavo palūkanų normų ir likvidumo rizikas, tačiau pastaraisiais metais didžiausias dėmesys skiriamas kredito rizikos valdymui ir vertinimui. Vis didėjantis susidomėjimas kredito rizikos identifikavimu, valdymu ir vertinimu tiek teoriniu lygiu, tiek pačių bankų atžvilgiu apibrėžia šio darbo aktualumą.

Šiame darbe išskiriamos pagrindinės kredito rizikos valdymo ir vertinimo kryptys. Apžvelgiami kredito rizikos vertinimo priemonių pokyčiai. Vertinant Lietuvos komercinių bankų paskolų portfelius, taikomi metodai ir rodikliai leidžiantys bent iš dalies kredito riziką įvertinti kiekybiškai. Minėti aspektai apibrėžia šio darbo naujumą.

Tyrimo objektas. Kredito rizika ir jos valdymas Lietuvos komerciniuose bankuose.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti ir įvertinti kredito riziką ir jos valdymą Lietuvos komerciniuose bankuose, tiriant klientams suteiktų paskolų portfelį ir jo valdymo efektyvumą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti rizikos sampratą versle bei apibrėžti pagrindines komercinių bankų patiriamas rizikas.
2. Išanalizuoti kredito riziką ir jos rūšis, apibrėžti, kokiomis priemonėmis kredito rizika valdoma komerciniuose bankuose.
3. Atlikti Lietuvos komercinių pagrindinių veiklos rodiklių analizę.
4. Išanalizuoti Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktų paskolų portfelių diversifikavimo aspektus bei įvertinti diversifikacijos efektyvumą.
5. Pateikti kredito rizikos valdymo tobulinimo galimybes komerciniuose bankuose.

Hipotezė. Kredito rizika komerciniuose bankuose gali būti valdoma ne tik kredito išdavimo metu ar taikant nuolatinį išduotų paskolų monitoringą, bet ir analizuojant komercinių bankų paskolų portfelius bei jų struktūrą.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros, Lietuvos Respublikos įstatymų bei Bazelio bankų priežiūros komiteto nutarimų lyginamoji analizė ir duomenų sisteminimas. Statistinės bei bankų finansinės informacijos rinkimas, grupavimas bei apibendrinimas. Surinktos informacijos analizei naudojamos kompiuterinės programos *Microsoft Excel* bei *SPSS Statistics 17.0*. Skaičiavimuose naudojamos formulės atrinktos remiantis asmeniniais užrašais, nebent nurodyta priešingai.

Tyrimo rezultatai. Atlikus šį darbą gauti tokie pagrindiniai rezultatai: ♦ Kredito rizika suprantama kaip paskolos negrąžinimas ir / arba palūkanų nemokėjimas, t.y. sutartyje numatytų įsipareigojimų nevykdymas. ♦ Lietuvos komercinių bankų pagrindiniams veiklos rezultatams buvo būdinga augimo tendencija, sulėtėjimas pastebimas tik 2008 metais. ♦ Apžvelgus 2009 metų pirmojo ketvirčio Lietuvos komercinių bankų veiklos rezultatus pastebėta neigiama tendencija: mažėja visi pagrindiniai bankų veiklos rodikliai, išskyrus indėlių ir akredityvų apimtį. ♦ Pagrindiniai Lietuvos komercinių bankų paskolų portfelių diversifikavimo aspektai yra klientų statusas ir ekonominės veiklos šakos. ♦ Įvertinus suminius Lietuvos komercinių bankų paskolų portfelius, nustatyta, kad efektyvesnis diversifikavimo būdas yra skirstymas pagal ekonominės veiklos šakas.

Šio darbo rezultatai gali būti panaudoti tolesnei kredito rizikos valdymo komerciniuose bankuose analizei; alternatyviems paskolų portfelių diversifikavimo kriterijams vertinti.

Darbo struktūra. Darbą sudaro 3 pagrindiniai skyriai. Darbo pabaigoje pateikiamas pagrindinių sąvokų žodynas bei 5 tyrimo medžiagą papildantys priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 29 lentelės ir 15 paveikslų. Panaudotos literatūros sąrašą sudaro 63 šaltiniai.

1. KREDITO RIZIKOS VALDYMAS IR VERTINIMAS KOMERCINIUOSE BANKUOSE

Bankininkystė, panaši į šiuolaikinę, pradėjo formuotis renesanso laikų Italijoje, kur bankai pirkdavo bei parduodavo užsienio valiutas, priiminėdavo terminuotus indėlius ir indėlius iki pareikalavimo [37, p. 7]. Šiuolaikiniai bankai veikia kaip finansiniai tarpininkai, surenkantys laisvas rinkos dalyvių lėšas ir jas perskirstantys. Kiekvieno komercinio banko veiklos tikslas – pelno siekimas.

Banko veiklos pelningumas yra banko finansinio valdymo rezultatas, kurį lemia sėkmingas arba nesėkmingas visų banko finansinio valdymo veiksmų naudojimas, pusiausvyros tarp banko prisiimtinos finansinės rizikos ir banko veiklos pelningumo išlaikymas. Pelno siekimas neišvengiamai susijęs su rizika. Komercinių bankų veiklą įtakoja daug skirtingų rizikų: valiutų, likvidumo, operacinė, tačiau svarbiausia gali būti laikoma kredito rizika.

1.1. Rizika ir jos rūšys komercinių bankų veikloje

1.1.1. Rizikos samprata

Rizika yra neišvengiama ūkininkavimo sąlyga. Rizika yra neatskiriamas bet kurios žmogaus ūkinės veiklos elementas. Įvairiuose literatūros šaltiniuose rizikos sąvoka yra skirtingai traktuojama, įvairiai klasifikuojami ją sukeltantys veiksniai. Kasdieniniame gyvenime ir ekonomikoje rizika nėra tas pats. Pasak S. Pečiulio ir S. Šiaudinio [46, p. 15], kasdieniniame gyvenime rizika paprastai reiškia tai, kad tikroje situacijoje egzistuoja nežinoma baigtis, t.y. ar bus išlošta, ar pralošta. Kuo didesnė rizika, tuo daugiau pinigų galima išlošti arba pralošti. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [16] riziką apibrėžia kaip „galimą pavojų, galimą nepasisekimą“. Tarptautinių žodžių žodynas [54, p. 649] riziką apibrėžia kaip „nepasisekimo tikimybę“. Tačiau šie rizikos apibrėžimai dažniausiai sutinkami kasdieniniame gyvenime. Dažnai terminai „rizika“ ir „neapibrėžtumas“ yra naudojami kaip sinonimai, tačiau tarp jų egzistuoja skirtumas. Pasak J. F. Fabozzi ir P. P. Peterson [21, p. 257], neapibrėžtumas yra nežinojimas, kad kas nors įvyks, o rizika nusako kokio dydžio yra neapibrėžtumas. Kuo didesnis neapibrėžtumas, tuo didesnė ir rizika. Todėl galima teigti, kad rizika yra neapibrėžtumo matas. Verslo pasaulyje rizika dažniausiai įvardinama kaip galimas veiklos nuostolis. Lietuvos ir užsienio autorių rizikos apibrėžimai pateikiami 1 lentelėje.

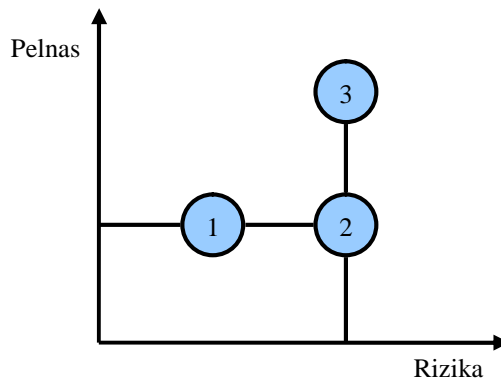
Rizikos apibrėžimai mokslinėje literatūroje

Autorius	Rizikos apibrėžimas
G. Kancerevyčius [30, p. 75]	Rizika yra tikimybė, kad investicijos faktiškas pelningumas ar pinigų srautai bus kitokie nei planuojamas pelningumas ar planuojami pinigų srautai.
V. Vaškelaitis [63, p. 59]	Rizika – nesėkmės tikimybė, galimų praradimų pavojus.
A. Garškienė [23, p. 6]	Rizika – rinkos neapibrėžtumas, nenusakoma ūkinės veiklos partnerių elgsena, informacijos stokos padarinys.
F. Jaseviečienė, R. Giniotienė ir V. Stankevičienė ir kt. [27, p. 8]	Rizika – tai neapibrėžtumas, susietas su tam tikro įvykio tikimybe, galimų tam tikro veiksmo rezultatų įvairove ateityje.
G. Dubauskas [17, p. 162]	Rizika yra pavojus, kad įmonė patirs nuostolių dėl papildomų sąnaudų arba gaus mažiau pajamų nei tikėjosi.
Y. Y. Chong [14, p. 13]	Rizika yra įvykio įvykimo tikimybė. Rizika dažniausiai siejama su neigiamais padariniais, papildomais nuostoliais ar žala.
C. P. Obi [44, p. 82]	Rizika yra tikimybė, kad faktiškos pajamos gali nukrypti nuo laukiamų.
C. Tapiero [52, p. 5]	Rizika – tai nepageidaujimų reiškinių padariniai ir jų poveikis investuotojams ir / ar firmoms.
K. A. Horcher [24, p. 2]	Rizika yra nuostolių dėl neplanuotų įvykių tikimybė, pavyzdžiui, rinkos kainų pasikeitimo.
J. K. Shim ir J. G. Siegel [50, p. 171]	Rizika apibrėžiama kaip vienos ar kitos investicijos laukiamų pajamų apimčių kitimo tikimybė.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis nurodytais šaltiniais.

Apibendrinant 1 lentelėje pateikiamus galimus rizikos apibrėžimus, nepaisant autorių nuomonių skirtumų, jų išsakoma nuomonė iš esmės yra tokia pati: **rizika** – tai tikimybė, kad faktiškas veiklos rezultatas skirsis nuo planuojamo rezultato. Nors dauguma autorių pateikia individualų rizikos apibrėžimą, tiek Lietuvos, tiek užsienio autoriai sutaria, kad riziką ir pelną sieja tiesioginė priklausomybė: didėjant pelnui, didėja ir rizika. Pasak J. Mackevičiaus [39, p. 181], pelno siekimas visada yra susijęs su rizika, o konkurencijos sąlygomis rizikos poveikio pašalinti neįmanoma. Todėl kiekviena įmonė turi ieškoti kompromiso tarp galima didžiausio pelno ir rizikos lygio, t.y. siekti pelno ir rizikos optimizavimo. Pelno ir rizikos ryšys pateikiamas 1 paveiksle.

1 pav. Pelno ir rizikos ryšys

Šaltinis: [39, p. 182].

Iš 1 paveikslo matyti, kad 1 taške rizika yra mažiausia, o 3 taške – didžiausias pelnas. Rizikos požiūriu 2 taškas atitinka 3 tašką, o pelno požiūriu – 1 tašką. Taigi, lyginant 1 ir 2 taškus, aišku, kad 1 situacija yra geresnė negu 2, nes, esant vienodam pelnui, 1 taškas yra mažiau rizikingas. Lyginant 2 ir 3 taškus, matyti, kad 3 taško yra geresnė padėtis, nes, esant tam pačiam rizikos lygiui, pelnas yra gerokai didesnis. Tačiau situacija nėra tokia paprasta, kai lyginami 1 ir 3 taškai. Didžiausias pelnas gaunamas 3 taške, bet yra ir didžiausia rizika [39, p. 181]. Todėl įmonės savininkams, vadovams ir analitikams keliamas uždavinys parengti tokią įmonės strategiją, kad pelno ir rizikos santykis būtų optimalus ir kad būtų garantuotas įmonės veiklos tęstinumas.

Pasak G. Kancerevyčiaus [30, p. 75], rizika turi du išmatavimus – kiekį (t.y. potencialaus nuostolio dydį) ir kokybę (t.y. potencialaus nuostolio patyrimo tikimybę). Rizikos kiekis gali būti ribojamas nustatant apribojimus prisiimamoms rizikoms, o kiekybę galima matuoti kredito reitingais. G. Kancerevyčiui pritaria ir L. Esch, R. Kieffer bei T. Lopez. Šių autorių teigimu [20, p. 11], verslo rizika gali būti dalinama į dvi pagrindines kategorijas: kiekybiškai neįvertinama arba kokybinė rizika ir kiekybiškai įvertinama arba kiekybinė rizika. Pasak L. Esch, R. Kieffer ir T. Lopez [20, p. 11-12], **kokybinė rizika** negali būti išmatuojama, tačiau yra identifikuojama ir kiek įmanoma valdoma. Prie kokybinės rizikos autoriai priskiria teisinę ir informacinių sistemų arba žiniasklaidos rizikas. **Kiekybinė rizika** gali būti išmatuojama taikant vienokius ar kitokius rodiklius. Prie kiekybinės rizikos L. Esch ir kiti priskiria rinkos (t.y. palūkanų normos, užsienio valiutų, likvidumo) ir kredito rizikas. Dalis operacinės rizikos gali būti išmatuojama, todėl L. Esch ir kiti šią riziką priskiria prie abiejų grupių: tiek kiekybinės, tiek kokybinės rizikos.

Sąvoka „rizika“ tradiciškai turi neigiamą atspalvį. Tačiau nereikėtų veiklos rizikos suprasti tik blogąją prasme. Pasak J. Mackevičiaus [39, p. 282], susiklosčius palankioms aplinkybėms rizika gali duoti daug didesnę naudą, negu neprisiimant jokios rizikos arba prisiimant daug mažesnę jos lygį.

Skirsnio apibendrinimas:

Rizika gali būti apibrėžiama kaip nukrypimo nuo laukiamo rezultato tikimybė. Tiek Lietuvos, tiek užsienio autoriai sutaria, kad rizikos laipsnis yra tiesiogiai proporcingas pelno lygiui. Tačiau rizikos negalima vertinti vien neigiamai: esant palankioms aplinkybėms riziką gali sąlygoti teigiamą poveikį (pavyzdžiui, ženklų pelno padidėjimą).

1.1.2. Komercinių bankų rizikos rūšys

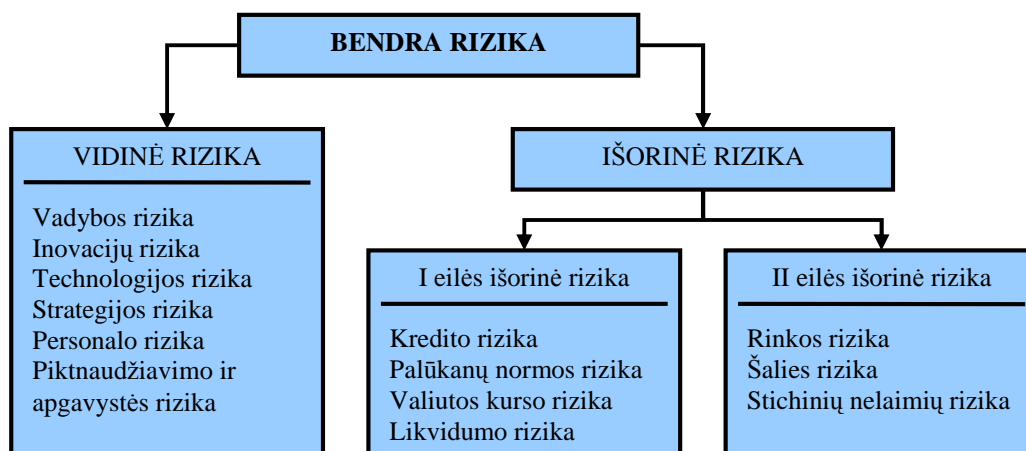
Komercinių bankų, kaip ir kitų finansinių tarpininkų, veikla neįsivaizduojama be rizikos. Pasak V. Lisausko [38, p. 95], netikslinga ieškoti tokių finansinių tarpininkų atliekamų operacijų variantų, kurie neturėtų rizikos ir iš anksto garantuotų norimą finansinį rezultatą. Remiantis S. M. Frost [22, p. 131], galima teigti, kad komerciniai bankai ir kiti finansiniai tarpininkai veikia rizikos valdymo ir jos įkainojimo pagrindu. Kitaip sakant, bankininkystė yra rizikos valdymo verslas. Pasak G. Kancerevyčiaus [30, p. 75], rizikos valdymas yra pelno maksimizavimo ir rizikos minimizavimo procesas rizikos priimtinumų rėmuose.

Komerciniai bankai yra pelno siekiančios institucijos, todėl jų veiklos pagrindas yra siekis uždirbti kuo didesnę pelną. Tačiau, pasak A. Lileikienės ir J. Martinkienės [37, p. 71], siekis gauti kuo didesnę pelną yra ribojamas galimybe patirti nuostolius. Bankinės veiklos rizika reiškia tikimybę, kad faktiškai bankas gaus mažesnę pelną, nei buvo planuota. Todėl L. Ramanauskienė ir E. Čaplinskienė [48, p. 130] teigia, kad tinkamo pelno ir rizikos santykio pasirinkimas yra viena iš svarbiausių banko problemų.

Komercinius bankus ir jų veiklos rezultatus įtakančią riziką galima skirstyti pagal įvairius požymius. V. Vaškelaitis [63, p. 63] ir V. Katkus [31, p. 43] išskiria du komercinių bankų rizikos tipus:

- ✓ *Dinaminė rizika* – tai nelauktų pokyčių rinkoje atsiradimas ir rizikos sąlygų pokytis. Šie pokyčiai gali būti ir negatyvūs, ir palankūs – padaryti nuostolių arba duoti papildomą nelauktą pelną.
- ✓ *Statinė rizika* – tai realūs nuosavybės (kapitalo) nuostoliai ir / arba pelno ir pajamų praradimas dėl to, kad neįvybingas rinkos subjektas.

Komercinių bankų rizika, atsižvelgiant į įtakos ir atsiradimo sferas, gali būti skirstoma į išorinę ir vidinę [38, p. 97]. Išorinė rizika gali būti dalinama į dvi dalis: pirmojo ir antrojo laipsnio (eilės) išorinę riziką (žr. 2 paveikslą).

2 pav. Komercinio banko rizikos klasifikavimas

Šaltinis: [63, p. 64].

Vidinė rizika yra susijusi su banko personalo pasirengimo, naudojamos technikos ir technologijos lygiu, banko įvaizdžiu ir pan. D. Ivaškevičiaus ir A. Sakalo [26, p. 127] teigimu, jos lygis labai priklauso nuo išorinės rizikos lygio. Autoriams pritaria ir V. Vaškelaitis [63, p. 63], tačiau jis pažymi, kad vidinė rizika tiesiogiai nesusijusi su grynai piniginiiais veiksniais. *Pirmos eilės išorinė rizika* – tai rizika, kurios lygis priklauso nuo bankų sistemos lygio ir jos teisinio reguliavimo, *antros eilės išorinė rizika* priklauso nuo bendrų išorinės rizikos sąlygų – ekonominės, politinės, socialinės situacijos šalyje [26, p. 127]. Vidinės rizikos ir pirmos eilės išorinės rizikos skiriamasis bruožas yra toks, kad jos gali būti kontroliuojamos [63, p. 63].

Komercinių bankų patiriamą riziką galima analizuoti išskiriant tris stambias rizikos grupes: finansinę, valdymo ir išorinę riziką. Pasak V. Katkaus [31, p. 43], komercinis bankas privalo kontroliuoti ir finansinę, ir valdymo riziką. Tuo tarpu išorinė rizika yra nekontroliuojama, nes tai – makroekonomikų, politinių, teisinių ir socialinių procesų visuma.

Užsienio autoriai komercinių bankų patiriamą veiklos riziką dažnai skirsto žymiai smulkiau. Pavyzdžiui, S. M. Frost [22, p. 131-132] išskiria tokias komercinio banko rizikas: kredito, palūkanų normos, užsienio valiutų, vertybinių popierių ir kitų rinkų, likvidumo, atsiskaitymų, modeliavimo, valdymo, apgavysčių ir sukčiavimo, teisinę, statistikos, operacinę, išankstinių apmokėjimo, reinvestavimo bei įsipareigojimų perleidimo. A. M. Santomero [49, p. 8] komercinių bankų veikloje išskiria sistemine arba rinkos, kredito, bendradarbiavimo, likvidumo, operacinę ir teisinę riziką. Tuo tarpu E. F. Kupper [32, p. 2] išskiria tik 3 pagrindines komercinių bankų rizikos grupes: kredito, rinkos ir operacinę rizikas. Tačiau ir E. F. Kupper teigia, kad komercinių bankų veiklą įtakoja daug įvairių rizikos rūšių ir minėtas pagrindines grupes skirsto į smulkesnes dalis išskirdamas technologinę, bendradarbiavimo, pramonės arba sektoriaus, šalies, mokėjimų ir atsiskaitymų, apgaulės ir piktnaudžiavimo, vadovybės pasikeitimo, technologinę, stichinių nelaimių ir kitas rizikas.

Apibendrinant užsienio autorių teiginius, galima teigti, kad iš esmės ir Lietuvos, ir užsienio autoriai išskiria tas pačias komercinių bankų veiklą įtakojančias rizikas. Lietuvos autoriai išskiria stambias banką veikiančios rizikos grupes ir tik tuomet pateikia smulkų rizikos rūšių skirstymą, o užsienio autoriai praleidžia pirminį klasifikavimą ir pateikia smulkų skirstymą.

Keletą rizikos rūšių išskiria ir Lietuvos, ir užsienio autoriai, todėl galima teigti, kad tai yra pagrindinės komercinių bankų rizikos. Šių rizikų apibūdinimas pateikiamas 2 lentelėje.

2 lentelė

Pagrindinės komercinių bankų veiklos rizikos

Rizika	Apibūdinimas
Kredito rizika	Rizika, kad banko skolininkas arba kontrahentas ¹ nesugebės įvykdyti savo įsipareigojimų pagal sutarties sąlygas.
Likvidumo rizika	Rizika, kad bankas nesugebės laiku ir efektyviai įvykdyti savo mokėjimo įsipareigojimų dėl to, kad jam truks likvidžių lėšų.
Palūkanų normos rizika	Rizika, kad banko grynosios palūkanų pajamos sumažės arba net taps neigiamomis, jei rinkoje pakis palūkanų norma.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis [30, p. 92], [31, p. 62] ir [37, p. 83].

Banko rizikos valdymo politika – tai priemonės, kurias taiko bankas, kad galėtų apsisaugoti nuo rizikos įgyvendindamas savo tikslus. Pasak V. Vaškelaičio [63, p. 72], ši politika vykdoma dviem kryptimis: siekiama užkirsti kelią rizikai, kurios galima išvengti, arba siekiama sumažinti neišvengiamą riziką. Autoriui pritaria ir V. Lisauskas [38, p. 93] teigdamas, kad bankų ir kitų finansinių institucijų veikloje svarbiausia yra ne rizikos išvengti, o nustatyti rizikos šaltinį, priskirti tam tikrai rizikos rūšiai ir sumažinti ją iki minimalaus lygio. V. Vaškelaitis [63, p. 72] išskiria tokius pagrindinius rizikos įveikimo priemonių tipus: ♦ rizikos vengimas; ♦ rizikos mažinimas ar reguliavimas ir ♦ rizikos įžvelgimas banko balanse. Rizikos vengimo metodas yra paprasčiausias, tačiau jis reiškia kai kurių operacijų atsisakymą, pavyzdžiui, esant tam tikroms situacijoms neišduoti kreditų. Rizikos mažinimas įgyvendinamas daugeliu metodų. Kreditavimo atveju tai: kliento mokumo tikrinimas ir nuolatinė kontrolė; rizikos draudimas; užstato naudojimas; rizikos išsklaidymas; rizikos apribojimas taikant centrinio banko nustatytus normatyvus ir kt. Rizikos įžvelgimo banko balanse metodas yra diskusijų objektas, nes bendros nuomonės, ar reikia banko balanse rasti priemones, leidžiančias padengti riziką, nėra.

Komercinio banko rizikų valdymo procesą reikia vertinti sisteminiu požiūriu. Tai įgalina šį procesą išskaidyti į atskiras sudėtines dalis. Pagrindiniai bankų rizikų valdymo sistemos elementai yra pateikiami 3 paveiksle.

¹ Kontrahentas (lot. contrahens – susitariantis) – kurios nors sutarties viena šalis [54, p. 397].

3 pav. Komercinių bankų rizikų valdymo proceso modelis

Šaltinis: [37, p. 74].

Norint efektyviai valdyti riziką reikia sukurti tokią strategiją, kad padėtų numatyti ir paveikti riziką ateityje. Bankų rizikos ir laiko santykio svarbą pabrėžia ir J. Mackevičius [39, p. 282], teigdamas, kad bankų veiklos rizika priklauso nuo daugelio veiksnių, tačiau labiausiai nuo laiko. Neužtikrintumas visada didesnis yra tada, kai tam tikra veikla planuojama tolesnei ateičiai. Pasak A. Lileikienės ir J. Martinkienės [37, p. 74], komercinių bankų valdymo strategiją įgyvendina banko valdyba, pavesdama pagrindinius jos realizavimo uždavinius atskirų banko padalinių vadovams. Pagal šią schemą banko valdyba nustato rizikos valdymo tikslus ir limitus, formuoja procedūras, rūpinasi jų vykdymo kontrole. Komercinių bankų rizikos valdymo strategija, procedūros ir kontrolė turėtų būti formalizuojamos pagal informacijos srautus kiekviename bankiniame cikle. Strategija, procedūros ir kontrolė turėtų suteikti bankui galimybes realizuoti banko valdybos patvirtintus tikslus, ir garantuoti, kad kontrolė bus adekvati. Rizikos matavimo sistema yra tokia rizikos valdymo sritis, kuri apima banko nustatytus limitus, garantuojančius priimtinausią rizikos poziciją, ir kurioje reikalaujama limitų viršijimo atsakomybės. Matuojant riziką numatomi pokyčiai, numatoma banką veikianti rizika ir įvertinama šios rizikos svarba.

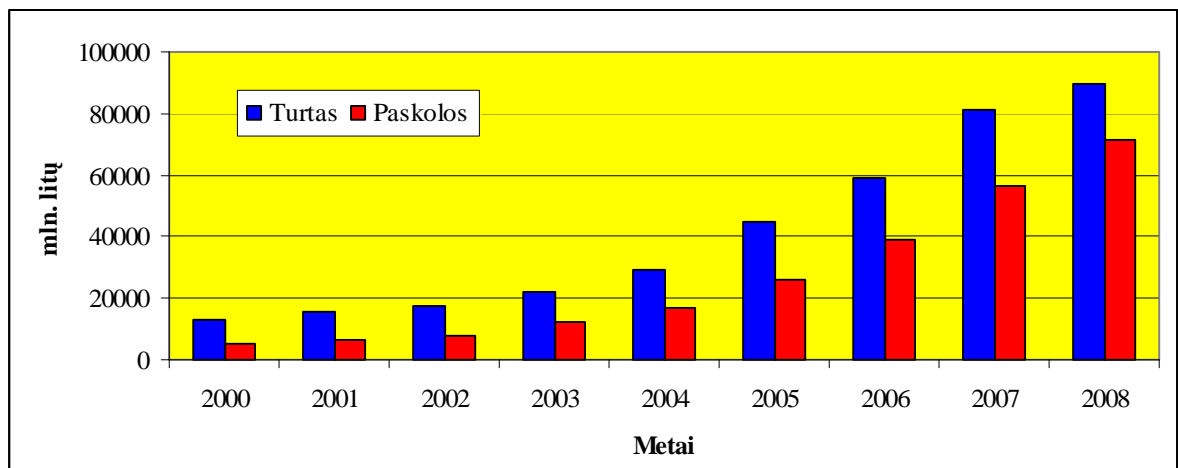
Komercinių bankų veikla nėra izoliuota nuo kitų rinkos subjektų. Dėl glaudžios ūkinės veiklos dalyvių sąveikos verslo rizika, pasireiškianti vienose ūkinės veiklos sferose, gali persikelti į kitas ir viena rizikos rūšis gali peraugti į kitą. Pasak A. Garškienės [23, p. 7], verslo rizikai yra būdinga grandininė reakcija, kuri mažina ūkinės veiklos efektyvumą ir saugumą. Autorei pritaria ir V. Vaškelaitis [63, p. 62] išskirdamas penkias priežastis, dėl kurių „infekcijos efektas“ bankų sistemai yra pavojingesnis negu kitoms: ♦ staigiau įvyksta, ♦ plačiau išplinta šakoje, ♦ dėl to būna daugiau žlugimo atvejų, ♦ didesni kreditorių (depozitorių) nuostoliai bankrutavusiose įmonėse ir ♦ išplinta už bankų sistemos ribų, paliečia kitus sektorius, makroekonomiką, kitas šalis. Todėl komercinių bankų veiklą įtakančių rizikų identifikavimas ir valdymas yra labai svarbus ne tik sėkmingai atskiro komercinio banko veiklai, bet ir visam bankų sektoriui bei ekonomikai.

Skirsnio apibendrinimas:

Komercinių bankų veikla yra grindžiama pelno siekimu, todėl ji neišvengiamai susijusi su rizika. Bankų veiklą įtakoja daug rizikų, kurias galima skirstyti pagal įvairius požymius. Tačiau pagrindinėmis gali būti laikomos kredito, likvidumo ir palūkanų normos rizikos. Rizikos valdymas dažniausiai suprantamas kaip jos sumažinimas iki priimtino lygio, o ne siekis jos išvengti. Rizikos valdymo procesas komerciniame banke yra sudarytas iš atskirų, tačiau tarpusavyje susijusių elementų.

1.2. Kredito rizika ir jos valdymas komerciniuose bankuose

Komerciniai bankai atlieka svarbų vaidmenį ekonomikoje dėl dviejų priežasčių: bankai turi garantuoti indėlių saugumą tiems, kurie nori taupyti, ir suteikti paskolas tiems, kurie nori investuoti. Bankininkystės teorija atskleidžia komercinių bankų veiklos principą: bankai yra finansiniai tarpininkai, surenkantys laisvas rinkos dalyvių lėšas ir jas perskirstantys. Kaip teigia B. Martinkus ir V. Žilinskas [41, p. 216]: „bankai ne tik saugo pinigus, bet ir jais pasinaudoja, tapdami paskolos teikėjais“. Dėl komercinių bankų veiklos specifikos, didelę jų aktyvų arba turto dalį sudaro klientams suteiktos paskolos. Lietuvos bankų ir turto ir paskolų apimtys pateikiamos 4 paveiksle.

4 pav. Lietuvos komercinių bankų turto ir paskolų apimtys (mln. litų)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis [36, p. 498-500] ir [45].

Iš 4 paveikslo duomenų matyti, kad Lietuvos komercinių bankų turto ir klientams suteiktų paskolų apimtys nuolat augo. 2000 metais paskolų dalis sudarė 42,1 proc. turto, o 2008 metais paskolos sudarė net 79,6 proc. viso bankų turto. Dėl šios tendencijos galima teigti, kad kredito rizika yra labai svarbi bankų veikloje. Kredito rizikos svarbą pabrėžia ir A. Lileikienė bei

J. Martinkienė [37, p. 77] teigdamas, kad „kreditinė rizika užima tam tikrą išskirtinę vietą tarp visų išorinių bankinių rizikų rūšių“. Pasak G. Šimkaus ir M. Mendelevičiaus [51, p. 6], pagrindinė bankų veiklos sritis yra kreditavimas, taigi iš visų bankų veiklai kylančių rizikos rūšių (likvidumo, operacinės, rinkos ir kt.) reikšmingiausia yra kredito rizika. V. Valvonio [59, p. 57] teigimu, daugiausiai problemų kredito įstaigoms kelia per daug liberalios kreditavimo sąlygos, prastas paskolų portfelio valdymas, nepakankamas besikeičiančios ekonominės ir kitokios aplinkos vertinimas. Todėl kredito rizikos identifikavimas, valdymas ir įvertinimas yra gyvybiškai svarbus sėkmingai bankų veiklai.

Tiek Lietuvos, tiek užsienio autoriai nepaisant nežymių skirtumų pateikia beveik identišką kredito rizikos apibrėžimą. Mokslinėje literatūroje **kredito** arba **kreditinė rizika** dažniausiai apibrėžiama kaip tikimybė, kad vienas iš finansinio sandorio dalyvių nevykdys sutarties sąlygų ir sutartyje numatytų įsipareigojimų [10, p. 3], t.y. negrąžins paskolos ir / arba nemokės palūkanų. Pasak R. Leipaus ir M. Valužio [33, p. 36], glaustai kredito riziką galima apibrėžti kaip finansinę riziką, atsirandančią dėl sandorio šalies, įsipareigojusios grąžinti paskolą, nesugebėjimo arba nenoro tai padaryti sutartyje numatytomis sąlygomis. Kadangi kredito rizika dažniausiai yra siejama su finansinių įsipareigojimų nevykdymu, ji taip pat gali būti vadinama *įsipareigojimų nevykdymo* arba *nemokumo rizika*; anglų kalboje greta termino *credit risk* taip pat naudojamas ir *default risk* terminas [30, p. 92].

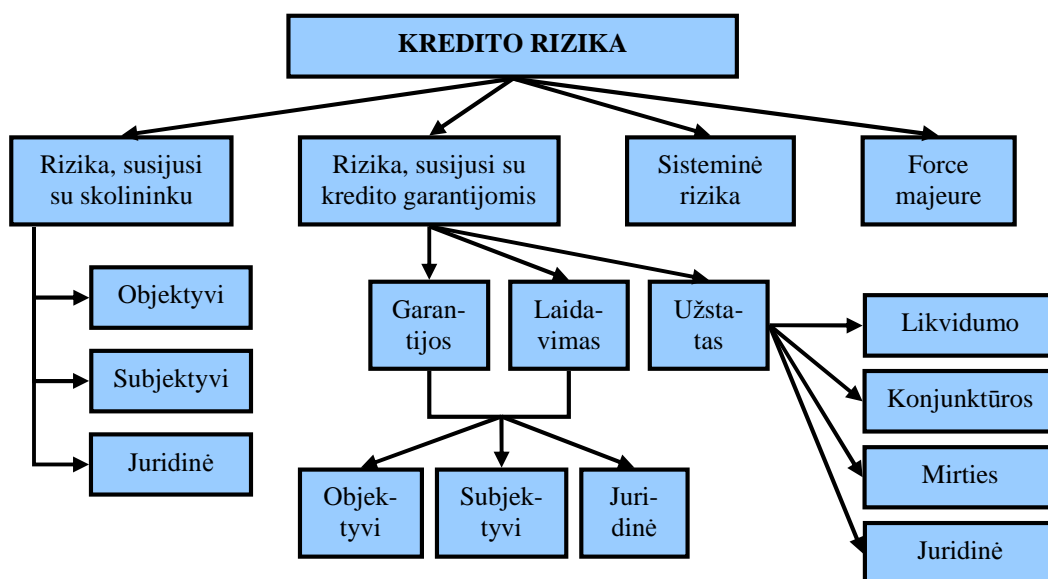
Kredito rizika yra svarbi ne tik komercinių bankų veiklai, bet visoms ekonominės veiklos sritims. Ši rizika egzistuoja kiekvienu atveju, kai sudaromas finansinis sandoris ir yra tikimybė, kad jis nebus įvykdytas dėl vienos iš šalių nemokumo ar žlugimo [24, p. 103]. Kredito rizika priklauso tiek nuo kreditoriaus, tiek nuo skolininko. R. Urniežiaus [58, p. 113] teigimu, kredito rizikos dydį skolininko atžvilgiu apibūdina skolininko galimybės atiduoti kreditą ir pačios paskolos pobūdis. Kredito riziką kreditoriaus atžvilgiu apibūdina paskolos išdavimo tvarka, jos pažeidimai. Pasak S. Tarailos [53, p. 30], kreditoriaus nauda gaunama už prisiimamą riziką yra gaunamas pelnas ir komisiniai. Paskolos gavėjo nauda – gaunamas pelnas ir kapitalo, investuoto į verslą, augimas. Todėl galima teigti, kad kreditoriaus gaunama nauda yra apribota, o paskolos gavėjo nauda yra potencialiai neribota. Kredito rizika yra dažniausiai yra siejama su skolinimu, todėl ryškiausiai jos poveikis pastebimas komercinių bankų veikloje. Pasak K. A. Horcher [24, p. 103], tradiciškai kredito rizika atsiranda dėl skolinimo, investavimo, kreditų garantijų. Tačiau kreditinė rizika gali kilti ir dėl sutarties sąlygų nesilaikymo.

Kredito rizika yra viena svarbiausių bankams ir viena seniausiai suvokiamų rizikų, nes potencialūs nuostoliai dėl jos gali būti labai dideli. Pasak G. Kancerevyčiaus [30, p. 92], dažniausiai kredito rizika yra suprantama kaip pasiskolintos sumos arba jos dalies netekimas. Tačiau rizikų valdymo praktikoje kredito rizika laikoma pasireiškusia ir tada, kai sumažėja kliento kreditingumas

(sumažėja kredito reitingas ir pan.). Tokia situacija nėra laikoma įsipareigojimų nevykdymu, tačiau tokia tikimybė ženkliai išauga. Kredito rizika gali pasireikšti tokiose srityse [30, p. 92]:

- ✓ Paskolų išdavimas ir gražinimas.
- ✓ Skolos instrumentų (pavyzdžiui, obligacijų) nominalios vertės atgavimas.
- ✓ Palūkanų už paskolą arba obligacijos kupono mokėjimų gavimas.
- ✓ Depozitų arba indėlių priėmimo ir / arba davimo.
- ✓ Išvestinių finansinių instrumentų (pavyzdžiui, išankstinių, pasirinkimo sandorių ir kt.).

Kredito rizika gali kilti ne tik dėl komercinių bankų veiklos specifikos, bet ir skolininkų galimybių (atskiris atvejais ir norų) vykdyti įsipareigojimus pagal sutartyje numatytas sąlygas. Pasak R. Urniežiaus [58, p. 111], kredito rizika gali kilti dėl: ♦ skolininko negebėjimo, nenumatytų aplinkybių sukurti reikiamus pinigų srautus; ♦ užstato, garantijų ar laidavimo ateities vertės neapibrėžtumo; ♦ skolininkui praradus reputaciją. Kredito riziką galima suskirstyti į tam tikras grupes pagal priežastis (žr. 5 paveikslą).

5 pav. Kredito rizikos atsiradimo priežastys

Šaltinis: [58, p. 112].

Pasak R. Urniežiaus [58, p. 112], objektyvi komercinių bankų kredito rizika siejama su finansinėmis skolininko galimybėmis, subjektyvi – su skolininko reputacija, o juridinė – su sutarties įforminimo trūkumais. Rizika, susijusi su užstatu, gali pasireikšti galimybių realizuoti užstatą nebuvimu, užstato vertės sumažėjimu ar net užstato sunaikinimu. Sisteminė rizika apima išorinės ekonominės aplinkos pokyčius, o force majeure rizika – neprognozuojamus veiksnius (pavyzdžiui, žemės drebėjimus, katastrofas ir pan.).

Užsienio autoriai (E. F. Kupper, C. Bluhm, L. Overbeck bei C. Wagner) kredito riziką dalina į tris dalis: ♦ kliento įsipareigojimų nevykdymo rizika (*customer default risk*), ♦ paskolos dydžio arba

pozicijos rizika (*exposure*) ir ♦ praradimo dėl įsipareigojimų nevykdymo rizika (*loss given default*). Plačiau šios kredito rizikos dalys apibūdinamos 3 lentelėje.

3 lentelė

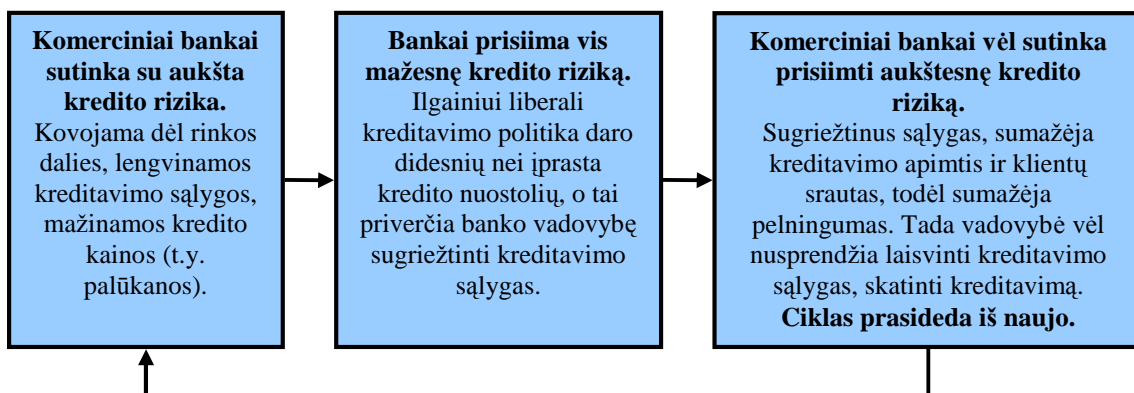
Kredito riziką sudarančios dalys ir jų apibūdinimai

Kredito rizikos dalis	Apibūdinimas
Kliento įsipareigojimų nevykdymo rizika	Ši rizika yra apibrėžiama paskolų portfelio rizikos dydžiu, terminų nesilaikymo ir bendra šalies rizika. Dažniausiai kliento įsipareigojimų nevykdymo rizika vertinama atsižvelgiant į Moody's Investors Service, Standard & Poor's Ratings Service ir kitų kompanijų sudaromus reitingus.
Paskolos dydžio arba pozicijos rizika	Ši rizika apima pinigų sumą, kuri greičiausiai nebus sumokėta suėjus sutarties vykdymo terminui. Ši kredito rizikos dalis taip pat apima ir einamuosius mokėjimus, pavyzdžiui, nuolaidas ir atidėjimai nenumatytiems ar atsitiktiniams įsiskolinimams.
Praradimo dėl įsipareigojimų nevykdymo rizika	Ši rizika apibrėžia pinigų sumą, kuria bankas iš tikrųjų prarastų įsipareigojimų nevykdymo atveju. Tačiau ši nuostolių rizika negali būti tiksliai apibrėžiama, nes jos poveikio apimtys priklauso nuo daugelio veiksnių, pavyzdžiui, nuo užstato kokybės ar pirmenybės likviduojant skolininko turtą. Dėl šių priežasčių praradimo dėl įsipareigojimų nevykdymo rizika dažnai laikoma atsitiktiniu kintamuoju.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis [11, p. 13-22] ir [32, p. 4].

Pasak V. Valvonio [60, p. 82-91], kliento įsipareigojimų nevykdymo rizika arba tikimybė yra galimybė patirti nuostolį. Praradimas arba nuostolis įsipareigojimų nevykdymo atveju apibrėžiamas kaip paskolos nuostolio, susidarančio šaliai neįvykdžius įsipareigojimų, ir įsipareigojimų nevykdymo metu esančio paskolos likučio santykis. Paskolos dydis įsipareigojimų nevykdymo atveju yra mažiausiai išnagrinėta iš visų kredito rizikos dalių. Šis rodiklis gali būti apibrėžiamas kaip paskolos apskaitinė vertė neatskaičius specialiujų atidėjinių ir paskolos vertės nurašymo.

Komercinių bankų kredito rizikai ženklų poveikį turi paskolų ir kitų kredito instrumentų pasiskirstymas laiko atžvilgiu. Ilgalaikis kreditavimas lemia didesnę riziką, nei trumpalaikių ar vidutinių paskolų teikimas [48, p. 130]. Pasak V. Vaškėlaičio [63, p. 69], kredito rizikos lygis ir priimtumas komerciniuose bankuose kinta ciklais (žr. 6 paveikslą).

6 pav. Komerčių bankų kredito rizikos kitimas laiko atžvilgiu

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis [63, p. 69].

Komerčio banko rizikos valdymo padalinys nuolatos jaučia spaudimą tarp noro kredituoti ir poreikio riboti prisiimamą riziką. Todėl, pasak G. Kancerevyčiaus [30, p. 93], itin svarbu yra tinkamai suderinti rizikos valdymą su pelningumo planu, kad 6 paveiksle aptariamas kreditavimo ciklas būtų kuo švelnesnis.

Siekiant užtikrinti stabilią ir saugią komerčių bankų veiklą bei valdyti riziką, finansinė valdžia nustato įvairius rodiklius, kurių bankai privalo laikytis. Pagrindinė komerčių bankų priežiūros institucija – Lietuvos bankas – nustato riziką ribojančius normatyvus. Lietuvos Respublikos bankų įstatyme numatyti veiklos riziką ribojantys normatyvai pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė

Komerčių bankų veiklos riziką ribojantys normatyvai

Normatyvas	Apibūdinimas
Kapitalo pakankamumo	Šis normatyvas išreiškiamas kapitalo ir turto bei nebalansinių įsipareigojimų, įvertintų pagal riziką, santykiu.
Likvidumo	Tai banko likvidaus turto santykis su einamaisiais įsipareigojimais. Šis rodiklis negali būti mažesnis negu 30 proc..
Maksimalios atviros pozicijos užsienio valiuta ir tauriaisiais metalais	Šio normatyvo reikšmė negali viršyti 30 proc. banko kapitalo, o maksimali atviroji pozicija viena užsienio valiuta negali viršyti 20 proc. banko kapitalo.
Maksimalios paskolos vienam skolininkui	Tai banko išduotų paskolų, garantijų, laidavimų, neatšaukiamų banko įsipareigojimų suteikti kredito liniją, diskontuotų vekselių bendra vertė (atėmus specialiuosius atidėjimus) paskolos gavėjui litais ir valiuta, kuri neturi viršyti 25 proc. banko kapitalo.
Didelių paskolų	Tai paskola, suteikta skolininkui, kurios grynoji vertė lygi arba viršija 10 proc. banko kapitalo. Suteiktų didelių paskolų bendroji suma neturi viršyti 800 proc. banko kapitalo.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis [15, p. 24], [35, p. 23] ir [42, p. 8-9].

Be 4 lentelėje pateikiamų normatyvų, komercinių bankų veiklą gali būti reglamentuojama ir kitais teisės aktų nustatytais normatyvais. Prie tokių normatyvų gali būti priskiriami visi kiti Lietuvos banko teisės aktų nustatyti normatyvai, neprieštaraujantys Bazelio bankų priežiūros komiteto rekomendacijoms ir Europos Sąjungos direktyvoms.

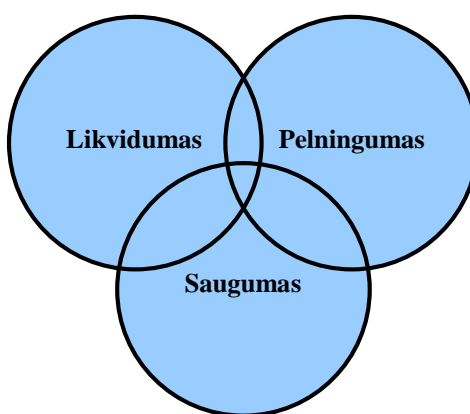
Nei vienos komercinio banko rizikos, taip pat ir kredito, negalima visiškai išvengti. Todėl kredito rizikos valdymas suprantamas kaip jos sumažinimas iki priimtino lygio. Pasak V. Vaškelaičio [63, p. 111], *kredito rizikos valdymo tikslas* – įvertinti galimų nuostolių atsiradimo galimybę, numatyti jų dydį, pateikti informaciją banko vadovybei, kad būtų pagerinta susidariusi padėtis. Nepaisant galimo kredito rizikos kilmės ir poveikio skirstymo, viena iš svarbiausių kredito rizikos priešasčių gali būti laikomas skolininko nesugebėjimas įvykdyti savo įsipareigojimų. Todėl, pasak A. Lileikienės ir J. Martinkienės [37, p. 77], valdant kredito riziką svarbu priimti kredito valdymo strategiją, kuri susideda iš: ♦ paskolų portfelio diversifikacijos ir ♦ geros paskolų stovio analizės ir kontrolės. Kredito rizika įvertina tikimybę, kad pasiskolinta suma nebus gražinta ir nebus mokamos palūkanos. Pasak D. Ivaškevičiaus ir A. Sakalo [26, p. 143] kredito rizika gali būti valdoma:

- ▼ Diversifikuojant kreditų ir banko investicijų portfelį.
- ▼ Analizuojant kredituojamojo kreditingumą.
- ▼ Įvertinant išduodamų kreditų sumas ir kontroliuojant anksčiau išduotus kreditus.

Diversifikavimu siekiama nustatyti tinkamą kreditavimo struktūrą. Kreditavimo rizika didėja, kai kreditavimo apimtys didėja ir jos koncentruojamos nedideliame skaičiui kreditų gavėjų. Todėl stengiamasi kreditus išduoti didesniame skaičiui smulkių klientų. *Kreditingumo analize* siekiama įvertinti kredituojamojo finansinės būklės rizikingumą. Pasak R. Urniežiaus [58, p. 113], skolininko įvertinimas yra vienas iš svarbiausių etapų nustatant kredito riziką. Ūkio subjekto finansinei situacijai nustatyti skaičiuojami likvidumo, efektyvumo arba apyvartumo, kapitalo, pelningumo ir rentabilumo bei paskolos aptarnavimo rodikliai. Išduodamų kreditų sumų vertinimas ir anksčiau išduotų kreditų kontrolė dar gali būti vadinama einamąją kredito kontrole. Pasak V. Vaškelaičio [63, p. 117], *einamoji kredito kontrolė* apima skolininko kapitalo pakankamumo, aktyvų kokybės, likvidumo, pelningumo analizę. Kontroliuodamas duomenis ir gavęs žinių apie kliento kreditinio pajėgumo pakitimą (sumažėjimą), bankas gali pareikalauti pakeisti paskolos sutarties sąlygas, kad apgintų savo interesus, pavyzdžiui, pareikalauti papildomų paskolos gražinimo garantijų.

Kreditų portfelis paprastai būna pats pelningiausias banko aktyvas, bet kartu ir pats rizikingiausias. Todėl, pasak L. Ramanauskienės ir E. Čaplinskienės [48, p. 132-133], bankų kredito portfelio būklė lemia stabilią banko veiklą. Remiantis G. Kancerevyčiumi [30, p. 93] galima teigti, kad dažnai nėra aišku, koks kreditų portfelis yra arba bus tikslus, kadangi klientai gauna vis daugiau

galimybių naudotis kreditavimu savo nuožiūra, pavyzdžiui, klientas gali naudotis kredito linija, overdraftu. Banko paskolų portfelio diversifikavimas, siekiant sumažinti kredito riziką, pasireiškia kreditavimo galimybių išskirstymu. Pasak V. Vaškelaičio [63, p. 112], banko kredito rizika didėja didinant bendrą kredito apimtį, koncentruotą tarp nedidelio skaičiaus skolininkų. Diversifikuojant banko kredito portfelį kreditai gali būti skirstomi pagal: terminus, kreditų paskirtį, užstato patikimumą, palūkanų už kreditą nustatymą (fiksuotos ar kintamos), ūkio šakas, šalis ir kt. Pasak I. Mačerinskienės ir L. Ivaškevičiūtės [40, p. 41], formuojant banko paskolų portfelį, būtina suderinti tris pagrindinius tikslus – pelningumą, likvidumą ir saugumą (žr. 7 paveikslą).

7 pav. Konfliktiniai motyvai, sudarant paskolų portfelį

Šaltinis: [40, p. 42].

Komercinio banko kreditavimo politika – tai banko kreditinio darbo organizavimo, atitinkančio bendrą banko veiklos strategiją pagrindas. I. Mačerinskienė ir L. Ivaškevičiūtė [40, p. 42] banko strategiją apibrėžia kaip pagrindinių ilgalaikių tikslų ir veiklos krypties nustatymas bei lėšų šių tikslų įgyvendinimui skyrimas. Kreditavimo politika schematiškai gali būti pavaizduota kaip trijų veiksmų sankirta (žr. 7 paveikslą), nes banko ištekliai naudojami siekiant trijų tikslų. Tačiau visų šių tikslų pasiekti tuo pačiu metu neįmanoma, todėl apibrėždamas savo strategiją vienam iš veiksmų (likvidumui, pelningumui arba saugumui) bankui turi skirti pirmenybę. Pasak I. Mačerinskienės ir L. Ivaškevičiūtės, nuo šio pasirinkimo priklauso banko veiklos rezultatai.

Valdant bankuose disponuojamus finansinius išteklius, labai svarbu vadovautis auksine bankininkystės taisykle, kuri sako, kad paskolų niekada negalima išduoti ilgesniam laikui, negu kliento išankstiniu įspėjimu nustatytas depozitų išėmimo laikas. Pasak A. Lileikienės ir J. Martinkienės [37, p. 28], priešingu atveju, bankui iškyla likvidumo pavojus, bankas negali grąžinti klientams jų depozitų prašomos sumos. Kad išvengtų šio pavojaus, bankas visuomet siekia, kad skolininko pinigų grąžinimo bankui terminas atitiktų pinigų, kuriuos bankas skolingas depozitoriams, mokėjimo terminui. Šių terminų suderinamumas yra vadinamas bankinės veiklos harmonija (concordance).

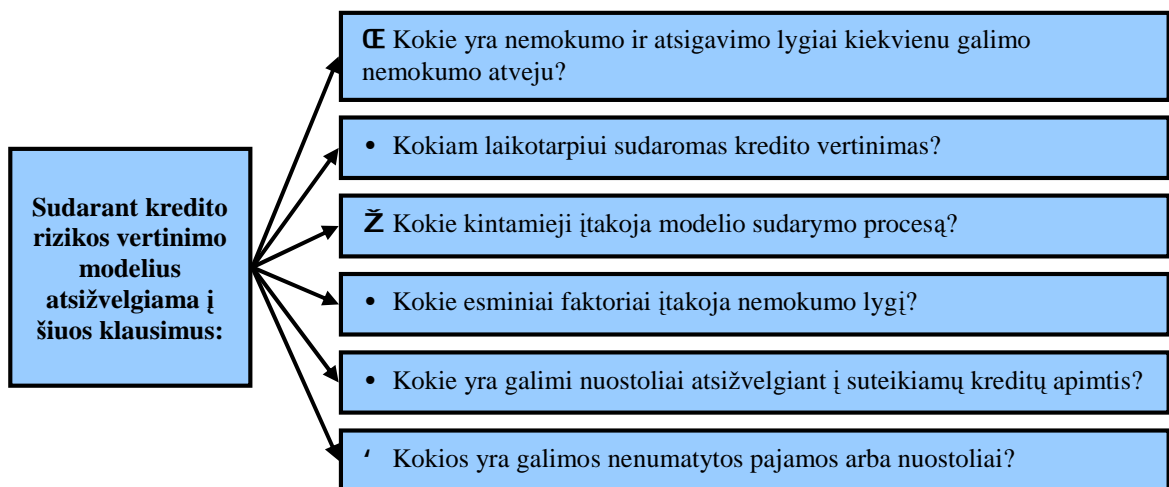
Poskyrio apibendrinimas:

Komercinių bankų veiklos specifiška nulemia jų turto struktūrą. Didžiausią aktyvų dalį sudaro klientams suteiktos paskolos, todėl kredito rizika gali būti laikoma svarbiausia bankų veiklą įtakojančia rizika. Kreditinė rizika dažniausiai siejama su įsipareigojimų nevykdymu ir reiškia nuostolio tikimybės egzistavimą. Komercinių bankų kredito rizika gali būti valdoma tiek skolininko, tiek kreditoriaus atžvilgiu. Skolininko atžvilgiu svarbiausia įvertinti jo finansinę būklę ir sugebėjimą vykdyti įsipareigojimus. Skolintojo atžvilgiu kredito rizika valdoma diversifikuojant paskolų portfelį ir atliekant nuolatinį išduotų ir išduodamų kreditų vertinimą ir kontrolę.

1.3. Kredito rizikos vertinimas komerciniuose bankuose

Kad kredito rizika banke būtų valdoma veiksmingai, ją būtina tinkamai įvertinti. Pasak V. Valvonio [60, p. 80], abu šie procesai – kredito rizikos vertinimas ir jos valdymas – apima rizikos nustatymą, rizikos ir bendro jos lygio vertinimą, finansinių, taip pat įvairių kontrolės priemonių ir procedūrų taikymą, rizikos stebėjimą siekiant padidinti jos atžvilgiu įvertintą pelną, valdymo organų informavimą. Sklandų šio procesų vykdymą užtikrina tinkamo kredito rizikos vertinimo ir valdymo organizacinė struktūra, t.y. efektyvi banko stebėtojų tarybos, valdybos, rizikos valdymo komitetų, banko struktūrinių padalinių veikla.

Svarbiausias kredito rizikos vertinimo aspektas yra apibrėžti kredito rizikos pasiskirstymą. Pasak N. Mihail, I. Cetina ir G. Orzan [43, p. 48], žinant kredito rizikos pasiskirstymą galima atsakyti į pagrindinį klausimą: kokie bus tikėtini paskolų portfelio nuostoliai ir kokio dydžio kapitalo rezervas turi būti saugomas. Autoriai apibrėžia pagrindinius kredito rizikos modelio aspektus ir išskiria su kredito rizikos pasiskirstymu susijusius klausimus. Pagrindiniai su kredito rizika susiję klausimai pateikiami 8 paveiksle.

8 pav. Klausimai įtakoiantys kredito rizikos vertinimo modelius

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis [43, p. 48-49].

Pasak N. Mihail, I. Cetina ir G. Orzan [43, p. 49], bet kuris tikrai efektyvus kredito rizikos vertinimo modelis turėtų padėti įvertinti visą kreditų portfelį. Net jeigu kredito rizikos vertinimo modelis apima visus kredito rizikos tipus, modelio taikymo rezultatai bus netikslūs ir neatspindės tikrosios situacijos, jei nebus padengiama visa skolininkų ir kreditavimo instrumentų tipologija. Deja, visišką banko kreditų portfelio tipologijos atskleidimas nėra įmanomas. Atsižvelgiant į banko kreditų portfelio dydį ir siūlomų produktų įvairovę, specifinės detalės ir modelio charakteristikos tampa tikra problema. Todėl sudarant kredito rizikos vertinimo modelius svarbiausia yra garantuoti modelio lankstumą, taip pat užtikrinant kredito rizikos modelio pritaikomumą.

Kredito rizikos vertinimas banke prasideda nuo paskolos ir skolininko rizikos vertinimo. Komercinių bankų paskolų portfelio rizikos valdymas arba optimizavimas gali būti apibrėžiamas kaip didžiausios galimos grąžos, esant tam tikrai rizikai, arba mažiausios galimos rizikos, esant tam tikrai grąžai, siekimas. Pasak V. Valvonio [60, p.80], paskolos ir skolininko riziką atskleidžia šios kredito rizikos sudedamosios dalys: įsipareigojimų nevykdymo tikimybė (*Probability of Default* – PD), nuostolis įsipareigojimų nevykdymo atveju (*Loss Given Default* – LGD) ir paskolos dydis arba kredito pozicija įsipareigojimų nevykdymo atveju (*Exposure at Default* – EAD).

Įsipareigojimų nevykdymo tikimybę, nuostolio ir paskolos dydžio įsipareigojimų nevykdymo atveju sieja priklausomybė. Galimas patirti nuostolis tiesiogiai proporcingas paskolintų lėšų sumai ir atvirkščiai proporcingas paskolos užtikrinimo priemonės dydžiui ir kokybei. Pasak C. Bluhm, L. Overbeck ir C. Wagner [11, p. 11], matematiškai tikėtiną nuostolį galima užrašyti taip:

$$\tilde{L} = EAD \times LGD \times L, \text{ kai } L = 1_D, P(D) = PD \quad (1)$$

$$EL = E(\tilde{L}) = EAD \times LGD \times P(D) = EAD \times LGD \times PD \quad (2)$$

Čia: $\tilde{L}$ – paskolos nuostolis; L – įsipareigojimų nevykdymas; D – įsipareigojimų nevykdymas tam tikram laiko tarpui (dažniausiai metams); $P(D)$ – įsipareigojimų nevykdymo tikimybė; EL – tikėtinas nuostolis; $E(\tilde{L})$ – paskolos nuostolio vidurkis.

Lietuvos komerciniuose bankuose skolininkų rizika vertinama metodais, kurie gali būti priskiriami ekspertinių grupei, o bankų taikoma paskolų portfelio rizikos valdymo strategija gali būti laikoma pasyvia. Pasak V. Valvonio [61, p. 68], kredito rizikos vertinimas Lietuvos bankuose orientuotas tik į skolininkų ir jiems suteiktų paskolų rizikos vertinimą taikant ekspertinius metodus. Kiekybiškai kredito rizika nėra vertinama, t.y. neskaičiuojama įsipareigojimų nevykdymo tikimybė, nuostolis įsipareigojimų nevykdymo atveju ar kitos kredito rizikos sudedamosios dalys. Neturint šių rodiklių, neįmanoma apskaičiuoti neįmanoma apskaičiuoti ekonominio kapitalo² poreikio, jį paskirstyti ir aktyviai valdyti kredito riziką. Ateityje bankai, siekiantys taikyti vidaus reitingais pagrįstą metodą, tokias kredito rizikos sudedamąsias dalis turės skaičiuoti. Turint tokių duomenų, susidarys prielaidos kurti ir taikyti kiekybinio paskolų portfelio rizikos vertinimo modelius.

Finansų rinkų teorija teigia, kad paskolų portfelis turėtų būti diversifikuojamas. Pasak A. Kamp, A. Pfingsten ir D. Porath [29, p. 4], diversifikavimas gali padėti sumažinti riziką, kaip teigiama klasikinėje Markowitz portfelio teorijoje. Tuo tarpu koncentracija sudarant paskolų portfelį gali pagerinti banko supratimą apie konkretų sektorių ir taip padidinti paskolų portfelio pelningumą. G. Šimkaus ir M. Medelevičiaus [51, p. 5] teigimu, paskolų portfelį tinkamai paskirsčius pagal paskolos rūšį, paskolos valiutą, skolininkų grupę, susijusią skolininkų grupę, paskolos gražinimo užtikrinimo priemonę, skolininkų ekonominę veiklą ar veikimo geografinį regioną, jo vertė kritinėmis sąlygomis būna pastovesnė, o vieno skolininko ar vieną ekonominę veiklą plėtojančių įmonių finansinės problemos paprastai neturi didelės įtakos banko finansinei būklei.

Būtinumą valdyti paskolų portfelio koncentracijos keliamą riziką pripažįsta bankų priežiūrą vykdančios institucijos. Tačiau, pasak K. Dullmann [18, p. 9], priežiūros normatyvuose akcentuojama tik tokia rizika, kuri susijusi su atskiro skolininko ir su juo susijusių asmenų kreditavimu, pavyzdžiui, keliamas maksimalios paskolos sumos vienam skolininkui ar didelių paskolų reikalavimas. Pasak K. Dullmann ir N. Masschelein [19, p. 18], paskolų pasiskirstymas pagal ekonominę veiklą paprastai nereglamentuojamas, bankams nenurodoma, kaip vertinti su juo susijusią riziką.

Vertinant komercinių bankų paskolų portfelio diversifikaciją, skaičiuojami koncentracijos rodikliai. Vertinant paskolų portfelio diversifikavimą taikomi rodikliai pateikiami 5 lentelėje.

---

² Ekonominis kapitalas – tai pinigų kiekis netikėtiems sandorio, struktūrinio padalinio ar viso banko nuostoliams padengti. Jis paprastai būna mažesnis tiek už bankų priežiūros institucijos reikalaujamą laikyti, tiek už banko faktiškai laikomą kapitalą [60, p. 62].

Paskolų portfelio diversifikavimą apibūdinantys rodikliai

Rodiklio pavadinimas ir apibūdinimas	Formulė	Reikšmių intervalas
Herfindahl-Hirschman indeksas (HHI) – paskolų portfelio koncentracijos rodiklis	$HHI(x) = \sum_{i=1}^n x_i^2$	$\frac{1}{n} \leq HHI \leq 1$
Gini koeficientas (G) – paskolų pasiskirstymo tolygumo statistinis rodiklis	$G(x) = 1 - \frac{2}{n} \cdot \sum_{j=1}^n v_j - \frac{1}{2}, \text{ kai } v_j = \sum_{i=1}^j \hat{x}_i$	$0 \leq G \leq 1$
Shannon entropijos koeficientas (S) – pasiskirstymo įvairovės rodiklis	$S(x) = \sum_{i=1}^n x_i \cdot \ln\left(\frac{1}{x_i}\right); \hat{S} = -S$	—

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis [29, p. 13].

Pastaba. 5 lentelėje pateikiamų formulių simboliai: n – portfelio diversifikavimo kriterijų skaičius; x_i – diversifikavimo kriterijui i suteiktų paskolų dalis banko paskolų portfelyje; v_j – kaupiamoji suma paskolų, suteiktų mažiausią reikšmę turinčiam diversifikavimo kriterijui j , dalių banko paskolų portfelyje; $\hat{x}_i$ – diversifikavimo kriterijui i suteiktų kreditų dalys banko paskolų portfelyje, suskirstytos didėjimo linkme. Skaičiuojant Shannon entropijos koeficientą laikomasi nuostatos: jei $x_i = 0$, tai $x_i \cdot \ln\left(\frac{1}{x_i}\right) = 0$.

Pasak A. Kamp, A. Pflingsten ir D. Porath [29, p. 13], skaičiuojant HHI ir Gini koeficientą didesnės reikšmės rodo didesnę paskolų portfelio koncentraciją, tuo tarpu mažesnės reikšmės atspindi diversifikaciją. Siekiant išlaikyti tą pačią tendenciją, apibrėžiama, kad $\hat{S} = -S$. Jei visos paskolos suteikiamos pagal vieną diversifikavimo kriterijų $\hat{S} = 0$, vadinasi, šis rodiklis atspindi maksimalią koncentraciją.

Pasak G. Šimkaus ir M. Medelevičiaus [51, p. 11], vienas iš HHI ir Gini koeficiento privalumų yra nesudėtingas šių rodiklių kitimo aiškinimas. Vis dėlto jie turi ir trūkumų. HHI ir Gini koeficiento reikšmės neatskleidžia paskolų portfelio koncentracijos pobūdžio, t.y. jos nerodo, ar didesnę koncentraciją lėmė vieno ar kelių diversifikavimo kriterijų kreditavimas. Taip pat taikant minėtus rodiklius neatsižvelgiama į tam tikrų diversifikavimo kriterijų apimtį. Pavyzdžiui, jeigu paskolų portfelis diversifikuojamas pagal ekonominės veiklos šakas, koncentracijos rodiklių reikšmei įtakos gali turėti ekonominės veiklos kreditavimo poreikis.

Poskyrio apibendrinimas:

Komercinių bankų kredito rizika gali būti vertinama tiek skolininko, tiek banko atžvilgiu. Vertinant skolininko atžvilgiu taikomi ekspertiniai rodikliai, pagrįsti reitingais. Kredito riziką vertinant banko atžvilgiu skiriami specifiniai rodikliai: įsipareigojimų nevykdymo tikimybė, nuostolis ir paskolos dydis įsipareigojimų nevykdymo atveju. Tačiau Lietuvos komerciniai bankai šių rodiklių kol kas netaiko ir neskaičiuoja. Kredito rizika gali būti vertinama ir analizuojant paskolų portfelio diversifikaciją.

Skyriaus apibendrinimas:

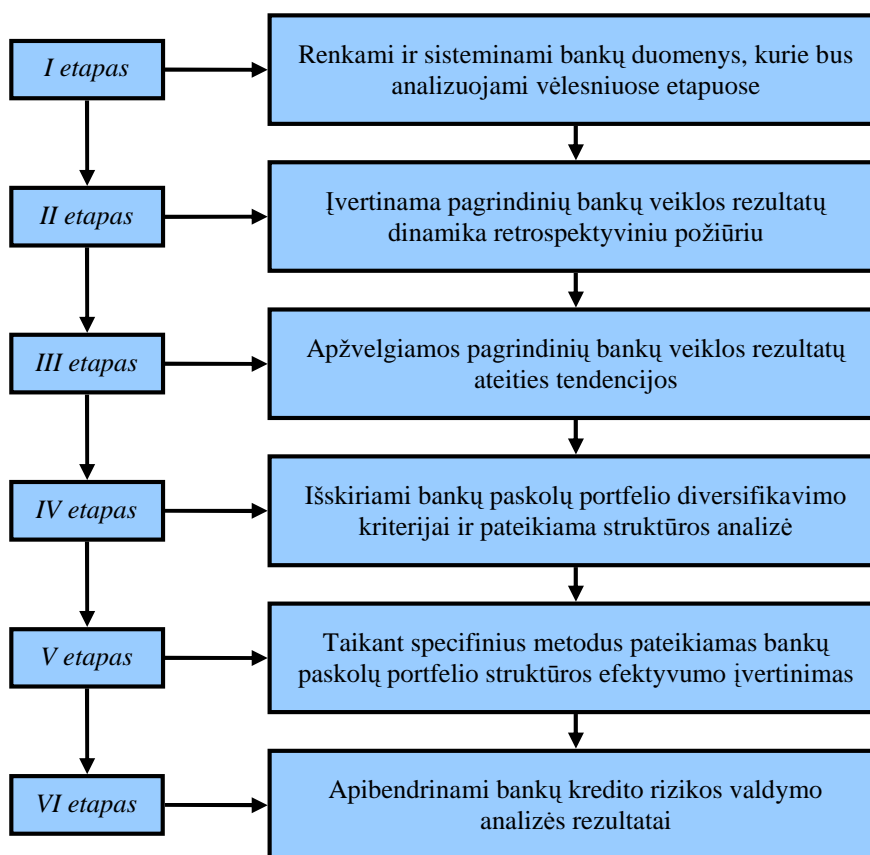
- ✓ Rizika yra nuolatinė bet kurios žmogaus veiklos, taip pat ir ekonominės bei finansinės, dalis. Galima iš anksto priimti sprendimus, mažinančius riziką, tačiau jos išvengti neįmanoma. Verslo pasaulyje rizika yra glaudžiai susijusi su pelnu: norint uždirbti didesnę pelną, tenka prisiimti ir didesnę riziką.
- ✓ Komercinių bankų veiklos tikslas taip pat yra pelno siekimas, todėl jų veikla yra rizikinga. Dėl savo veiklos specifikos, t.y. finansinio tarpininkavimo, komerciniai bankai susiduria su daug skirtingų rizikų. Didžiąją bankų turto dalį sudaro klientams suteiktos paskolos, todėl svarbiausia rizika gali būti laikoma kredito rizika.
- ✓ Kredito riziką gali sąlygoti daug veiksnių, tačiau dažniausiai ji siejama su įsipareigojimų nevykdymu. Kitaip sakant, kredito rizika reiškia, kad skolininkas negrąžins paskolos ir / arba nemokės palūkanų pagal sutartyje numatytas sąlygas.
- ✓ Kredito rizika gali būti valdoma ir vertinama tiek skolininko, tiek banko atžvilgiu. Vertinant skolininko atžvilgiu yra analizuojami veiklos rezultatai ir taikomi ekspertiniai rodikliai priimant sprendimus dėl paskolos suteikimo. Valdant ir vertinant kredito riziką banko atžvilgiu, didelis dėmesys skiriamas specifinių metodų taikymui ir paskolų portfelio diversifikavimui.

2. KREDITO RIZIKOS VALDYMO LIETUVOS KOMERCINIUOSE BANKUOSE ANALIZĖ

Remiantis Lietuvos banko tinklapyje pateikiama informacija [34], šiuo metu (2009 m. balandžio mėn.) Lietuvoje veikia 9 Lietuvos banko išduotą licenciją turintys komerciniai bankai: ♦ AB „Swedbank“, ♦ AB bankas Snoras, ♦ AB Sampo bankas (Danske Bank A/S Lietuvos filialas), ♦ AB DnB Nord bankas, ♦ AB Parex bankas, ♦ AB SEB bankas, ♦ AB Šiaulių bankas, ♦ AB Ūkio bankas ir ♦ UAB Medicinos bankas. Analizei pasirinktas 2004 – 2008 metų laikotarpis. Visuose skaičiavimuose 2004 metai laikomi baziniais.

2.1. Analizės eigos ir metodikos pagrindimas

Analizuojant Lietuvos komercinių bankų kredito rizikos valdymą laikomasi 9 paveiksle pateikiamo nuoseklumo.

9 pav. Lietuvos komercinių bankų kredito rizikos valdymo analizės schema

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Pirmame etape skaičiavimai neatliekami. Šiame etape renkama ir grupuojama Lietuvos komercinių bankų pateikiama informacija, kuri bus analizuojama vėlesniuose etapuose.

Antrajame – penktajame etapuose naudojamos šios formulės:

▣ Vidutinis lygis (vidurkis) – parodo analizuojamo rodiklio vidutinę reikšmę per visą laikotarpį. Apskaičiuojamas pagal formulę:

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n} \quad (3)$$

Čia: $\bar{x}$ – vidurkis; x_i – rodiklio reikšmės; n – rodiklio reikšmių kiekis.

▣ *Absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas)* – parodo analizuojamo rodiklio pokytį absoliutine verte. Šis rodiklis gali būti skaičiuojamas grandininio (4) ir baziniu (5) būdu. Apskaičiuojamas pagal formules:

$$\Delta x = x_n - x_{n-1} \quad (4)$$

$$\Delta x = x_n - x_1 \quad (5)$$

Čia: Δx – pokytis absoliutine reikšme; x_n – analizuojamų metų reikšmė; x_{n-1} – ankstesnių nei analizuojamų metų reikšmė; x_1 – pirmųjų metų reikšmė.

▣ *Padidėjimo (sumažėjimo) tempas* – parodo procentinį analizuojamo rodiklio pokytį, kai atskaitos pradžia prilyginama nuliui. Šis rodiklis taip pat gali būti skaičiuojamas grandininio (7) ir baziniu (8) būdu. Apskaičiuojamas pagal formules:

$$T_p = \frac{x_n - x_{n-1}}{x_{n-1}} \cdot 100\% \quad (7)$$

$$T_p = \frac{x_n - x_1}{x_1} \cdot 100\% \quad (8)$$

Čia: T_p – padidėjimo (sumažėjimo) tempas; x_n – analizuojamų metų reikšmė; x_{n-1} – ankstesnių nei analizuojamų metų reikšmė; x_1 – pirmųjų metų reikšmė.

▣ *Herfindahl-Hirschman indeksas (HHI)*, kuris apskaičiuojamas pagal formulę:

$$HHI(x) = \sum_{i=1}^n x_i^2 \quad (9)$$

▣ *Gini koeficientas (G)*, apskaičiuojamas pagal formulę:

$$G(x) = 1 - \frac{2}{n} \cdot \sum_{j=1}^n v_j - \frac{1}{2}, \text{ kai } v_j = \sum_{i=1}^j \hat{x}_i \quad (10)$$

▣ Shannon entropijos koeficientas (S), kuris apskaičiuojamas pagal formulę:

$$S(x) = \sum_{i=1}^n x_i \cdot \ln\left(\frac{1}{x_i}\right); \hat{S} = -S \quad (11)$$

Pastarųjų trijų rodiklių, t.y. (9), (10) ir (11), simbolių paaiškinimai pateikiami 1.3 poskyryje.

Šeštajame etape pateikiami atliktos analizės apibendrinimai ir jų pagrindu teikiami pasiūlymai.

Poskyrio apibendrinimas:

Remiantis poskyryje pateiktais etapų ir formulių aprašymais, Lietuvos komercinių bankų kredito rizikos valdymo analizė atliekama tokiu nuoseklumu: 1) pagrindinių bankų veiklos rodiklių dinamikos analizė ir tendencijų apžvalga; 2) komercinių bankų paskolų portfelių diversifikavimo analizė; 3) atliktos analizės apibendrinimas.

2.2. Lietuvos komercinių bankų pagrindinių veiklos rezultatų analizė

Pasak A. Lileikienės ir J. Martinkienės [37, p. 57], pagrindiniai komercinių bankų veiklos rodikliai yra: ♦ turtas (aktyvai); ♦ klientams suteiktos paskolos; ♦ indėliai ir akredityvai; ♦ akcininkų nuosavybės ir ♦ einamųjų metų (pelnas) nuostolis. 2004 – 2008 metų Lietuvos komercinių bankų pagrindinių veiklos rodiklių apimtys pateikiamos 1 priede.

Lietuvos komercinių bankų pagrindinių veiklos rodiklių analizė pradeda nuo turto analizės. Lietuvos komercinių bankų turto arba aktyvų procentinis pasiskirstymas pateikiamas 6 lentelėje.

6 lentelė

Lietuvos komercinių bankų turto procentinis pasiskirstymas (proc.)

Bankai	2004	2005	2006	2007	2008	Vidutinė reikšmė
„Swedbank“	25,3	28,8	25,8	26,1	24,9	26,2
Snoras	7,4	8,2	7,7	7,7	7,1	7,6
DnB Nord bankas	13,9	12,7	13,7	14,3	16,4	14,2
Parex bankas	1,7	1,2	1,4	2,2	2,6	1,8
Danske bankas	5,8	7,6	7,7	7,4	7,8	7,3
SEB bankas	36,6	32,9	34,9	33,2	32,3	34,0
Šiaulių bankas	2,7	2,6	2,5	2,7	2,6	2,6
Ūkio bankas	5,8	5,4	5,5	5,4	5,3	5,5
Medicinos bankas	0,7	0,6	0,8	1,0	0,9	0,8
<i>Iš viso</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	—

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Pagal 6 lentelėje pateikiamus duomenis, galima teigti, kad stambiausi Lietuvos bankai yra AB SEB bankas ir AB „Swedbank“. Šių bankų turto dalis per analizuojamą laikotarpį kasmet sudarė vidutiniškai po 34,0 proc. (AB SEB banko) ir 26,2 proc. (AB „Swedbank“) visų bankų turto. Analizuojant Lietuvos bankų turto apimtį, galima išskirti ir AB DnB Nord banką. Per visą analizuojamą laikotarpį šio banko turto dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 14,2 proc. visų bankų turto.

AB bankas Snoras, AB Danske bankas ir AB Ūkio bankas gali būti priskiriami vienai grupei, nes jų turto dalis kasmet sudarė vidutiniškai nuo 5 iki 10 proc. bendro visų 9 bankų turto. AB banko Snoras turto dalis vidutiniškai kasmet sudarė po 7,6 proc., AB Danske banko – po 7,3 proc., o AB Ūkio banko – po 5,5 proc. visų bankų turto.

Per analizuojamą 2004 – 2008 metų laikotarpį AB Parex banko ir AB Šiaulių banko turto dalis nei vienais metais neviršijo 3 proc. bendro bankų turto. Vidutiniškai kasmet AB Parex banko turto dalis sudarė po 1,8 proc., o AB Šiaulių banko – po 2,6 proc. visų 9 bankų turto.

Per visą analizuojamą laikotarpį, mažiausią Lietuvos komercinių bankų turto dalį valdė UAB Medicinos bankas. Šio banko turto dalis neviršijo 1 proc. ir vidutiniškai kasmet sudarė po 0,8 proc. bendro bankų turto.

Tęsiant Lietuvos komercinių bankų turto apimčių analizę, skaičiuojami absoliutiniai ir procentiniai pokyčiai. Šių skaičiavimų rezultatai pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelė

Lietuvos komercinių bankų turto pokyčiai

Bankai	Pokyčiai, palyginus:									
	2005 su 2004		2006 su 2005		2007 su 2006		2008 su 2007		2008 su 2004	
	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.
„Swedbank“	5081,0	77,4	2430,0	20,9	5315,0	37,8	500,6	2,6	13326,6	203,0
Snoras	1372,6	71,3	913,7	27,7	1542,4	36,6	-59,1	-1,0	3769,5	195,8
DnB Nord bankas	1512,9	41,8	2381,2	46,4	3121,5	41,6	2470,0	23,2	9485,6	262,3
Parex bankas	38,5	8,7	277,8	57,5	853,3	112,2	489,0	30,3	1658,5	373,4
Danske bankas	1561,1	102,9	1155,0	37,5	1276,8	30,2	714,6	13,0	4707,5	310,3
SEB bankas	3807,1	40,1	5750,9	43,2	5631,8	29,5	1135,7	4,6	16325,5	171,8
Šiaulių bankas	339,8	48,6	309,0	29,7	665,1	49,3	36,5	1,8	1350,5	193,1
Ūkio bankas	680,4	45,3	841,4	38,5	994,1	32,9	204,9	5,1	2720,7	181,0
Medicinos bankas	56,8	29,7	178,4	71,8	281,0	65,9	38,4	5,4	554,6	289,7
<i>Iš viso</i>	<i>14450,2</i>	<i>55,7</i>	<i>14237,3</i>	<i>35,2</i>	<i>19681,0</i>	<i>36,0</i>	<i>5530,5</i>	<i>7,4</i>	<i>53899,0</i>	<i>207,6</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Bendras visų 9 Lietuvos komercinių bankų turtas kasmet didėjo. Per analizuojamus penkerius metus bankų turtas išaugo 53899,0 mln. litų arba 207,6 proc.. Didžiausias metinis turto padidėjimas užfiksuotas 2005 metus palyginus su 2004: šis padidėjimas sudarė 14450,2 mln. litų arba 55,7 proc.. Mažiausias padidėjimas užfiksuotas paskutiniais analizuojamais metais. 2008 metus palyginus su 2007 turto padidėjimas sudarė 5530,5 mln. litų arba 7,4 proc..

Pagal 7 lentelėje pateikiamus duomenis, galima teigti, kad AB SEB banko ir AB „Swedbank“ turto apimties pokyčiams yra būdinga augimo tendencija (t.y. šių bankų turto apimtys kasmet

didėjo, neužfiksuotas nei vienas metinis sumažėjimas). Per analizuojamus 2004 – 2008 metus AB SEB banko turto apimtys išaugo 16325,5 mln. litų arba 171,8 proc.; o AB „Swedbank“ turtas padidėjo 13326,6 mln. litų arba 203,0 proc.. Reikia pažymėti, kad vertinant absoliutiniais dydžiais, AB SEB banko turto augimas buvo didžiausias iš visų 9 analizuojamų bankų. Trečiojo pagal dydį Lietuvos komercinio banko – AB DnB Nord banko turto apimtims taip pat būdinga ganėtinai spartaus augimo tendencija. Per 2004 – 2008 metų laikotarpį AB DnB Nord banko turtas išaugo 9485,6 mln. litų arba 262,3 proc..

AB Danske banko ir AB Ūkio banko turto apimtys per visą analizuojamą laikotarpį nuolatos augo. 2008 metus palyginus su 2004 metais AB Danske banko turtas išaugo 3769,5 mln. litų arba 195,8 proc.; AB Ūkio banko turtas padidėjo 2720,7 mln. litų arba 181,0 proc.. AB banko Snoras turto apimtys nuolatos augo, išskyrus paskutiniuosius analizuojamus metus. 2008 metus palyginus su 2007, AB banko Snoras turtas sumažėjo 59,1 mln. litų arba 1,0 proc.. Nepaisant šio nežymaus paskutiniųjų metų sumažėjimo, AB banko Snoras turto augimas per visą laikotarpį taip pat buvo ženklaus. Per penkerius analizuojamus metus šio banko turtas išaugo 3769,5 mln. litų arba 195,8 proc.. Tiek AB Parex banko, tiek AB Šiaulių banko turtas per visą analizuojamą laikotarpį kasmet didėjo. Per penkerius metus AB Parex banko turtas išaugo 1658,5 mln. litų arba 373,4 proc.; tuo tarpu AB Šiaulių banko turtas padidėjo 1350,5 mln. litų arba 193,1 proc.. Reikia pažymėti, kad vertinant procentiniais dydžiais, AB Parex banko turto augimas buvo didžiausias iš visų 9 analizuojamų bankų. Per penkerius metus UAB Medicinos banko turtas kasmet augo. 2004 – 2008 metų laikotarpiu šio banko turto vertės išaugo 554,6 mln. litų arba 289,7 proc..

Analizuojant kasmetinius Lietuvos komercinių bankų turto apimčių pokyčius, pastebima bendra tendencija. 2004 – 2007 metais Lietuvos bankų turto apimtys augo ganėtinai sparčiai; vertinant 2008 metų duomenis pastebimas ženklaus turto apimčių augimo sulėtėjimas. Atsižvelgiant į kasmetinių Lietuvos komercinių bankų turto apimčių pokyčius, galima teigti, kad paskutiniaisiais analizuojamais metais bankai nepatyrė ženklaus ekonomikos sulėtėjimo ir sąstingio finansų rinkose poveikio. Ryškesnio neigiamų ekonomikos pokyčių poveikio galima tikėtis 2009 metais.

Dėl bankų veiklos specifikos, t.y. finansinio tarpininkavimo, didelę komercinių bankų įsipareigojimų dalį sudaro pritraukti indėliai ir akredityvai. Lietuvos komercinių bankų indėlių ir akredityvų procentinis pasiskirstymas pateikiamas 8 lentelėje

Lietuvos komercinių bankų indėlių ir akredityvų procentinis pasiskirstymas (proc.)

Bankai	2004	2005	2006	2007	2008	Vidutinė reikšmė
„Swedbank“	30,8	30,7	33,0	33,0	30,7	31,6
Snoras	8,4	10,3	10,1	10,9	10,9	10,1
DnB Nord bankas	11,4	10,9	10,0	10,2	10,8	10,7
Parex bankas	1,3	1,2	1,3	1,8	1,2	1,4
Danske bankas	2,3	3,0	3,5	3,9	4,8	3,5
SEB bankas	37,1	34,0	31,3	28,6	28,5	31,9
Šiaulių bankas	3,0	3,1	3,0	3,2	3,5	3,2
Ūkio bankas	5,0	6,1	6,9	7,2	8,2	6,7
Medicinos bankas	0,6	0,7	0,8	1,2	1,4	0,9
<i>Iš viso</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	—

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Iš 8 lentelėje pateikiamų duomenų matyti, kad didžiausią indėlių ir akredityvų dalį yra pritraukę AB „Swedbank“ ir AB SEB bankas. Šių bankų indėlių apimtys kasmet vidutiniškai sudarė po 31,6 proc. (AB „Swedbank“) ir po 31,9 proc. (AB SEB bankas) visų bankų indėlių.

Daugiau nei po 10 proc. pritrauktų indėlių valdo AB bankas Snoras ir AB DnB Nord bankas. Vidutiniškai kasmet AB banko Snoras indėlių ir akredityvų dalis sudarė po 10,1 proc., AB DnB Nord banko – po 10,7 proc. visų bankų indėlių. Didesnę nei 5 proc. indėlių dalį kasmet valdė ir AB Ūkio bankas. Šio banko indėlių ir akredityvų dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 6,7 proc. bendros bankų indėlių apimties. AB Danske banko ir AB Šiaulių banko indėlių ir akredityvų dalis per visą analizuojamą laikotarpį neviršijo 5 proc.. Vidutiniškai kasmet AB Danske banko indėlių dalis sudarė po 3,5 proc., o AB Šiaulių banko – po 3,2 proc. bendros indėlių sumos.

AB Parex banko ir UAB Medicinos banko indėlių dalis neviršijo 1,5 proc., išskyrus 2007 metus, kai AB Parex bankas valdė 1,8 proc. visų Lietuvos komercinių bankų indėlių ir akredityvų. Per penkerius AB Parex banko indėlių dalis vidutiniškai kasmet sudarė po 1,4 proc., o UAB Medicinos banko – po 0,9 proc. visų indėlių.

Kitas Lietuvos komercinių bankų indėlių ir akredityvų analizės žingsnis – absoliutinių ir procentinių pokyčių skaičiavimas. Šių skaičiavimų rezultatai pateikiami 9 lentelėje.

Lietuvos komercinių bankų indėlių ir akredityvų pokyčiai

Bankai	Pokyčiai, palyginus:									
	2005 su 2004		2006 su 2005		2007 su 2006		2008 su 2007		2008 su 2004	
	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.
„Swedbank“	2087,2	39,3	2802,3	37,9	2297,6	22,5	-1518,3	-12,2	5668,8	106,8
Snoras	1042,5	72,2	620,3	24,9	1009,7	32,5	-216,1	-5,2	2456,4	170,0
DnB Nord bankas	657,3	33,4	474,0	18,1	759,5	24,5	0,6	0,0	1891,3	96,1
Parex bankas	68,9	31,5	123,2	42,9	263,6	64,2	-252,9	-37,5	202,9	92,8
Danske bankas	337,1	84,9	360,0	49,0	369,4	33,8	266,9	18,2	1333,4	335,8
SEB bankas	1821,4	28,5	1447,4	17,6	1169,9	12,1	-613,7	-5,7	3824,9	59,9
Šiaulių bankas	226,6	43,8	191,9	25,8	281,2	30,1	42,8	3,5	742,5	143,6
Ūkio bankas	612,4	71,4	647,9	44,1	616,6	29,1	181,9	6,7	2058,8	240,2
Medicinos bankas	56,0	50,7	85,4	51,4	189,0	75,1	60,8	13,8	391,3	354,5
<i>Iš viso</i>	<i>6909,4</i>	<i>40,2</i>	<i>6752,4</i>	<i>28,0</i>	<i>6956,6</i>	<i>22,5</i>	<i>-2048,0</i>	<i>-5,4</i>	<i>18570,4</i>	<i>108,0</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Per analizuojamą penkerių metų bendra visų Lietuvos komercinių bankų indėlių ir akredityvų apimtis nuolatos augo, išskyrus paskutiniuosius analizuojamus metus. 2008 metus palyginus su 2007, bankų indėlių ir akredityvų apimtys sumažėjo 2048,0 mln. litų arba 5,4 proc.. Nepaisant šio sumažėjimo, per penkerius metus Lietuvos komercinių bankų indėlių ir akredityvų apimtys išaugo daugiau nei du kartus. 2008 metus palyginus su 2004 šis padidėjimas sudarė 18570,4 mln. litų arba 108,0 proc..

Iš 9 lentelėje pateikiamų duomenų matyti, kad AB „Swedbank“ ir AB SEB banko indėlių apimtys nuolatos augo, išskyrus paskutiniuosius metus. Per 2008 metus AB „Swedbank“ indėlių apimtys sumažėjo 1518,3 mln. litų arba 12,2 proc.; AB SEB banko indėliai sumažėjo 613,7 mln. litų arba 5,7 proc.. Nepaisant paskutiniųjų metų sumažėjimo, per visą analizuojamą laikotarpį šių bankų indėlių apimtys išaugo. 2004 – 2008 metų laikotarpiu AB „Swedbank“ indėlių ir akredityvų apimtys padidėjo 5668,8 mln. litų arba 106,8 proc.; AB SEB banko indėlių apimtys išaugo šiek tiek mažiau (3824,9 mln. litų arba 59,9 proc.). Reikia pažymėti, kad AB „Swedbank“ indėlių apimties augimas yra didžiausias iš visų 9 Lietuvos komercinių bankų vertinant absoliutiniais dydžiais.

AB banko Snoras indėlių apimtys nuolatos augo, išskyrus paskutiniuosius metus. Šis sumažėjimas sudarė 216,1 mln. litų arba 5,2 proc.. Tuo tarpu AB DnB Nord banko indėlių apimtys augo per visą analizuojamą laikotarpį. 2008 metus palyginus su 2007, šio banko indėliai nors ir nežymiai, bet augo. Šis padidėjimas sudarė 0,6 mln. litų arba 0,02 proc.. Per visą analizuojamą laikotarpį šių bankų indėlių apimtys išaugo: AB banko Snoras – 2456,4 mln. litų arba 170,0 proc.; AB DnB Nord banko – 1891,3 mln. litų arba 96,1 proc..

Per visą analizuojamą laikotarpį AB Ūkio banko indėlių apimtys augo. 2008 metus palyginus su 2004, šis padidėjimas sudarė 2058,8 mln. litų arba 240,2 proc.. AB Danske banko ir AB Šiaulių banko indėlių ir akredityvų apimtys kasmet didėjo. Per analizuojamą penkerių metų laikotarpį AB Danske banko indėlių apimtis padidėjo 1333,4 mln. litų arba 335,8 proc.; o AB Šiaulių banko – 742,5 mln. litų arba 143,6 proc..

AB Parex banko indėlių apimtis paskutiniiais analizės metais sumažėjo 252,9 mln. litų arba 37,5 proc.; tuo tarpu UAB Medicinos banko indėliai augo per visą analizuojamą laikotarpį. Per penkerius analizuojamus metus AB Parex banko indėliai ir akredityvai išaugo 202,9 mln. litų arba 92,8 proc.; tuo tarpu UAB Medicinos banko indėlių apimtis padidėjo 391,3 mln. litų arba 354,5 proc.. Šis padidėjimas yra didžiausias indėlių apimties augimas iš visų 9 Lietuvos komercinių bankų, vertinant procentiniais dydžiais.

Kaip ir turto, Lietuvos komercinių bankų indėlių ir akredityvų apimtys 2004 – 2007 metų laikotarpiu augo ganėtinai sparčiai. Paskutiniiais analizuojamais metais daugumos bankų pritrauktų indėlių apimtys sumažėjo; bankai susidūrė su vis didėjančiu apyvartinių lėšų trūkumu.

Kita svarbi komercinių bankų pasyvų dalis yra nuosavas kapitalas arba akcininkų nuosavybė. Lietuvos bankų akcininkų nuosavybės procentinis pasiskirstymas pateikiamas 10 lentelėje.

10 lentelė

Lietuvos komercinių bankų akcininkų nuosavybės procentinis pasiskirstymas (proc.)

Bankai	2004	2005	2006	2007	2008	Vidutinė reikšmė
„Swedbank“	25,4	28,2	26,3	23,8	30,4	26,8
Snoras	8,6	7,6	7,3	8,6	7,3	7,9
DnB Nord bankas	8,7	10,3	11,4	12,4	13,9	11,4
Parex bankas	1,3	1,3	1,9	3,3	2,5	2,1
Danske bankas	4,3	6,3	6,6	6,4	— ³	5,9
SEB bankas	42,9	37,3	35,0	32,8	33,3	36,3
Šiaulių bankas	2,5	2,8	3,7	4,6	4,2	3,6
Ūkio bankas	4,5	4,7	6,9	7,3	7,0	6,1
Medicinos bankas	1,8	1,4	1,1	0,9	1,4	1,3
<i>Iš viso</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	—

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

AB „Swedbank“ ir AB SEB bankas yra didžiausi Lietuvos komerciniai bankai, todėl visiškai suprantama, kad šių bankų akcininkų nuosavybės apimtys taip pat yra didžiausios (žr. 10 lentelę). AB „Swedbank“ nuosavo kapitalo dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 26,8 proc., o AB SEB

³ AB Danske banko 2008 metų finansinės ataskaitos nėra pateikiamos (2009 m. balandžio mėnesio pabaigoje). Bankas pateikia tik tarpines ataskaitas, kuriose nėra pateikiamos akcininkų nuosavybės apimtys.

banko – po 36,3 proc. visų Lietuvos bankų savininkų nuosavybės. Per visą analizuojamą laikotarpį AB DnB Nord bankas kasmet vidutiniškai valdė po 11,4 proc. visų bankų akcininkų nuosavybės vertės.

Trys Lietuvos komerciniai bankai valdė nuo 4 iki 9 proc. akcininkų nuosavybės vertės. AB banko Snoras akcininkų nuosavybės dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 7,9 proc., AB Danske banko – po 5,9 proc., o AB Ūkio banko – po 6,1 proc. visų bankų akcinio kapitalo vertės.

AB Parex banko, AB Šiaulių banko ir UAB Medicinos banko akcininkų nuosavybės dalis per visą analizuojamą laikotarpį neviršijo 5 proc. visų bankų akcinio kapitalo vertės. AB Parex banko akcinio kapitalo dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 2,1 proc., AB Šiaulių banko – po 3,6 proc., o UAB Medicinos banko – po 1,3 proc. visų Lietuvos komercinių bankų akcininkų nuosavybės vertės.

Analizuojant Lietuvos komercinių bankų akcininkų nuosavybę taip pat skaičiuojami absoliutiniai ir procentiniai pokyčiai. Šių skaičiavimų rezultatai yra pateikiami 11 lentelėje.

11 lentelė

Lietuvos komercinių bankų akcininkų nuosavybės pokyčiai

Bankai	Pokyčiai, palyginus:									
	2005 su 2004		2006 su 2005		2007 su 2006		2008 su 2007		2008 su 2004	
	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.
„Swedbank“	276,7	44,6	190,6	21,3	314,0	28,9	656,4	46,9	1437,7	232,0
Snoras	31,1	14,8	59,6	24,7	203,5	67,6	-9,4	-1,9	284,8	135,4
DnB Nord bankas	115,3	54,1	142,4	43,3	261,0	55,4	212,5	29,0	731,1	343,0
Parex bankas	7,9	24,2	36,2	88,9	116,4	151,5	-23,3	-12,0	137,2	419,0
Danske bankas	94,5	90,6	73,3	36,9	105,6	38,8	—	—	273,4	262,2
SEB bankas	136,3	13,0	263,1	22,2	488,1	33,7	322,6	16,7	1210,1	115,4
Šiaulių bankas	27,9	44,9	62,0	68,7	117,4	77,2	13,3	4,9	220,6	354,1
Ūkio bankas	39,3	35,7	136,2	91,2	144,7	50,7	44,2	10,3	364,4	331,0
Medicinos bankas	1,2	2,9	3,3	7,5	5,3	11,2	39,2	74,4	49,0	114,5
<i>Iš viso</i>	<i>730,2</i>	<i>29,9</i>	<i>966,6</i>	<i>30,5</i>	<i>1756,1</i>	<i>42,4</i>	<i>877,7</i>	<i>14,9</i>	<i>4330,6</i>	<i>177,2</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Per analizuojamą 2004 – 2008 metų laikotarpį Lietuvos komercinių bankų akcininkų nuosavybės apimtys nuolat augo. 2008 metus palyginus su 2004, Lietuvos bankų akcinis kapitalas išaugo 4711,2 mln. litų arba 192,8 proc.. Analizuojant kasmetinius savininkų nuosavybės pokyčius, pastebima tendencija, kad šio straipsnio pokyčiams būdingi beveik pastovūs pokyčiai. Lietuvos komercinių bankų akcininkų nuosavybės apimtys vidutiniškai kasmet augo po 31,0 proc..

Iš 11 lentelės matyti, kad per analizuojamą penkerių metų laikotarpį AB „Swedbank“ ir AB SEB banko nuosavas kapitalas nuolatos augo. 2008 metus palyginus su 2004, AB „Swedbank“ savininkų nuosavybės išaugo 1437,7 mln. litų arba 232,0 proc.; AB SEB banko – 1210,1 mln. litų arba 115,4 proc.. AB „Swedbank“ akcininkų nuosavybės augimas yra didžiausias iš visų 9 Lietuvos komercinių bankų vertinant absoliutiniais dydžiais. AB DnB Nord banko nuosavas kapitalas kasmet didėjo. 2008 metus palyginus su 2004, šio banko akcininkų nuosavybė išaugo 731,1 mln. litų arba 343,0 proc..

AB banko Snoras, AB Danske banko ir AB Ūkio banko akcininkų nuosavybės apimtys per analizuojamą laikotarpį augo. AB banko Snoras akcininkų nuosavybė išaugo 284,8 mln. litų arba 135,4 proc.; AB Ūkio banko – 364,4 mln. litų arba 331,0 proc.. Per ketverius metus (2004 – 2007) AB Danske banko akcininkų nuosavybė išaugo 273,4 mln. litų arba 262,2 proc.. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad AB Danske bankas 2008 metais aptyrė nuostolį, galima tikėtis akcininkų nuosavybės apimties mažėjimo.

2004 – 2008 metų laikotarpiu AB Parex banko, AB Šiaulių banko ir UAB Medicinos banko akcininkų nuosavybės apimtys nuolatos augo. Per visą analizuojamą laikotarpį AB Parex banko akcininkų nuosavybės išaugo 137,2 mln. litų arba 419,0 proc., AB Šiaulių banko – 220,6 mln. litų arba 354,1 proc., o UAB Medicinos banko – 49,0 mln. litų arba 114,5 proc.. Reikia pažymėti, kad AB Parex banko akcininkų nuosavybės augimas yra didžiausias iš visų 9 Lietuvos komercinių bankų vertinant procentiniais pokyčiais.

Vertinant kasmetinius Lietuvos komercinių bankų akcininkų nuosavybės pokyčius, pastebėta nuolatinio augimo tendencija. Išimti gali būti laikomi tik paskutiniai analizuojami metai: AB banko Snoras ir AB Parex banko akcininkų nuosavybės apimtys sumažėjo. AB banko Snoras nuosavas kapitalas sumažėjo 9,4 mln. litų arba 1,9 proc., tuo tarpu AB Parex banko nuosavo kapitalas sumažėjo net 23,3 mln. litų arba 12,0 proc.. Šis sumažėjimas gali būti siejamas su 2008 metais AB Parex banko patirtais nuostoliais.

Komercinių bankų veiklą taip pat apibūdina ir grynojo pelno apimtys. Lietuvos komercinių bankų uždirbto grynojo pelno procentinis pasiskirstymas pateikiamas 12 lentelėje.

Lietuvos komercinių bankų grynojo pelno procentinis pasiskirstymas (proc.)

Bankai	2004	2005	2006	2007	2008	Vidutinė reikšmė
AB „Swedbank“	34,7	31,4	27,0	28,8	41,8	32,7
AB bankas Snoras	5,3	11,8	7,8	2,0	7,9	7,0
AB DnB NORD bankas	7,7	12,5	8,4	9,9	7,8	9,3
AB Parex bankas	2,2	2,1	0,7	0,0	-2,6	0,5
AB Danske bankas	0,4	2,4	3,5	3,3	-1,9	1,5
AB SEB bankas	44,3	31,1	42,9	45,5	38,2	40,4
AB Šiaulių bankas	1,8	2,4	2,1	2,5	1,9	2,1
AB Ūkio bankas	3,0	5,7	7,1	7,6	6,3	5,9
UAB Medicinos bankas	0,6	0,6	0,5	0,5	0,7	0,6
<i>Iš viso</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	—

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Iš 12 lentelės duomenų matyti, kad didžiausią Lietuvos komercinių bankų grynojo pelno dalį valdė AB „Swedbank“ ir AB SEB bankas. AB „Swedbank“ grynojo pelno dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 32,7 proc., o AB SEB banko – po 40,4 proc. visų bankų grynojo pelno sumos.

Nei vieno kito banko kasmetinė pelno dalis neviršijo 10 proc. bendros bankų grynojo pelno vertės, išskyrus 2005 metus: AB banko Snoras pelno dalis sudarė 11,8 proc., o AB DnB Nord banko – 12,5 proc. bendro bankų grynojo pelno.

Per analizuojamą penkerių metų laikotarpį, nuo 5 iki 10 proc. viso banko pelno valdė AB bankas Snoras, AB DnB Nord bankas ir AB Ūkio bankas. AB banko Snoras valdomo grynojo pelno dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 7,0 proc., AB DnB Nord banko – po 9,3 proc., o AB Ūkio banko – tik po 5,9 proc. visų Lietuvos komercinių bankų bendros grynojo pelno sumos.

Likusių 4 Lietuvos komercinių bankų valdoma grynojo pelno dalis, per visą analizuojamą laikotarpį neviršijo 2,5 proc.. Iš likusių 4 bankų, didžiausią grynojo pelno dalį valdė AB Šiaulių bankas. Šio grynojo pelno dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 2,1 proc. bendros bankų grynojo pelno sumos. Per analizuojamą 2004 – 2008 metų laikotarpį, AB Danske banko grynojo pelno dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 1,5 proc., o UAB Medicinos banko – po 0,6 proc. bendros Lietuvos komercinių bankų grynojo pelno sumos.

Per visą analizuojamą laikotarpį, mažiausią grynojo pelno valdė AB Parex bankas. Šio banko pelno dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 0,5 proc. bendros visų Lietuvos bankų pelno sumos.

Analizuojant Lietuvos komercinių bankų uždirbto grynojo pelno apimtį, skaičiuojami absoliutiniais ir procentiniais pokyčiais. Šių skaičiavimų rezultatai pateikiami 13 lentelėje.

Lietuvos komercinių bankų grynojo pelno pokyčiai

Bankai	Pokyčiai, palyginus:									
	2005 su 2004		2006 su 2005		2007 su 2006		2008 su 2007		2008 su 2004	
	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.
„Swedbank“	19,9	22,6	71,6	66,4	134,8	75,1	66,8	21,2	293,0	332,8
Snoras	27,3	204,8	11,2	27,5	-29,9	-57,7	49,8	226,7	58,4	437,5
DnB Nord bankas	23,6	121,9	13,2	30,6	51,7	91,9	-37,1	-34,4	51,3	264,7
Parex bankas	1,7	31,3	-2,3	-31,9	-4,9	-99,2	-23,6	— ⁴	-29,0	—
Danske bankas	7,1	626,0	15,1	183,2	12,3	52,9	-53,0	—	-18,5	—
SEB bankas	-5,6	-5,0	178,8	167,4	210,6	73,7	-148,4	-29,9	235,4	209,5
Šiaulių bankas	3,7	82,5	5,5	68,5	13,6	99,6	-9,7	-35,7	13,1	294,7
Ūkio bankas	12,0	158,3	27,7	141,0	35,3	74,6	-25,3	-30,6	49,8	653,8
Medicinos bankas	0,5	33,1	1,4	68,2	2,0	57,2	0,4	7,7	4,4	279,1
<i>Iš viso</i>	<i>90,3</i>	<i>35,6</i>	<i>322,2</i>	<i>93,8</i>	<i>425,6</i>	<i>63,9</i>	<i>-180,2</i>	<i>-16,5</i>	<i>657,9</i>	<i>259,7</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Iš 13 lentelės duomenų matyti, kad Lietuvos komercinių bankų grynas pelnas 2004 – 2007 metais kasmet augo. 2008 metais užfiksuotas grynojo pelno sumažėjimas. Palyginus su 2007 metais šis sumažėjimas sudarė 180,2 mln. litų arba 16,5 proc.. Šis sumažėjimas gali būti siejamas su bendru ekonomikos sulėtėjimu bei tuo, kad du bankai paskutiniaisiais analizuojamais metais patyrė nuostolį. Nepaisant paskutiniųjų metų sumažėjimo, per visą analizuojamą laikotarpį Lietuvos bankų grynas pelnas išaugo 657,9 mln. litų arba 259,7 proc..

Per visą analizuojamą laikotarpį AB „Swedbank“ pelno apimtys kasmet augo. 2008 metus palyginus su 2004, šio banko grynas pelnas išaugo 293,0 mln. litų arba 332,8 proc.. Tuo tarpu AB SEB banko grynojo pelno apimtys kito netolygiai (t.y. tai didėjo, tai mažėjo). Nepaisant šių netolygumų, per visą analizuojamą laikotarpį AB SEB banko grynojo pelno apimtys išaugo 235,4 mln. litų arba 209,5 proc.. AB „Swedbank“ grynojo pelno apimties augimas yra didžiausias iš visų 9 Lietuvos komercinių bankų vertinant absoliutiniais dydžiais.

Paskutiniaisiais analizuojamais metais, t.y. 2008, tik trijų bankų grynojo pelno apimtys didėjo: jau minėto AB „Swedbank“ (pelnas išaugo 66,8 mln. litų arba 21,2 proc.), AB banko Snoras pelnas padidėjo 49,8 mln. litų arba 226,7 proc. ir UAB Medicinos banko pelnas išaugo 0,4 mln. litų arba 7,7 proc.. Analizuojant paskutiniųjų metų grynojo pelno pokyčius galima išskirti AB Parex banką ir AB Danske banką, nes šių bankų veiklos rezultatas buvo neigiamas, t.y. jie patyrė nuostolį.

⁴ Pasak E. Buškevičiūtės ir I. Mačerinskienės [13, p. 26], lyginant teigiamą rodiklį su ankstesnio laikotarpio rodikliu, kuris yra neigiamas arba lygus nuliui, ekonominio reiškinio pasikeitimas procentais neskaičiuojamas.

Kitų 4 Lietuvos komercinių bankų grynas pelnas 2008 metais mažėjo. Vieno iš didžiausių Lietuvos komercinių bankų AB SEB banko grynas pelnas 2008 metais sumažėjo 148,4 mln. litų arba 29,9 proc.. Vertinant procentiniais dydžiais, AB DnB Nord banko, AB Šiaulių banko ir AB Ūkio banko grynas pelnas 2008 metais sumažėjo beveik vienodai. Vertinant absoliutiniais dydžiais, daugiausiai sumažėjo AB DnB Nord grynas pelnas (šis sumažėjimas sudarė 37,1 mln. litų), AB Ūkio banko grynas pelnas sumažėjo 25,3 mln. litų, o mažiausiai – AB Šiaulių banko (šio banko pelnas sumažėjo 9,7 mln. litų). Kaip jau buvo minėta, vertinant absoliutiniais dydžiais, per visą laikotarpį daugiausiai išaugo AB „Swedbank“ grynas pelnas. Vertinant procentiniais dydžiais per analizuojamą laikotarpį daugiausiai išaugo AB Ūkio banko grynas pelnas: šis padidėjimas sudarė 49,8 mln. litų arba 653,8 proc..

Paskolų, kaip vieno iš pagrindinių komercinių bankų veiklos rodiklių, analizė pateikiama kitame poskyryje.

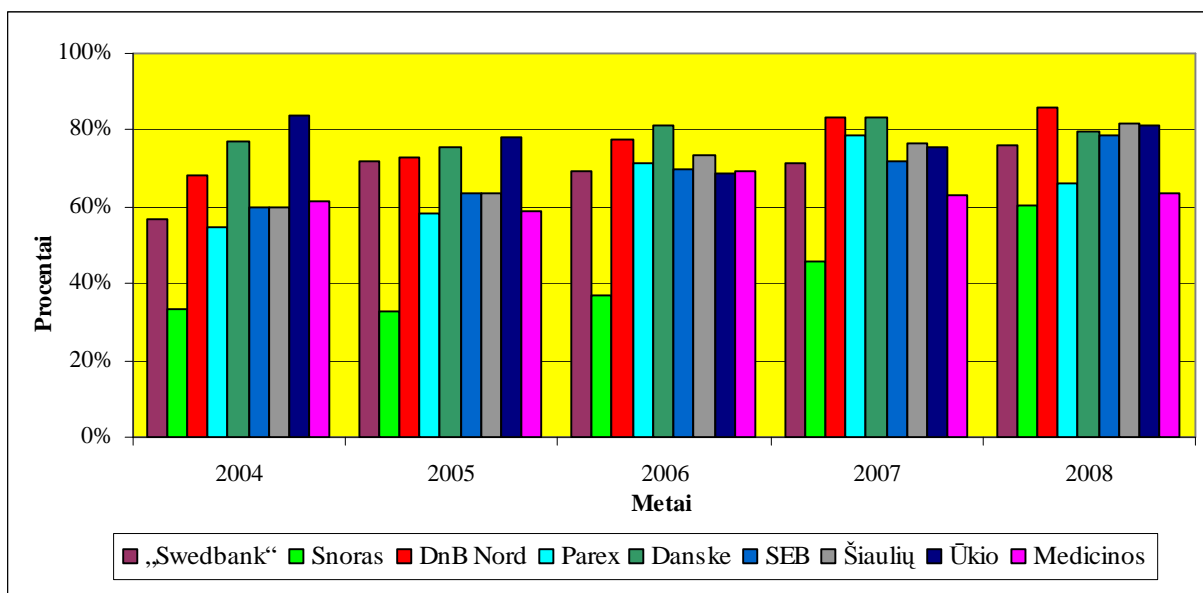
Poskyrio apibendrinimas:

Apibendrinant Lietuvos komercinių bankų pagrindinių veiklos rezultatų analizę, galima teigti, kad nepaisant sulėtėjusio ekonomikos augimo ir sąstingio finansų rinkose Lietuvos bankų veiklos rezultatai yra santykinai geri. Ryškesnis ekonomikos sulėtėjimo poveikis pastebimas analizuojant grynojo pelno apimtį: beveik visų bankų pelno apimtys mažėjo, o du komerciniai bankai patyrė nuostolį. 2008 metų veiklos rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad visas bankų sektorius veikė tarsi „iš inercijos“, todėl ryškesnio ekonomikos sulėtėjimo ir finansų rinkų sąstingio poveikio galima tikėtis ateityje, t.y. 2009 ir vėlesniais metais.

2.3. Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktų paskolų analizė

Dėl komercinių bankų veiklos specifikos didžiausią jų turto arba aktyvų dalį sudaro klientams išduotos paskolos. Valdant ir vertinant kredito riziką, svarbus dėmesys kreditoriaus atžvilgiu skiriamas paskolų portfelio apimtims ir jo diversifikavimui. Todėl Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktų paskolų analizė pateikiama atskirame poskyryje. Šio, didžiausio komercinių bankų turto straipsnio, analizė pradedama nuo paskolų dalies turte įvertinimo.

Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktų paskolų pasiskirstymas bendroje bankų valdomo turto apimtyje pateikiamas 10 paveiksle.

10 pav. Klientams suteiktų paskolų dalis Lietuvos komercinių bankų turte (proc.)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Remiantis 10 paveiksle pateikiama informacija galima teigti, kad visų bankų, išskyrus AB banko Snoras, paskolų dalis sudaro daugiau nei 50 proc. bendrojo turto kiekvienais analizuojamais metais. AB banko Snoras paskolų dalis 2004 – 2006 metais kasmet sudarė vidutiniškai po 34,2 proc. banko turto; 2007 metais šis rodiklis pakilo iki 46,0 proc.. Tik paskutiniaisiais analizės metais AB banko Snoras paskolų dalis viršijo 50 proc. banko turto. Klientams suteiktos paskolos 2008 metais sudarė 60,2 proc. viso banko turto. Reikia pažymėti, kad per 2004 – 2008 metų laikotarpį įvertinus visus analizuojamus bankus, AB banko Snoras klientams suteiktos paskolos sudarė mažiausią banko turto dalį.

UAB Medicinos banko klientams suteiktų paskolų dalis taip pat yra viena mažiausių per visą analizuojamą laikotarpį. 2004 – 2008 metais šio banko paskolų dalis sudarė maždaug po 60 proc. turto kasmet. Analizuojant UAB Medicinos banko klientams suteiktų paskolų dalį turte, galima išskirti 2006 metus. 2006 metais UAB Medicinos bankas paskolų dalis sudarė 69,3 proc. turto ir buvo didžiausia per visą analizuojamą laikotarpį.

Didžiausią turto dalį 2006 metais paskolos sudaro AB Danske banke. 2006 metais šio banko suteiktos paskolos sudarė 81,3 proc., o 2007 metais – net 83,5 proc. viso banko valdomo turto. Per pirmuosius ketverius analizuojamus metus paskolų dalis turte didėjo, išskyrus sumažėjimą 2005 metais. AB Danske bankas klientams suteiktų paskolų dalis 2005 metais sudarė 75,4 proc. viso banko turto. 2008 metais AB Danske bankas klientams suteiktų paskolų dalis sumažėjo ir siekė 79,6 proc. viso banko turto.

Didžiausią turto dalį 2008 metais klientams suteiktos paskolos sudarė AB DnB Nord banke. Paskutiniaisiais analizės metais AB DnB Nord banko paskolų dalis sudarė 86,0 proc. viso banko

valdomo turto. Per visą analizuojamą laikotarpį šio banko paskolų dalis turte nuolatos augo ir nedaug atsiliko nuo AB Danske banko paskolų dalies. 2004 metais AB DnB Nord banko paskolų dalis sudarė 68,4 proc., o 2007 metais beveik susilygino su AB Danske banko ir siekė 83,4 proc. viso banko valdomo turto.

2004 ir 2005 metais AB Ūkio banko paskolų dalis buvo didžiausia iš visų 9 Lietuvos komercinių bankų ir siekė atitinkamai 83,7 proc. ir 77,9 proc.. Tuo tarpu 2008 metais šio banko paskolų dalis sudarė 81,5 proc. viso valdomo turto. AB Šiaulių banko paskolų dalis tik labai nežymiai viršijo AB Ūkio banko paskolų dalį ir sudarė 81,7 proc. viso valdomo banko turto. Reikia pažymėti, kad AB SEB banko ir AB Šiaulių banko paskolų dalys buvo beveik identiškios per visą laikotarpį. 2004 metais AB SEB banko paskolų dalis sudarė 59,6 proc., o AB Šiaulių banko – 59,7 proc.. 2005 metais pastebima panaši tendencija: AB SEB banko paskolų dalis buvo tik 0,1 proc. mažesnė nei AB Šiaulių banko (atitinkamai šių bankų paskolų dalys buvo 63,6 proc. ir 63,4 proc.). 2006 – 2008 metais šių dviejų bankų paskolų dalių skirtumas buvo labiau pastebimas. 2008 metais AB SEB banko klientams suteiktų paskolų dalis sudarė 78,5 proc. viso turto ir buvo 3,2 proc. mažesnė nei AB Šiaulių banko.

AB „Swedbank“ ir AB Parex banke 2004 metais paskolų dalis sudaro tik šiek tiek daugiau nei 50 proc. bankų turto (atitinkamai 56,9 proc. ir 54,8 proc.). AB „Swedbank“ paskolų dalis 2006 palyginus su 2007 metais sumažėjo (iki 69,5 proc.) ir nuo tų metų nuolatos didėjo. Paskutiniaisiais analizuojamais metais šio banko klientams suteiktų paskolų dalis sudarė 75,8 proc. banko turto. AB Parex banko paskolų nuolatos augo ir 2007 metais sudarė 78,5 proc. viso turto. Tačiau paskutiniaisiais analizės metais šio banko paskolų dalis sumažėjo ir sudarė tik 65,9 proc. banko turto.

Apibendrinant Lietuvos komercinių bankų paskolų dalies turte analizę, galima teigti, kad paskolų dalies turte rodikliui yra būdinga augimo tendencija. 2004 metais Lietuvos komercinių bankų paskolų dalies turte rodiklis svyruoja nuo 33,2 iki 83,7 proc.; paskutiniaisiais analizuojamais metais Lietuvos komercinių bankų paskolų dalis turte svyruoja nuo 60,2 iki 86,0 proc.. Todėl galima teigti, kad apatinei paskolų dalies turte rodiklio ribai yra būdingas daug spartesnis augimo tempas nei viršutinei. Ganėtinai lėtas viršutinės ribos augimas gali būti siejamas su komercinių bankų noru apsaugoti nuo kartu su paskolų apimtimis didėjančia kredito rizika.

Analizuojant Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktų paskolų apimtis, lyginamas paskolų pasiskirstymas bankuose, t.y. kokią dalį bendros klientams suteiktų paskolų vertės valdo kiekvienas bankas. Lietuvos komercinių bankų paskolų procentinis pasiskirstymas pateikiamas 14 lentelėje.

Lietuvos komercinių bankų paskolų procentinis pasiskirstymas

Bankai	2004	2005	2006	2007	2008	Vidutinė reikšmė
„Swedbank“	24,0	31,4	25,9	25,6	24,3	26,3
Snoras	4,1	4,5	4,1	4,9	5,5	4,6
DnB Nord bankas	15,9	15,5	15,4	16,4	18,2	16,3
Parex bankas	1,6	1,2	1,4	2,3	2,2	1,8
Danske bankas	7,5	9,6	9,1	8,5	8,0	8,5
SEB bankas	36,5	35,0	35,2	32,9	32,7	34,5
Šiaulių bankas	2,7	2,7	2,6	2,9	2,7	2,7
Ūkio bankas	6,9	5,1	5,5	5,6	5,6	5,7
Medicinos bankas	0,8	0,6	0,8	0,8	0,8	0,8
<i>Iš viso</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	—

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Iš 14 lentelės matyti, kad didžiausią dalį klientams suteiktų paskolų valdė AB SEB bankas. Šio banko paskolų dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 34,5 proc., tačiau pastebima paskolų dalies mažėjimo tendencija. Nuo AB SEB banko šiek tiek daugiau nei 8 proc. atsilieka AB „Swedbank“. Šio banko paskolų kasmet vidutiniškai sudarė po 26,3 proc.. Iki 2005 metų AB „Swedbank“ paskolų dalis augo, tačiau 2006 – 2008 metais pastebima šio banko klientams suteiktų paskolų dalies mažėjimo tendencija.

Ženklią Lietuvos komercinių bankų paskolų dalį valdo ir AB DnB Nord bankas. Šio banko paskolų dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 16,3 proc.. Priešingai nei AB SEB banko ir AB „Swedbank“, AB DnB Nord banko valdoma paskolų dalis kasmet augo, išskyrus nežymų sumažėjimą 2006 metais. Palyginus su 2005 metais, šio banko valdoma klientams suteiktų paskolų dalis sumažėjo 0,1 proc..

Reikia pažymėti, kad minėtų trijų bankų (AB „Swedbank“, AB SEB banko ir AB DnB banko) bendra paskolų dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 75 proc. visų Lietuvos komercinių bankų paskolų sumos. Todėl galima teigti, kad šių trijų bankų kreditavimo politika darė įtaką visai Lietuvos kreditų arba paskolų rinkai. Tuo tarpu likusių šešių Lietuvos komercinių bankų paskolų dalis sudarė kasmet vidutiniškai po 25 proc..

Iš likusių šešių bankų, per visą analizuojamą laikotarpį didžiausią paskolų dalį valdė AB Danske bankas. Šio bankų paskolų dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 8,5 proc. bendros bankų paskolų sumos. 2005 metus palyginus su 2004, AB Danske banko paskolų dalis išaugo 2,1 proc., tačiau per likusius analizuojamus metus šio banko paskolų dalis nuolatos mažėjo.

Vidutinės metinis paskolų dalies 5 proc. ribą viršijo ir AB Ūkio bankas. Šio banko paskolų dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 5,7 proc.. Reikia pažymėti, kad AB Ūkio banko paskolų dalis buvo

viena stabiliausių per visą analizuojamą laikotarpį. 2005 metais šio banko klientams suteiktų paskolų dalis sumažėjo 1,8 proc. ir sudarė 5,1 proc.. Per likusius analizuojamus metus AB Ūkio banko valdoma paskolų kasmet sudarė po 5,6 proc., išskyrus 2006 metus (AB Ūkio banko paskolų dalis siekė 5,5 proc. bendros Lietuvos komercinių bankų paskolų sumos). Nuo 5 proc. ribos nedaug atsiliko ir AB bankas Snoras. Šio banko paskolų dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 4,6 proc.. Analizuojamo laikotarpio pradžioje (2004 – 2006 metais) AB banko Snoras valdoma paskolų dalis kito netolygiai, tuo tarpu 2007 ir 2008 metais šio banko klientams suteikta paskolų dalis kasmet stabiliai didėjo.

AB Šiaulių paskolų dalis per visą analizuojamą laikotarpį kasmet vidutiniškai sudarė po 2,7 proc. bendros Lietuvos komercinių bankų paskolų sumos. Šio banko paskolų dalis taip pat yra labai stabili per visą analizuojamą laikotarpį. Nukrypimai nuo vidutinės reikšmės užfiksuoti tik 2006 ir 2007 metais: AB Šiaulių banko paskolų dalis sudarė atitinkamai 2,6 proc. ir 2,9 proc. bendros visų komercinių bankų paskolų sumos.

Beveik 1 proc. nuo AB Šiaulių banko paskolų dalies atsiliko AB Parex bankas. Šio banko paskolų dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 1,8 proc. bendros paskolų sumos. AB Parex banko paskolų dalis per analizuojamą laikotarpį kito netolygiai. 2005 metais prasidėjęs paskolų dalies didėjimas tęsėsi iki 2007 metų. Tuo tarpu paskutiniaisiais analizuojamais metais AB Parex banko paskolų dalis sumažėjo 0,1 proc. ir siekė 2,2 proc. bendros Lietuvos komercinių bankų paskolų sumos.

Per analizuojamą penkerių metų laikotarpį mažiausią paskolų dalį valdė UAB Medicinos bankas. Šio banko paskolų dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 0,8 proc. bendros bankų paskolų sumos. Reikia pažymėti, kad UAB Medicinos banko valdoma paskolų dalis gali būti laikoma stabiliausia per visą analizuojamą laikotarpį. Kasmetinės paskolų dalies reikšmės sutapo su vidutine reikšme ir siekė 0,8 proc., išskyrus 2005 metus, kai UAB Medicinos banko valdoma paskolų dalis sudarė 0,6 proc. bendros Lietuvos komercinių bankų paskolų sumos.

Apibendrinant Lietuvos komercinių bankų paskolų procentinio pasiskirstymo analizę, galima teigti, kad kiekvieno Lietuvos komercinio banko valdoma paskolų dalis kasmet buvo beveik pastovi. Per visą analizuojamą laikotarpį didžiąją klientams suteiktų paskolų dalį (75 proc.) kasmet valdė tie patys trys bankai: AB „Swedbank“, AB SEB bankas ir AB DnB Nord bankas.

Tęsiant Lietuvos komercinių bankų suteiktų paskolų analizę, skaičiuojami šio rodiklio pokyčiai absoliutiniais ir procentiniais dydžiais. Šių skaičiavimų rezultatai pateikiami 15 lentelėje.

Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktų paskolų pokyčiai

Bankai	Pokyčiai, palyginus:									
	2005 su 2004		2006 su 2005		2007 su 2006		2008 su 2007		2008 su 2004	
	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.
„Swedbank“	4613,0	123,5	1431,7	17,1	4026,5	41,2	1278,6	9,3	11349,8	303,8
Snoras	440,9	69,1	473,0	43,8	1096,6	70,6	777,0	29,3	2787,5	436,8
DnB Nord bankas	1276,5	51,6	2068,5	55,2	3051,0	52,4	2391,8	27,0	8787,9	355,3
Parex bankas	38,8	16,0	261,6	92,7	722,4	132,8	120,2	9,5	1143,1	469,8
Danske bankas	1152,8	98,7	1119,5	48,2	1160,0	33,7	350,9	7,6	3783,2	323,8
SEB bankas	2801,5	49,4	4831,2	57,0	4449,1	33,4	2537,7	14,3	14619,5	257,9
Šiaulių bankas	241,3	57,8	331,9	50,4	549,7	55,5	133,9	8,7	1256,8	300,9
Ūkio bankas	442,8	35,2	380,3	22,3	960,8	46,1	398,6	13,1	2182,4	173,3
Medicinos bankas	28,3	24,1	150,0	102,9	151,6	51,3	27,1	6,1	357,0	303,9
<i>Iš viso</i>	<i>8630,0</i>	<i>55,6</i>	<i>13639,6</i>	<i>56,4</i>	<i>16167,6</i>	<i>42,8</i>	<i>8015,8</i>	<i>14,9</i>	<i>46452,9</i>	<i>299,0</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Pagal 15 lentelėje pateikiamą informaciją matyti, kad Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktų paskolų apimtims yra būdinga augimo tendencija. Bendra Lietuvos komercinių bankų paskolų suma išaugo 46452,9 mln. litų arba 299,0 proc.. Didžiausias metinis padidėjimas užfiksuotas 2006 metais: palyginus su 2005 metais šis padidėjimas sudarė 13639,6 mln. litų arba 56,4 proc.. Dėl bendro ekonomikos augimo sulėtėjimo, mažiausias metinis padidėjimas užfiksuotas paskutiniaisiais analizės metais. 2008 metus palyginus su 2007, bendra Lietuvos komercinių bankų paskolų suma išaugo 8015,8 mln. litų arba 14,9 proc..

Per analizuojamus penkerius metus procentiniais dydžiais daugiausiai išaugo AB Parex banko paskolų apimtys. 2008 metus palyginus su 2004 metais šio banko klientams suteiktos paskolos išaugo 469,8 proc.. Tačiau vertinant absoliutiniais dydžiais, šio banko paskolų klientams augimas buvo vienas mažiausių. Per penkerius metus AB Parex banko paskolų apimtys padidėjo 1143,1 mln. litų. Mažesnis paskolų padidėjimas absoliutiniais dydžiais užfiksuotas analizuojant UAB Medicinos bankas finansines ataskaitas. Per visą analizuojamą laikotarpį šio banko klientams suteiktos paskolos absoliutiniais dydžiais padidėjo tik 357,0 mln. litų, tačiau procentinis padidėjimas sudarė net 303,9 proc..

Vertinant procentinius klientams suteiktų paskolų pokyčius, nuo UAB Medicinos banko tik 0,1 proc. atsiliko AB „Swedbank“. Procentinis šio banko paskolų padidėjimas sudarė 303,8 proc.. Vertinant absoliutiniais dydžiais, AB „Swedbank“ klientams suteiktų paskolų apimtys išaugo 11349,8 mln. litų. Šis padidėjimas buvo antras didžiausias iš visų Lietuvoje veikiančių komercinių bankų. Daugiausiai absoliutiniais dydžiais išaugo AB SEB banko klientams suteiktos paskolos. Šis

padidėjimas sudarė 14619,5 mln. litų. Tačiau vertinant procentiniais dydžiais AB SEB banko paskolų augimas buvo antras mažiausias iš visų analizuojamų bankų. Per 2004 – 2008 metų laikotarpį AB SEB banko klientams suteiktų paskolų apimtys padidėjo 257,9 proc..

Mažiausias procentinis paskolų augimas užfiksuotas AB Ūkio banke. Šio banko klientams suteiktos paskolos išaugo 173,3 proc.. Vertinant absoliutiniais dydžiais AB Ūkio banko paskolos išaugo 2182,4 mln. litų ir nedaug atsiliko nuo AB banko Snoras. AB banko Snoras klientams suteiktų paskolų apimtys padidėjo 2787,5 mln. litų arba 436,8 proc.. Reikia pažymėti, kad vertinant procentiniais dydžiais, AB banko Snoras paskolų augimas buvo antras didžiausias iš visų Lietuvos komercinių bankų.

Vertinant komercinių bankų klientams suteiktų paskolų pokyčius per visą analizuojamą laikotarpį, galima išskirti AB DnB Nord, AB Danske ir AB Šiaulių bankus. Šių trijų bankų paskolų apimčių augimas tiek absoliutiniais, tiek procentiniais dydžiais sutapo. AB DnB Nord banko klientams suteiktų paskolų apimtys išaugo 8787,9 mln. litų arba 355,3 proc.. Šis padidėjimas buvo trečias didžiausias iš visų analizuojamų bankų. Ketvirtas didžiausias padidėjimas užfiksuotas analizuojant AB Danske banko finansines ataskaitas. Šio banko klientams suteiktų paskolų apimtys padidėjo 3783,2 mln. litų arba 323,8 proc.. AB Šiaulių banko paskolų apimtys padidėjo 1256,8 mln. litų arba 300,9 proc.. Šis padidėjimas buvo trečias mažiausias iš visų analizuojamų bankų.

Kasmetiniai komercinių bankų paskolų pokyčiai taip pat pateikiami 15 lentelėje. Per pirmuosius ketverius analizuojamus metus (t.y. 2004 – 2007 metais), kiekvieno banko klientams suteiktų paskolų apimtys augo daugiau nei po 15 proc. kasmet. Paskolų apimčių augimo sulėtėjimas pastebimas tik paskutiniaisiais analizuojamais metais. Vertinant procentiniais dydžiais, 2008 metais Lietuvos komercinių bankų paskolų apimčių augimas svyruoja nuo 6,1 proc. (UAB Medicinos bankas) iki 29,3 proc. (AB bankas Snoras). Vertinant paskolų apimčių pokyčius absoliutiniais dydžiais, daugiausiai išaugo AB SEB banko klientams suteiktų paskolų apimtis (2537,7 mln. litų). Mažiausias padidėjimas užfiksuotas analizuojant UAB Medicinos bankas finansines ataskaitas. Per 2008 metus šio banko klientams suteiktų paskolų vertė išaugo tik 27,1 mln. litų.

Didžiausias metinis Lietuvos komercinių bankų paskolų apimčių augimas procentiniais dydžiais užfiksuotas 2007 palyginus su 2006 metais. 2007 metų komercinių bankų paskolų augimas procentiniais dydžiais svyravo nuo 33,4 proc. (AB SEB bankas) iki 132,8 proc. (AB Parex bankas). Vertinant absoliutiniais dydžiais, Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktų paskolų augimas 2007 metais svyruoja nuo 151,6 mln. litų (UAB Medicinos bankas) iki 4449,1 mln. litų (AB SEB bankas).

Palyginus 2006 su 2005 metais taip pat užfiksuotas didesnis nei 100 proc. metinis paskolų apimties padidėjimas. UAB Medicinos banko klientams suteiktų paskolų straipsnio apimtis išaugo 102,9 proc.. Mažiausias procentinis padidėjimas užfiksuotas analizuojant AB banko Snoras

klientams suteiktų paskolų apimtis. Per 2006 metus šio banko paskolų apimtys išaugo 43,8 proc.. Vertinant absoliutiniais dydžiais komercinių bankų paskolų apimčių augimas svyruoja nuo 150,0 mln. litų (UAB Medicinos bankas) iki 4831,2 mln. litų (AB SEB bankas).

Palyginus 2005 su 2004 metais, taip pat užfiksuotas ganėtinai spartus komercinių bankų paskolų apimčių augimas. Vertinant procentiniais dydžiais, Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktų paskolų augimas svyruoja nuo 16,0 proc. (AB Parex bankas) iki 123,5 proc. (AB „Swedbank“). Absoliutiniais dydžiais įvertinti paskolų apimčių pokyčiais vyruoja nuo 28,3 mln. litų (UAB Medicinos bankas) iki 2801,5 mln. litų (AB SEB bankas).

Apibendrinant kasmetinius Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktų paskolų pokyčius, reikia pažymėti, kad per visą analizuojamą laikotarpį, išskyrus 2005 metus, kasmet didžiausias augimas vertinant absoliutiniais dydžiais buvo užfiksuotas AB SEB banke. Tuo tarpu mažiausiai absoliutiniais dydžiais paskolos augo UAB Medicinos banke. Vertinant procentinius pokyčius, didžiausi ir mažiausi paskolų apimčių pokyčiai kasmet buvo fiksuojami skirtinguose bankuose.

Poskyrio apibendrinimas:

Per analizuojamą laikotarpį Lietuvos komercinių bankų paskolų apimtys nuolatos augo. Klientams suteiktų paskolų augimo sulėtėjimas užfiksuotas tik paskutiniaisiais analizuojamais metais. Ši situacija gali būti siejama su bendru ekonomikos sulėtėjimu ir sąstingiu finansų rinkose. Lietuvos komercinių bankų paskolų dalies turte rodiklis taip pat turi tendenciją didėti. Tačiau komerciniai bankai paskolų dalies turte negali didinti neribotai, todėl ateityje galima tikėtis šio rodiklio augimo sulėtėjimo ar net mažėjimo.

2.4. Lietuvos komercinių bankų pagrindinių veiklos rezultatų tendencijos

Pasak AB „Swedbank“ analitikų [55], smukus vidaus ir išorės paklausai, 2009 metams prognozuojamas gilus ekonomikos nuosmukis. 2010 metais taip pat galima tikėtis nuosmukio, nors metų pabaigoje augimo tempai gali tapti teigiami. Šiais ir kitais metais galima metinė defliacija, o prekių, paslaugų, darbo jėgos ir turto kainos toliau mažės. Atsižvelgiant į neigiamas analitikų prognozes, analizuojant Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktų paskolų tendencijas matematiniai – statistiniai prognozavimo metodai nėra taikomi. Šių metodų taikymas grindžiamas praėjusių laikotarpių duomenimis ir visiškai neįvertina pasikeitusių ekonomikos sąlygų.

Analizuojant Lietuvos komercinių bankų pagrindinių veiklos rezultatų tendencijas, lyginami 2008 ir 2009 metų pirmųjų ketvirčių duomenys. 2008 ir 2009 metų pirmųjų trijų mėnesių Lietuvos komercinių bankų pagrindinių veiklos rodiklių apimtys pateikiamos 2 priede.

Apžvelgiant 2009 metų tendencijas, nagrinėjami suminiai Lietuvos komercinių bankų veiklos pagrindiniai rodikliai (išskyrus paskolas). 2008 I ketvirčio ir 2009 metų I ketvirčio suminiai Lietuvos bankų duomenys bei pokyčiai pateikiami 16 lentelėje.

16 lentelė

Lietuvos bankų pagrindiniai veiklos rodikliai 2008 ir 2009 I ketvirčiais (mln. litų)

Straipsniai	Metai			Pokytis per I ketv.		Pokytis per metus	
	2008-04-01	2009-01-01	2009-04-01	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.
Turtas (aktyvai)	75582,2	79864,4	78583,9	-1280,5	-1,6	3001,7	4,0
Indėliai ir akredityvai	38248,5	35772,5	36307,7	535,2	1,5	-1940,7	-5,1
Akcininkų nuosavybė	3132,9	6774,3	3552,1	-3222,3	-47,6	419,2	13,4
Grynasis pelnas	329,5	911,3	DN ⁵	—	—	—	—

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis bankų ataskaitomis ir [45].

Iš 16 lentelėje pateikiamų duomenų matyti, kad 2008 metais Lietuvos komercinių bankų sektoriui vis dar buvo būdinga augimo tendencija. Per metus laiko (t.y. 2008-04-01 – 2009-04-01 laikotarpiu) bankų turtas ir acnininkų kapitalas išaugo. Turto padidėjimas sudarė 3001,7 mln. litų arba 4,0 proc.; acnininkų nuosavybės apimtys išaugo 419,2 mln. litų arba 13,4 proc.. Sumažėjo tik Lietuvos komercinių bankų indėlių apimtys. Per metus indėlių ir akredityvų apimtys sumažėjo 1940,7 mln. litų arba 5,1 proc..

Tačiau vertinant pirmojo 2009 metų ketvirčio duomenis pastebimos visiškai priešingos tendencijos. Remiantis 16 lentelėje pateikiamais duomenimis galima teigti, kad per 2009 metų pirmąjį ketvirtį mažėjo visi komercinių bankų veiklos pagrindiniai rodikliai. Priešinga tendencija pastebima tik vertinant indėlių apimtis. Per pirmąjį 2009 metų ketvirtį Lietuvos komercinių bankų indėlių apimtys išaugo 535,2 mln. litų arba 1,5 proc.. Indėlių augimą galėjo sąlygoti keletas aplinkybių. Pavyzdžiui, žmonių noras apsaugoti savo santaupas arba ženklus už indėlius mokamų palūkanų padidėjimas.

Dėl bendro ekonomikos sulėtėjimo Lietuvos komercinių bankų valdomas turtas per pirmąjį 2009 metų ketvirtį sumažėjo 1280,5 mln. litų arba 1,6 proc.. Per pirmąjį 2009 metų ketvirtį daugiausiai sumažėjo acnininkų nuosavybė. Palyginus su metų pradžios rezultatais, šis straipsnis sumažėjo 3222,3 mln. litų arba 47,6 proc.. Tokį ženklų sumažėjimą galėjo sąlygoti neigiami veiklos rezultatai bei padidėjęs bankų saugomų rezervų panaudojimo poreikis (pavyzdžiui, nuostolingiems kreditams padengti).

Lietuvos komerciniai šiuo metu (2009 m. balandžio pabaigoje) dar nepateikia grynojo pelno (nuostolio) uždirbto 2009 metų pirmąjį ketvirtį duomenų. Tačiau atsižvelgiant į grynojo pelno

⁵ DN – duomenys nepateikiami.

kitimo tendencijas 2008 metais (aptariamas 2.2 skyriuje) galima tikėtis ženklaus pelno mažėjo arba net nuostolių. Ši teiginį patvirtina ir Lietuvos bankas. Remiantis Lietuvos banko tinklalapyje pateikiama informacija [25], galima teigti, kad pirmąjį 2009 metų ketvirtį Lietuvos komercinių bankų veiklos rezultatas buvo neigiamas. Kitaip sakant, Lietuvoje veikiančios komerciniai bankai patyrė 20,1 mln. litų nuostolį. Nors šie duomenys yra tik tarpiniai (t.y. ketvirtiniai), atsižvelgiant į bendrą ekonomikos augimo sulėtėjimą ir sąstingį finansų rinkose, metų pabaigoje galima tikėtis dar didesnių nuostolių.

Komercinių bankų veikloje svarbią vietą užima kredito rizikos identifikavimas ir valdymas. Dėl bankų veiklos specifikos pagrindiniu kredito rizikos šaltiniu gali būti laikomos bankų klientams suteiktos paskolos. Apžvelgiant paskolų tendencijas, kiekvienas bankas vertinamas atskirai. Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktų paskolų apimtys 2008 ir 2009 metų pirmaisiais ketvirčiais bei jų pokyčiai pateikiami 17 lentelėje.

17 lentelė

Lietuvos komercinių bankų paskolos 2008 ir 2009 I ketvirčiais (mln. litų)

Bankai	Metai			Pokytis per I ketv.		Pokytis per metus	
	2008-04-01	2009-01-01	2009-04-01	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.
„Swedbank“	14286,0	15085,3	14913,1	-172,3	-1,1	627,1	4,4
Snoras	2941,4	3425,8	3398,9	-26,8	-0,8	457,5	15,6
DnB NORD bankas	9710,9	11260,9	11008,3	-252,6	-2,2	1297,4	13,4
Parex bankas	1355,3	1386,4	1325,9	-60,5	-4,4	-29,4	-2,2
Danske bankas	4692,6	4951,7	4852,3	-99,4	-2,0	159,7	3,4
SEB bankas	19504,5	20288,0	20505,1	217,1	1,1	1000,6	5,1
Šiaulių bankas	1569,2	1674,5	1665,1	-9,4	-0,6	95,9	6,1
Ūkio bankas	196,7	474,5	236,7	-237,8	-50,1	40,0	20,3
Medicinos bankas	487,8	474,4	465,8	-8,6	-1,8	-21,9	-4,5
<i>Iš viso</i>	<i>54744,4</i>	<i>59021,5</i>	<i>58371,3</i>	<i>-650,3</i>	<i>-1,1</i>	<i>3626,9</i>	<i>6,6</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis bankų ataskaitomis ir [45].

Remiantis 17 lentelėje pateikiamais duomenimis galima teigti, kad 2008 metais visų bankų paskolų apimtims yra būdinga augimo tendencija, išskyrus AB Parex banką ir UAB Medicinos banką. Todėl galima teigti, kad ekonomikos sulėtėjimo ir sąstingio finansų rinkose neigiamas poveikis 2008 metais nebuvo itin ryškus.

Analizuojant pirmojo 2009 metų ketvirčio rezultatus pastebima priešinga tendencija. Visų Lietuvos komercinių suminis paskolų portfelis sumažėjo 650,3 mln. litų arba 1,1 proc.. Analizuojant kiekvieną Lietuvos komercinį banką atskirai pastebima ta pati tendencija: per pirmąjį 2009 metų ketvirtį visų bankų, išskyrus AB SEB banko, paskolų apimtys mažėjo. Per pirmuosius

tris 2009 metų mėnesius AB SEB banko paskolos padidėjo 217,1 mln. litų arba 1,1 proc.. Daugiausiai sumažėjo AB Ūkio banko paskolų apimtys. Per pirmąjį 2009 metų ketvirtį AB Ūkio banko klientams išduotų paskolų apimtis sumažėjo 237,8 mln. litų arba 50,1 proc.. Bankai kol kas pateikia tik tarpines ataskaitas, kuriose nėra analizuojamos pokyčių priežastys, todėl išskirti veiksnius sąlygojusius tokį ženklų sumažėjimą yra sunku. Galima daryti prielaidą, kad bankui teko nurašyti vieną ar keletą stambių paskolų, tačiau tikrąsias priežastis išskirti sudėtinga.

Likusių 7 Lietuvos komercinių bankų paskolų apimčių sumažėjimas per pirmąjį 2009 metų ketvirtį neviršijo 5 proc.. Vertinant procentiniais dydžiais, daugiausiai sumažėjo AB Parex banko klientams išduotos paskolos. AB Parex banko kreditų apimtys sumažėjo 60,5 mln. litų arba 4,4 proc.. Mažiausias procentinis pokytis užfiksuotas analizuojant AB Šiaulių banko paskolų apimtis. Per pirmąjį 2009 metų ketvirtį šio banko paskolų apimtys sumažėjo 9,4 mln. litų arba 0,6 proc.. Vertinant absoliutiniais dydžiais, daugiausiai sumažėjo AB DnB Nord banko klientams suteiktų paskolų apimtys. Per pirmąjį 2009 metų ketvirtį šio banko išduotų kreditų apimtys sumažėjo 252,6 mln. litų arba 2,2 proc.. Tuo tarpu, vertinant absoliutiniais dydžiais, mažiausi pokyčiai užfiksuoti UAB Medicinos banke. Per pirmuosius tris 2009 metų mėnesius šio banko klientams suteiktų paskolų apimtys sumažėjo 8,6 mln. litų arba 1,8 proc..

Poskyrio apibendrinimas:

Apibendrinant Lietuvos komercinių bankų pagrindinių veiklos rodiklių tendencijų apžvalgą, galima teigti, kad bendro ekonomikos augimo sulėtėjimo ir sąstingio finansų rinkose neigiamas poveikis 2009 metų pirmąjį ketvirtį buvo daug ryškesnis nei 2008 metais. Per pirmąjį 2009 metų ketvirtį mažėjo visų pagrindinių veiklos rezultatų rodiklių apimtys, išskyrus indėlių ir akredityvų. Didžiausias sumažėjimas užfiksuotas apžvelgiant akcininkų nuosavybės ir grynojo pelno apimtis. Tuo tarpu turtu ir suteiktų paskolų apimtys sumažėjo ne itin daug. Apžvelgiant kiekvieno banko paskolų apimčių pokyčius, galima išskirti AB SEB banką (per pirmąjį 2009 metų ketvirtį paskolos išaugo) ir AB Ūkio banko (paskolos sumažėjo 50 proc.).

2.5. Lietuvos komercinių bankų paskolų portfelių diversifikavimo analizė

2.5.1. Paskolų portfelių diversifikavimas pagal kliento statusą

Analizuojant Lietuvos komercinių bankų pateikiamą informaciją, užfiksuota, kad visi bankai klientams suteiktų paskolų portfelių skirsto pagal kliento statusą, t.y. į paskolas fiziniams ir juridiniams asmenims. Lietuvos komercinių bankų fizinių ir juridinių asmenų paskolų apimtys pateikiamos 3 priede.

Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktų paskolų portfelio diversifikavimo pagal kliento statusą analizė pradedama nuo procentinio pasiskirstymo. Fiziniais ir juridiniams asmenims suteiktų paskolų procentinis pasiskirstymas pateikiamas 18 lentelėje.

18 lentelė

Fiziniais ir juridiniams asmenims suteiktų paskolų procentinis pasiskirstymas (proc.)

Bankai	2004		2005		2006		2007		2008	
	FA ⁶	JA	FA	JA	FA	JA	FA	JA	FA	JA
„Swedbank“	29,7	70,3	31,2	68,8	45,4	54,6	48,5	51,5	49,7	50,3
Snoras	55,5	44,5	47,0	53,0	32,9	67,1	33,2	66,8	28,9	71,1
DnB Nord bankas	37,7	62,3	39,9	60,1	43,3	56,7	47,2	52,8	45,7	54,3
Parex bankas	43,8	56,2	48,9	51,1	48,8	51,2	50,6	49,4	53,9	46,1
Danske bankas	44,6	55,4	48,2	51,8	51,4	48,6	52,9	47,1	57,3	42,7
SEB bankas	21,1	78,9	25,2	74,8	32,4	67,6	8,2	91,8	7,5	92,5
Šiaulių bankas	11,3	88,7	15,7	84,3	13,5	86,5	16,3	83,7	14,0	86,0
Ūkio bankas	2,1	97,9	2,1	97,9	6,2	93,8	7,8	92,2	7,6	92,4
Medicinos bankas	9,4	90,7	8,9	91,1	17,7	82,3	18,4	81,5	20,0	80,0
<i>Iš viso</i>	<i>27,4</i>	<i>72,6</i>	<i>30,5</i>	<i>69,5</i>	<i>37,4</i>	<i>62,6</i>	<i>31,2</i>	<i>68,8</i>	<i>31,2</i>	<i>68,8</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Iš 18 lentelės matyti, kad per visą analizuojamą laikotarpį fiziniais asmenims suteiktų paskolų dalis sudarė maždaug 30 proc., o juridiniams asmenims – 70 proc. bendros paskolų sumos. Išimtimi gali būti laikomi 2006 metai: fiziniais asmenims išduotos paskolos sudarė 37,4 proc., o juridiniams asmenims – 62,6 proc. bendros Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktų paskolų sumos.

Analizuojant individualių bankų paskolų pasiskirstymą pagal kliento statusą, pastebimos kitokios tendencijos. Apžvelgus vidutines fizinių ir juridinių asmenų paskolų dalis, galima išskirti AB Parex banką ir AB Danske banką. Šių bankų klientams suteiktų paskolų pasiskirstymas yra tolygus. Kitaip sakant, AB Parex banko ir AB Danske banko fizinių ir juridinių asmenų paskolos kasmet vidutiniškai sudarė po 50 proc. bendros kiekvieno bankų paskolos sumos.

Vertinant klientams suteiktų paskolų pasiskirstymą pagal kliento statusą, atskirą grupę sudaro AB „Swedbank“, AB bankas Snoras ir AB DnB Nord bankas. Per visą analizuojamą laikotarpį šių bankų fiziniais asmenims išduotos paskolos kasmet vidutiniškai sudarė po 40 proc., o juridiniams asmenims – vidutiniškai po 60 proc. visos paskolų sumos.

Likusių ketverių bankų fiziniais asmenims suteiktų paskolų dalis sudarė mažiau nei po 20 proc., o juridinių asmenų paskolų dalis viršijo 80 proc.. Nuo šių ribų nedaug nukrypsta AB SEB banko paskolų pasiskirstymas pagal klientų statusą. Šio banko fiziniais asmenims išduotos

⁶ FA – fiziniais asmenims suteiktų paskolų dalis; JA – juridiniams asmenims suteiktų paskolų dalis.

paskolos kasmet vidutiniškai sudarė po 18,9 proc., o juridiniams asmenims – po 81,1 proc. bendros banko paskolų sumos. Beveik identišką fizinių ir juridinių asmenų paskolų dalis galima išskirti AB Šiaulių banke ir UAB Medicinos banke. Per analizuojamą 2004 – 2008 metų laikotarpį šių bankų fiziniams asmenims išduotų kreditų suma kasmet vidutiniškai sudarė po 15 proc., o juridiniams asmenims – po 85 proc. kiekvieno banko bendros paskolų vertės.

Mažiausia fiziniams asmenims ir didžiausia juridiniams asmenims suteiktų paskolų dalys užfiksuotos analizuojant AB Ūkio banko kreditų portfelio diversifikaciją pagal klientų statusą. Per visą analizuojamą laikotarpį šio banko fiziniams asmenims išduotų paskolų dalis kasmet vidutiniškai sudarė po 5,2 proc., o juridiniams asmenims – po 94,8 proc. bendros banko paskolų vertės.

Tęsiant paskolų portfelio diversifikacijos pagal klientų statusą analizę, skaičiuojami fiziniams ir juridiniams asmenims suteiktų paskolų pokyčiai. Lietuvos komercinių bankų fiziniams asmenims suteiktų paskolų pokyčiai absoliutiniais ir procentiniais dydžiais pateikiami 19 lentelėje.

19 lentelė

Lietuvos komercinių bankų fiziniams asmenims suteiktų paskolų pokyčiai

Bankai	Pokyčiai, palyginus:									
	2005 su 2004		2006 su 2005		2007 su 2006		2008 su 2007		2008 su 2004	
	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.
„Swedbank“	1495,3	134,8	1835,5	70,5	2256,0	50,8	801,1	12,0	6387,9	575,7
Snoras	153,0	43,2	3,4	0,7	368,4	72,2	111,3	12,7	636,1	179,6
DnB Nord bankas	562,7	60,3	1023,1	68,4	1664,7	66,1	963,5	23,0	4214,0	452,0
Parex bankas	31,5	29,6	127,5	92,4	375,6	141,5	106,6	16,6	641,2	602,1
Danske bankas	597,9	114,7	649,2	58,0	664,6	37,6	405,0	16,6	2316,7	444,5
SEB bankas	939,0	78,6	2175,1	102,0	-2845,1	-66,0	56,7	3,9	325,7	27,3
Šiaulių bankas	56,7	120,4	30,3	29,2	116,9	87,2	-16,6	-6,6	187,3	397,7
Ūkio bankas	9,4	34,8	93,6	257,1	106,5	81,9	25,6	10,8	235,1	870,7
Medicinos bankas	2,0	18,2	39,4	303,1	30,1	57,4	12,6	15,3	84,1	764,5

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Remiantis 19 lentelėje pateikiamais duomenimis, galima teigti, kad per visą analizuojamą laikotarpį Lietuvos komercinių bankų juridiniams asmenims suteiktos paskolos augo. Per 2004 – 2008 metų laikotarpį, vertinant absoliutiniais dydžiais, daugiausiai išaugo AB „Swedbank“ fiziniams asmenims išduotų kreditų apimtys. Šis padidėjimas sudarė 6387,9 mln. litų. Tuo tarpu vertinant procentiniais dydžiais daugiausiai išaugo AB Ūkio banko fiziniams asmenims išduoti kreditai. 2008 palyginus su 2004 metais šis padidėjimas sudarė net 870,7 proc.. Mažiausi pokyčiai užfiksuoti AB SEB banke ir UAB Medicinos banke. AB SEB banko fiziniams asmenims išduotų

paskolų pokytis buvo mažiausias vertinant procentiniais dydžiais ir sudarė tik 27,3 proc.. UAB Medicinos banko fizinių asmenų kreditų pokytis buvo mažiausias vertinant absoliutiniais dydžiais. Šis pokytis sudarė 84,1 mln. litų.

Kasmetiniai fizinių asmenų paskolų pokyčiai taip pat pateikiami 19 lentelėje. 2005 metais visų Lietuvos komercinių bankų fiziniams asmenims išduotų kreditų apimtys augo. Didžiausias metinis fiziniams asmenims suteiktų kreditų apimčių augimas užfiksuotas analizuojant AB „Swedbank“ paskolų apimtis. Šis padidėjimas buvo didžiausias vertinant tiek absoliutiniais, tiek procentiniais dydžiais ir sudarė 1495,3 mln. litų arba 134,8 proc.. Mažiausias metinis pokytis vertinant tiek absoliutiniais, tiek procentiniais dydžiais užfiksuotas UAB Medicinos banke. 2005 palyginus su 2004 metais šis pokytis sudarė 2,0 mln. litų arba 18,2 proc..

2006 palyginus su 2005 metais taip pat užfiksuotas fiziniams asmenims suteiktų paskolų augimas visuose bankuose. Didžiausias metinis pokytis, vertinant absoliutiniais dydžiais, sudarė 2175,5 mln. litų. Šis pokytis užfiksuotas analizuojant AB SEB banko fiziniams asmenims išduotų kreditų pokyčius. Vertinant procentiniais dydžiais daugiausiai išaugo UAB Medicinos banko fizinių asmenų paskolos. 2006 palyginus su 2005 metais šis pokytis sudarė 303,1 proc.. Tuo tarpu mažiausias pokytis, vertinant tiek absoliutiniais, tiek procentiniais dydžiais, užfiksuotas tame pačiame banke. Per 2006 metus AB banko Snoras fiziniams asmenims suteiktos paskolos išaugo tik 3,4 mln. litų arba 0,7 proc..

Per 2007 metus augo visų bankų, išskyrus AB SEB banko, fiziniams asmenims suteiktų paskolų apimtys. 2007 palyginus su 2006 metais AB SEB banko fizinių asmenų kreditai sumažėjo 2845,1 mln. litų arba 66,0 proc.. Mažiausias teigiamas pokytis, vertinant absoliutiniais dydžiais buvo užfiksuotas UAB Medicinos banke. Šio banko fiziniams asmenims suteiktų kreditų apimtys išaugo 30,1 mln. litų. AB Danske banko fizinių asmenų kreditų apimtys išaugo 37,6 proc.. Tai buvo mažiausias teigiamas pokytis 2007 metais vertinant procentiniais dydžiais. Vertinant absoliutiniais dydžiais, daugiausiai išaugo AB „Swedbank“ fiziniams asmenims suteiktos paskolos. 2007 palyginus su 2006 metais šis padidėjimas sudarė 2256,0 mln. litų. 2007 metais AB Parex banko fiziniams asmenims suteiktų paskolų apimtys išaugo 141,5 proc.. Šis pokytis buvo didžiausias vertinant procentiniais dydžiais.

2008 metais AB Šiaulių banko fiziniams asmenims suteiktų paskolų apimtys mažėjo. Šis sumažėjimas sudarė 16,6 mln. litų arba 6,6 proc.. Mažiausias teigiamas padidėjimas absoliutiniais dydžiais buvo užfiksuotas UAB Medicinos banke ir sudarė 12,6 mln. litų. Vertinant procentiniais dydžiais mažiausiai išaugo AB SEB banko fiziniams asmenims išduotų kreditų apimtys. 2008 palyginus su 2007 metais šis padidėjimas sudarė 3,9 proc.. Paskutiniaisiais analizuojamais metais daugiausiai išaugo AB DnB Nord banko fiziniams asmenims išduotos paskolos. Šis padidėjimas

buvo didžiausias vertinant tiek absoliutiniais, tiek procentiniais dydžiais ir sudarė 963,5 mln. litų arba 23,0 proc..

Lietuvos komercinių bankų juridiniams asmenims suteiktų paskolų pokyčiai absoliutiniais ir procentiniais dydžiais pateikiami 20 lentelėje.

20 lentelė

Lietuvos komercinių bankų juridiniams asmenims suteiktų paskolų pokyčiai

Bankai	Pokyčiai, palyginus:									
	2005 su 2004		2006 su 2005		2007 su 2006		2008 su 2007		2008 su 2004	
	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.
„Swedbank“	3117,7	118,7	-403,8	-7,0	1770,5	33,2	477,4	6,7	4961,8	188,9
Snoras	288,0	101,4	469,6	82,1	728,1	69,9	665,8	37,6	2151,5	757,6
DnB Nord bankas	713,8	46,3	1045,4	46,4	1386,4	42,0	1428,2	30,5	4573,8	296,9
Parex bankas	7,4	5,4	134,1	93,0	346,8	124,6	13,6	2,2	501,9	366,9
Danske bankas	554,9	85,7	470,3	39,1	495,4	29,6	-54,1	-2,5	1466,5	226,6
SEB bankas	1862,5	41,6	2656,1	41,9	7294,1	81,1	2481,1	15,2	14293,8	319,4
Šiaulių bankas	184,7	49,8	301,5	54,3	432,8	50,5	150,5	11,7	1069,5	288,6
Ūkio bankas	433,4	35,2	286,7	17,2	854,2	43,8	373,0	13,3	1947,3	158,1
Medicinos bankas	26,2	24,6	110,6	83,3	121,5	49,9	14,5	4,0	272,8	256,2

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Iš 20 lentelės matyti, kad per visą analizuojamą laikotarpį juridiniams asmenims suteiktų paskolų apimtys augo. Vertinant absoliutiniais dydžiais daugiausiai išaugo AB SEB banko juridiniams asmenims suteiktų kreditų apimtys. Per visą analizuojamą laikotarpį šis padidėjimas sudarė 14293,8 mln. litų. AB banko Snoras juridiniams asmenims išduotų paskolų apimtys išaugo 757,6 proc.. Šis padidėjimas buvo didžiausias vertinant procentiniais dydžiais. Mažiausi pokyčiai užfiksuoti UAB Medicinos banke ir AB Ūkio banke. UAB Medicinos banko juridiniams asmenims suteiktų kreditų apimtys padidėjo 272,8 mln. litų. Šis padidėjimas buvo mažiausias vertinant absoliutiniais dydžiais. Vertinant procentiniais dydžiais AB Ūkio banko juridiniams asmenims suteiktų paskolų apimtys išaugo tik 158,1 proc..

Palyginus 2005 ir 2004 metus, visų Lietuvos komercinių bankų juridiniams asmenims išduotų paskolų apimtys augo. Vertinant tiek absoliutiniais, tiek procentiniais dydžiais, mažiausiai išaugo AB Parex banko juridinių asmenų kreditų apimtys. 2005 palyginus su 2004 metais šis padidėjimas sudarė 7,4 mln. litų arba 5,4 proc.. Daugiausiai, vertinant tiek absoliutiniais, tiek procentiniais dydžiais, išaugo AB „Swedbank“ juridiniams asmenims suteiktų paskolų apimtys. Šis padidėjimas sudarė 3117,7 mln. litų arba 118,7 proc..

2006 metais AB „Swedbank“ juridiniams asmenims suteiktų kreditų apimtys sumažėjo. Šis sumažėjimas sudarė 403,8 mln. litų arba 7,0 proc.. Mažiausias teigiamas pokytis vertinant absoliutiniais dydžiais buvo užfiksuotas UAB Medicinos banke ir sudarė 110,6 mln. litų. Vertinant procentiniais dydžiais mažiausias padidėjimas buvo užfiksuotas AB Ūkio banke ir sudarė 17,2 proc.. Absoliutiniais dydžiais daugiausiai išaugo AB SEB banko juridinių asmenų paskolų apimtys. 2006 palyginus su 2005 metais šis padidėjimas sudarė 2656,1 mln. litų. Didžiausias procentinis pokytis buvo užfiksuotas AB Parex banke ir sudarė 93,0 proc..

2007 metais visų Lietuvos komercinių bankų juridiniams asmenims suteiktų paskolų pokyčiai buvo teigiami. Didžiausias absoliutinis pokytis buvo užfiksuotas AB SEB banke ir sudarė 7294,1 mln. litų, o didžiausias procentinis – AB Parex banke ir sudarė 124,6 proc.. Vertinant absoliutiniais dydžiais mažiausiai išaugo UAB Medicinos banko juridiniams asmenims suteiktų kreditų apimtys. 2007 palyginus su 2008 metais, šis padidėjimas sudarė 121,5 mln. litų. Tuo tarpu vertinant procentinis dydžiais mažiausiai išaugo AB Danske banko juridiniams asmenims suteiktos paskolos. Šis padidėjimas sudarė 29,6 proc..

Paskutiniaisiais analizuojamais metais AB Danske banko juridiniams asmenims suteiktų kreditų apimtys sumažėjo. 2008 palyginus su 2007 metais šis sumažėjimas sudarė 54,1 mln. litų arba 2,5 proc.. Mažiausias teigiamas padidėjimas užfiksuotas AB Parex banke. Šis padidėjimas sudarė 13,6 mln. litų arba 2,2 proc.. Vertinant absoliutiniais dydžiais, daugiausiai išaugo AB SEB banko juridiniams asmenims suteiktų kreditų apimtys. 2008 palyginus su 2007 metais šis padidėjimas sudarė 2481,1 mln. litų. Didžiausias padidėjimas vertinant procentiniais dydžiais buvo užfiksuotas AB banke Snoras ir sudarė 37,6 proc..

Skirsnio apibendrinimas:

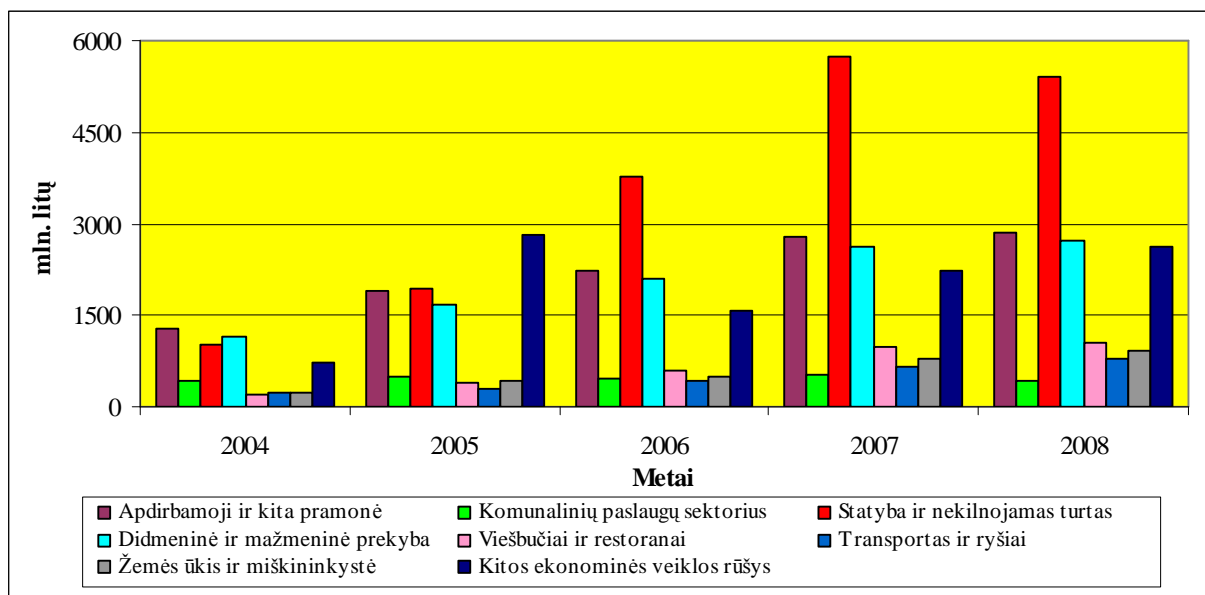
Atliekant Lietuvos komercinių bankų paskolų portfelių diversifikavimo pagal kliento statusą analizę, pastebėta tendencija, kad bankai daugiau paskolų išduoda juridiniams asmenims. Tačiau fiziniams asmenims išduotų kreditų apimtys auga sparčiau (ypač vertinant procentiniais dydžiais). Kadangi fiziniams asmenims išduodamos paskolos dažniausiai yra smulkesnės ir išduodamos trumpesniam laikui, ateityje galima tikėtis dar spartesnio šio paskolų segmento augimo.

2.5.2. Paskolų portfelių diversifikacija pagal ekonominės veiklos šakas

Paskolų portfelis gali būti diversifikuojamas ir atsižvelgiant į ekonominės veiklos šakas. Pagal ekonominės veiklos šakas savo paskolų portfelius diversifikuoja AB „Swedbank“, AB bankas Snoras, AB DnB Nord bankas, AB Parex bankas ir AB Danske bankas. Tuo tarpu AB SEB bankas, AB Šiaulių bankas, AB Ūkio bankas ir UAB Medicinos bankas paskolų portfelių pagal ekonominės

veiklos šakas nebediversifikuoja nuo 2004 metų. Lietuvos komercinių bankų paskolų portfelių diversifikavimas pagal ekonominės veiklos šakas pateikiamas 4 priede. Taip pat reikia pažymėti, kad pagal ekonominės veiklos šakas skirstomos tik juridiniams asmenims suteiktos paskolos.

Kadangi paskolų portfelius pagal ekonominės veiklos šakas diversifikuoja ne visi bankai, AB „Swedbank“, AB bankas Snoras, AB DnB Nord bankas, AB Parex bankas ir AB Danske bankas paskolų portfeliai pagal ekonominės veiklos šakas analizuojami kartu. Minėtų Lietuvos komercinių bankų paskolų portfelių diversifikavimas pagal ekonominės veiklos šakas pateikiamas 11 paveiksle.

11 pav. Paskolų portfelio diversifikavimas pagal ekonominės veiklos šakas

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Iš 11 paveikslo matyti, kad 2004 – 2008 metais didžiausią paskolų portfelio dalį sudarė paskolos statybos ir nekilnojamo turto sektoriui. Ši paskolų portfelio dalis nuolat augo, išskyrus paskutiniuosius analizuojamus metus. 2008 palyginus su 2007 metais, statybos ir nekilnojamojo turto sektoriui išduotos paskolos sumažėjo 320,9 mln. litų arba 5,6 proc.. Per visą analizuojamą laikotarpį statybų ir nekilnojamo turto sektoriui išduotos paskolos išaugo 4406,7 mln. litų arba 435,1 proc..

Taip pat ganėtinai ženklią paskolų portfelio dalį sudaro apdirbamosios ir kitos pramonės sektoriui išduotos paskolos. Per visą analizuojamą laikotarpį ši paskolų grupė nuolat augo. 2004 – 2008 metų laikotarpiu šiam sektoriui suteiktos paskolos išaugo 1569,7 mln. litų arba 122,0 proc.. Vertinant kasmetinius pokyčius, nuo apdirbamosios ir kitos pramonės sektoriaus nedaug atsiliko didmeninės ir mažmeninės prekybos sektoriui išduotos paskolos. Per analizuojamus penkerius metus šiam sektoriui suteiktų paskolų apimtys išaugo 1575,9 mln. litų arba 138,6 proc..

Viešbučių ir restoranų, žemės ūkio ir miškininkystės bei transporto ir ryšių sektoriams suteiktų paskolų apimtys kito labai panašiai. Visų trijų sektorių paskolų apimtys nuolatos augo. 2008 palyginus su 2004 metais, viešbučių ir restoranų sektoriui išduotų paskolų apimtys išaugo 831,6 mln. litų arba 396,6 proc.; transporto ir ryšių sektoriui – 573,3 mln. litų arba 258,2 proc., žemės ūkio ir miškininkystės sektoriui – 666,2 mln. litų arba 281,3 proc..

Per visą analizuojamą laikotarpį mažiausią paskolų portfelio dalį sudarė paskolos komunalinių paslaugų sektoriui. Nors šio sektoriaus paskolų apimtys kito netolygiai, tačiau pastebima didėjimo tendencija. Per 2004 – 2008 metų laikotarpį komunalinių paslaugų sektoriui suteiktų paskolų apimtys išaugo 4,0 mln. litų arba 1,0 proc..

Kitų ekonominės veiklos rūšių grupei gali būti priskiriama švietimas, sveikata ir socialinis darbas, kasyba, finansinis tarpininkavimas ir kt. Kitų ekonominės veiklos rūšių sektoriams suteiktos paskolos ženkliai išaugo 2005 metais. Palyginus su 2004 metais šis padidėjimas sudarė 2111,2 mln. litų arba 297,2 proc.. Per visą analizuojamą laikotarpį kitų ekonominės veiklos rūšių sektoriams suteiktų kreditų apimtys išaugo 1914,3 mln. litų arba 269,5 proc..

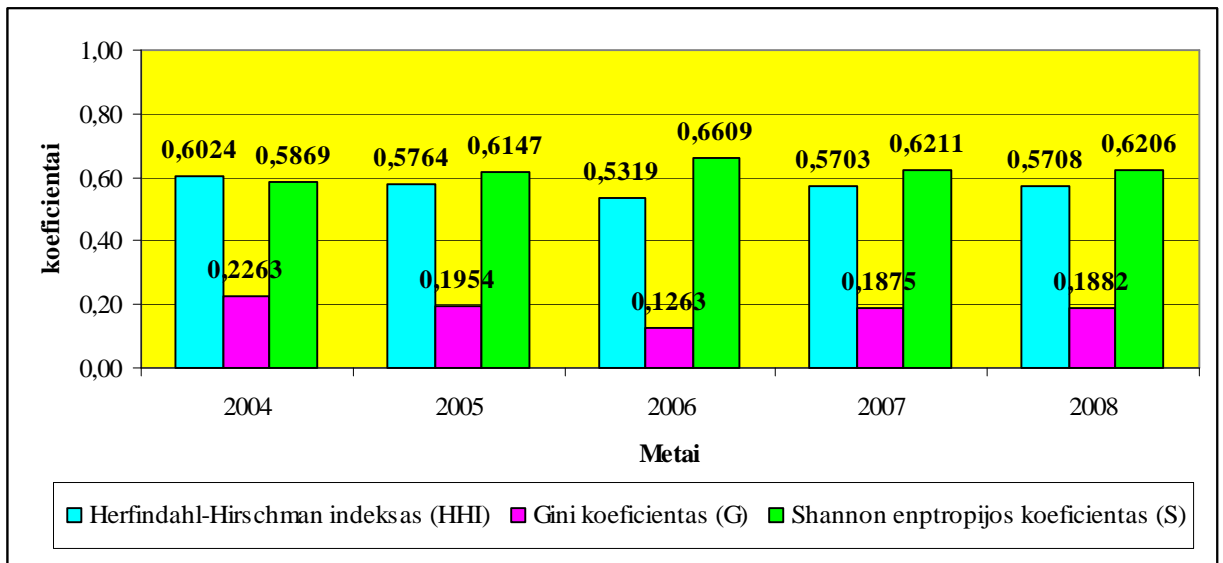
Skirsnio apibendrinimas:

Pagal ekonominės veiklos rūšis savo paskolų portfelius diversifikuoja tik penki Lietuvos bankai, todėl analizės rezultatai gauti vertinant apibendrintus duomenis. Daugiausiai paskolų yra suteikiama statybų ir nekilnojamojo turto sektoriui, tačiau pastebimos mažėjimo tendencijos. Tuo tarpu kitiems sektoriams suteikiamos paskolos turi tendenciją didėti.

2.6. Lietuvos komercinių bankų paskolų portfelių diversifikavimo efektyvumo analizė

Analizuojant paskolų portfelio diversifikavimo efektyvumą, taikomi koncentracijos įvertinimo rodikliai. Reikia pažymėti, kad šie rodikliai yra taikomi analizuojant suminius bankų paskolų portfelius. Kitaip sakant, kiekvieno Lietuvos komercinio banko atskirai suteiktos yra sumuojamos ir taip sudaromas suminis Lietuvos komercinių bankų paskolų portfelis. Suminių Lietuvos komercinių bankų paskolų portfelių apimtys (diversifikuojant tiek pagal klientų statusą, tiek pagal ekonominės veiklos šakas) pateikiamos 5 priede.

Lietuvos komercinių bankų paskolų portfelių diversifikavimo efektyvumo įvertinimas pradedamas nuo paskolų skirstymo pagal kliento statusą analizės. Sudarant suminį paskolų portfelį, diversifikuojamą pagal klientų statusą, naudojami visų 9 Lietuvos komercinių bankų duomenys. Suminio bankų kreditų portfelio, diversifikuojamo pagal klientų statusą, Herfindahl-Hirschman indekso, Gini ir Shannon entropijos koeficientų reikšmės pateikiamos 12 paveiksle.

12 pav. Paskolų portfelio diversifikuojant pagal kliento statusą koncentracijos rodikliai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Remiantis 12 paveiksle pateikiamomis koncentracijos rodiklių reikšmėmis, galima teigti, kad suminį bankų paskolų portfelį diversifikuojant pagal kliento statusą (t.y. du kriterijus: paskolas fiziniams asmenims ir paskolas juridiniams asmenims), rizika išskaidoma ganėtinai gerai. Vertinant HHI ir Gini koeficiento reikšmes, pageidaujamas kuo žemesnis rezultatas. Tačiau reikia pažymėti, kad HHI rodiklio reikšmių apatinis intervalo režis apskaičiuojamas pagal formulę $1/n$, kur n yra diversifikavimo kriterijų skaičius. Šiuo atveju HHI rodiklis kinta nuo 0,5 iki 1. Per analizuojamą penkerių metų laikotarpį paskolų portfelio koncentracija kito netolygiai. Iki 2006 metų pastebima Lietuvos komercinių bankų suminio paskolų portfelio, diversifikuoto pagal klientų statusą, koncentracijos mažėjimo tendencija. Tačiau 2007 ir 2008 metais HHI rodiklio reikšmės augo, todėl galima teigti, kad paskolų portfelio diversifikavimas pagal klientų statusą nebėra toks efektyvus kaip ankstesniais metais.

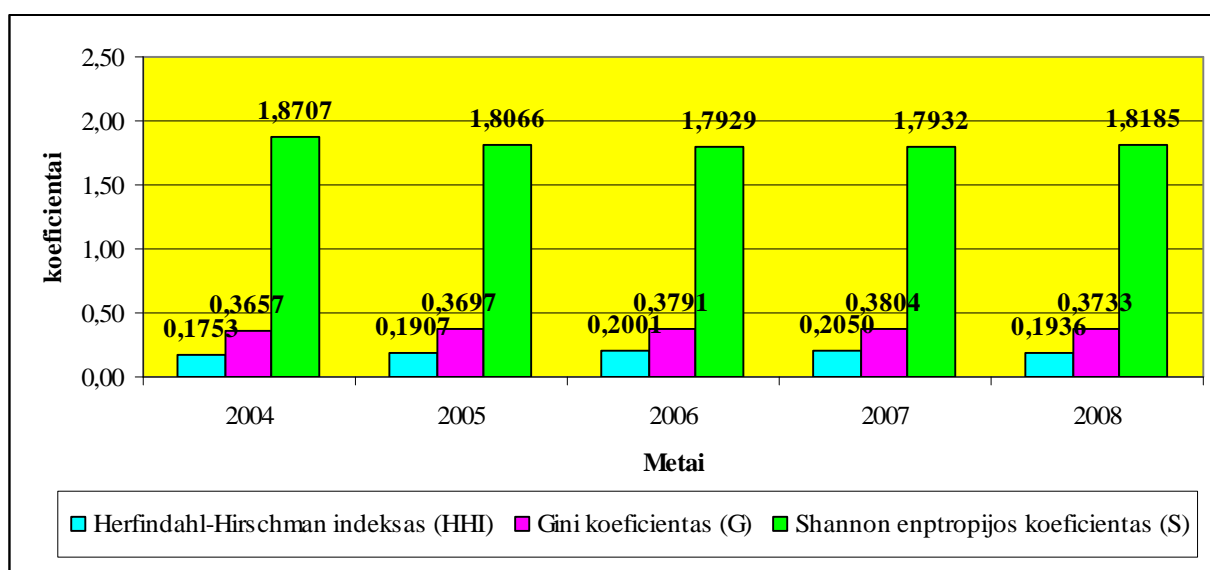
Gini koeficientas apibūdina paskolų pasiskirstymo tolygumą. Šio rodiklio pageidaujama reikšmė turi būti kaip galima artimesnė 0. Remiantis 12 paveiksle pateikiama informacija galima teigti, kad Lietuvos komercinių bankų suminio paskolų portfelio paskolų pasiskirstymas pagal kliento statusą yra tolygus. Kaip ir HHI rodiklio, Gini koeficiento reikšmės iki 2006 metų mažėjo. Paskutiniaisiais analizuojamais metais (t.y. 2007 ir 2008) šio rodiklio reikšmės didėjo, todėl galima teigti, kad koncentracijos lygis atskirose paskolų portfelio dalyse didėja.

Priešingai nei HHI ir Gini koeficiento atveju, Shannon entropijos koeficiento pageidaujama reikšmė turėtų būti kuo didesnė. Iki 2006 metų Shannon entropijos koeficiento reikšmės didėjo, tačiau 2007 ir 2008 metais užfiksuota mažėjimo tendencija.

Diversifikavimo pagal kliento statusą efektyvumo sumažėjimas 2007 ir 2008 metais gali būti siejamas ne vien su padidėjusia bankų kredito rizika, bet ir su bendru ekonomikos augimo sulėtėjimu. Ženklius ekonomikos vystymosi pokyčiai sąlygoja paskolų apimčių ir paskirčių pokyčius, todėl kinta ir paskolų portfelio diversifikavimo efektyvumas.

Tęsiant Lietuvos komercinių bankų paskolų portfelių diversifikavimo efektyvumo įvertinimą, analizuojamas paskolų skirstymo pagal ekonominės veiklos šakas efektyvumas. Sudarant suminį paskolų portfelį, diversifikuojamą pagal ekonominės veiklos šakas, naudojami 5 Lietuvos komercinių bankų paskolų duomenys. Suminio bankų kredito portfelio, diversifikuojamo pagal ekonominės veiklos šaką, Herfindahl-Hirschman indekso, Gini ir Shannon entropijos koeficientų reikšmės pateikiamos 13 paveiksle.

13 pav. Paskolų portfelio diversifikuojant pagal ekonominės veiklos šaką koncentracijos rodikliai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Remiantis 13 paveiksle pateikiama informacija, galima teigti, kad paskolų portfelio diversifikavimas pagal ekonominės veiklos šakas yra efektyvesnis nei diversifikavimas pagal kliento statusą. Šiuo atveju HHI rodiklio reikšmių intervalo apatinis rėžis yra 0,125 ($1 / 8 = 0,125$). Per pirmuosius ketverius analizuojamus metus HHI rodiklio reikšmė augo, tik paskutiniaisiais analizuojamais metais sumažėjo. Vadinas, galima teigti, kad 2008 palyginus su 2007 metais paskolų portfelio diversifikavimo pagal ekonominės veiklos šakas efektyvumas išaugo.

Šiuo atveju Gini koeficiento reikšmės yra aukštesnės nei paskolų portfelį diversifikuojant pagal kliento statusą. Remiantis 13 paveiksle pateikiama informacija galima teigti, kad Lietuvos komercinių bankų suminio paskolų portfelio paskolų pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos šakas yra ganėtinai tolygus. Kaip ir HHI rodiklio atveju, pastebima panaši tendencija. 2004 –

2007 metų laikotarpio Gini koeficiento reikšmės augo, o paskutiniaisiais analizuojamais metais sumažėjo. Remiantis šio rodiklio reikšmės taip pat galima teigti, kad 2008 metais paskolų portfelio diversifikavimo pagal ekonominės veiklos šakas efektyvumas padidėjo.

Lyginant 12 ir 13 paveikslų duomenis, ryškiausi skirtumai pastebimi tarp Shannon entropijos koeficiento reikšmių. Tokie ženklūs skirtumai gali būti paaiškinami diversifikavimo kriterijų skaičiaus skirtumu. Diversifikuojant pagal kliento statusą vertinami tik du kriterijai, o diversifikuojant pagal ekonominės veiklos šakas – net aštuoni. Per pirmuosius ketverius metus Shannon entropijos koeficiento reikšmės mažėjo, o 2008 metais išaugo. Todėl galima teigti, kad šis koncentracijos rodiklis taip pat patvirtina faktą, kad 2008 metais paskolų portfelio diversifikavimo pagal ekonominės veiklos šakas efektyvumas išaugo.

Poskyrio apibendrinimas:

Vertinant paskolų portfelių diversifikavimo efektyvumą, galima teigti, kad riziką sumažinti padeda paskolų skirstymas tiek pagal kliento statusą, tiek pagal ekonominės veiklos šakas. Atsižvelgiant į paskutiniųjų analizuojamų metų paskolų portfelių koncentracijos rodiklius, galima teigti, kad prie neigiamų ekonomikų pokyčius geriau prisitaiko pagal ekonominės veiklos šakas diversifikuotas paskolų portfelis. Jo diversifikavimo efektyvumas auga. Tuo tarpu pagal klientų statusą diversifikuoto paskolų portfelio efektyvumas mažėja.

Skyriaus apibendrinimas:

- ✓ Per analizuojamą penkerių metų laikotarpį visų Lietuvos komercinių bankų pagrindiniai veiklos rodikliai ženkliai augo. Augimo sulėtėjimas pastebimas tik 2008 metais. Atsižvelgiant į šią tendenciją, galima teigti, kad ženklesnio ekonomikos sulėtėjimo ir sąstingio finansų rinkose poveikio bankų sektoriui galima tikėtis 2009 metais.
- ✓ 2004 – 2008 metais Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktų paskolų apimtys augo sparčiau nei bankų turtas, todėl nuolatos augo paskolų dalies turte rodiklis. Augančios kreditų apimtys neišvengiamai didina ir bankų prisiimamą kredito riziką. Todėl galima teigti, kad keičiasi ir požiūris į kredito rizikos valdymą bei vertinimą. Analizuojamo laikotarpio pradžioje Lietuvos komerciniai bankai akcentuodavo kitas bankinės veiklos rizikas (pavyzdžiui, likvidumo, palūkanų normos, valiutų rizikas). Tačiau pastaraisiais metais vis didesnis dėmesys skiriamas kredito rizikos identifikavimui, valdymui ir vertinimui.
- ✓ Apžvelgus komercinių bankų pagrindinių veiklos rodiklių tendencijas, pastebima mažėjo tendencija. Per pirmąjį 2009 metų ketvirtį išaugo tik Lietuvos komercinių bankų indėlių

ir akredityvų apimtys. Paskolų apimtys, nors ir nežymiai, sumažėjo. Įvertinant Lietuvos komercinių bankų pirmojo 2009 metų ketvirčio rezultatus, galima teigti, kad bendri 2009 metų veiklos rezultatai taip pat turėtų būti mažesnis nei 2008 metų. Kitaip sakant, galima tikėtis ryškesnio ekonomikos augimo sulėtėjimo ir sąstingio finansų rinkoje neigiamo poveikio.

- ▼ Vertinant kredito rizikos valdymą paskolų portfelio diversifikavimo atžvilgiu pastebima tendencija, kad per visą analizuojamą laikotarpį didžiąją paskolų dalį sudarė paskolos išduotos juridiniams asmenims. Šios paskolos taip pat yra skirstomos pagal ekonominės veiklos šakas. Per visą analizuojamą laikotarpį daugiausiai paskolų buvo išduoda statybos ir nekilnojamojo turto, apdirbamosios ir kitos pramonės bei didmeninės ir mažmeninės prekybos sektoriams.
- ▼ Analizuojant paskolų portfelio diversifikavimo efektyvumą, skaičiuojami koncentracijos rodikliai. Paskolų portfelio diversifikavimas tiek pagal kliento statusą, tiek pagal ekonominės veiklos šakas yra efektyvus ir padeda sumažinti kredito riziką.

3. KREDITO RIZIKOS VALDYMO TOBULINIMO GALIMYBĖS

Kredito rizikos valdymo ir vertinimo svarbą komercinių bankų veikloje pabrėžia ir Bazelio bankų priežiūros komitetas. Bankas gali efektyviai valdyti kredito riziką tik tada, kai turi aiškiai apsibrėžęs kredito rizikos valdymo principus. Pagrindiniai kredito rizikos valdymo principai ir jų apibūdinimai pateikiami 21 lentelėje.

21 lentelė

Kredito rizikos valdymo principai

Principai	Apibūdinimas
Tinkamos kredito rizikos aplinkos sukūrimas	Valdyba turi turėti kredito rizikos strategijas. Strategija turi atspindėti banko rizikos toleravimo ir pelningumo lygį, kurį bankas tikisi pasiekti patirdamas įvairias kredito rizikas. Vadovai turi būti atsakingi už kredito rizikos valdymo strategijos įgyvendinimą, monitoringą, kontrolės politikos, procedūrų įgyvendinimą. Šios politikos ir procedūros turi būti nukreiptos į viso banko veiklos kredito riziką tiek atskiros paskolos, tiek portfelio lygiuose. Bankai turi identifikuoti bei valdyti visų produktų ir veiklos sričių kredito riziką.
Tinkamas kreditų suteikimo procesas	Bankai privalo veikti turėdami gerai apibrėžtus kreditų suteikimo kriterijais. Šie kriterijai turi apimti aiškiai banko tikslinę rinką, skolininko arba sandorio šalies pažinimą, kredito tikslą ir struktūrą, taip pat grąžinimo šaltinį. Bankai privalo turėti aiškiai naujų paskolų suteikimo, patvirtinimo, atnaujinimo ir esamų kreditų perskolinimo tvarką.
Tinkamo kreditų administravimo vertinimo ir monitoringo proceso palaikymas	Bankai privalo turėti tinkamai veikiančią įvairių kredito portfelių administravimo sistemą, atskirų kreditų būklės monitoringo sistemą, apimančią tinkamų atidėjimų ir rezervų nustatymą. Bankai skatinami kurti ir naudoti vidinę rizikos reitingavimo sistemą kreditų rizikos valdymui. Reitingavimo sistema turi atitikti banko operacijų prigimtį, dydį ir sudėtingumą. Bankai turi turėti viso kreditų portfelio struktūros ir kokybės monitoringo sistemą. Vertinant atskirus kreditus ir kreditų portfelius, siūloma atsižvelgti į galimus ateities ekonominių sąlygų pokyčius.
Tinkamos kredito rizikos kontrolės užtikrinimas	Bankai privalo sukurti nepriklausomų, nuolat veikiančių banko kredito rizikos valdymo procesų sistemą. Šios sistemos veiklos rezultatai turi būti perduoti tiesiai valdybai arba aukštesniam banko struktūros padaliniui. Bankams rekomenduojama turėti išankstinių įspėjimų veiksmų sistemą, blogėjant kreditų būklei, valdant problemines paskolas ir panašių situacijų sprendimui.
Priežiūros institucijų vaidmuo	Priežiūros institucijos privalo reikalauti, kad bankai turėtų efektyvią kredito rizikos (kaip bendros rizikos valdymo dalies) nustatymo, matavimo, monitoringo ir kontrolės sistemą. Priežiūros institucijos turi apsvarstyti protingų limitų nustatymą, kad būtų apribotos atskirų skolininkų ir susijusių sandorio šalių paskolų sumos.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis [9, p. 328-332] ir [47, p. 26].

Bankams, kurių pagrindinė veikla yra paskolų teikimas, viena iš reikšmingiausių yra kredito rizika. Pasak F. Jasevičienės ir V. Valvonio [28, p. 23], viena iš pagrindinių bankų žlugimo priežasčių yra netinkamas kredito rizikos valdymas. Tradicinėje bankininkystėje didžiąją dalį bankų turto sudaro paskolos, todėl kredito rizikos valdymas daro didelę įtaką bankų veiklos stabilumui. Siekdami tinkamai valdyti kredito riziką, bankai turėtų tiksliai įvertinti savo paskolų portfelį, kuris yra pagrindinis kredito rizikos šaltinis. Kaip jau buvo minėta pirmajame skyriuje, daugiausia problemų bankams kelia per daug liberalios kreditavimo sąlygos, prastas kreditų portfelio rizikos valdymas, nepakankamas besikeičiančios ekonominės ar kitokios aplinkos vertinimas. Bazelio bankų priežiūros komiteto teigimu [47, p. 26], rimti kreditų nuostoliai bankininkystės sistemoje tuo pačiu metu sąlygose problemas keliose srityse, pavyzdžiui, koncentracija, finansinių atsiskaitymų ir pervedimų sutrikimai, neadekvačių kontrolės mechanizmų atsiradimas.

Pasak V. Valvonio [62, p. 94], viena iš pagrindinių problemų, susijusių su kreditais, – per didelė kreditų koncentracijos rizika. Kreditų koncentracijos rizika bankuose atsiranda dėl įvairių priežasčių: kai kurie bankai specializuojasi tam tikrose veiklos srityse (kredituodami įmones, užsiimančias konkrečia ekonomine veikla), taip siekdami tapti rinkos lyderiais. Bankui pasirinkus tokią veiklos strategiją, kreditų koncentracijos rizika neišvengiama. Dėl didelės konkurencijos, siekdami neprarasti turimos rinkos dalies ar didesnio turto augimo, bankai gali būti priversti priimti didesnę koncentracijos riziką. Kartais kreditų koncentracijos rizika susidaro dėl to, kad, atsiradus kokiam nors sparčiai augančiam ekonominei veiklai, bankai labai teigiamai vertina jos perspektyvas ir tikisi uždirbti didesnę nei vidutinis pelnas. Kredito koncentracijos rizika gali atsirasti ir nuo dėl banko nepriklausančių priežasčių, pavyzdžiui, rinkos, kurioje veikia bankas, mažumo. Kreditų koncentracijos rizikos svarba pabrėžiama ir Oksfordo universiteto išleistoje „Ekonomikos istorijos enciklopedijoje“ [56, p. 217-218], kurioje teigiama, kad ženklus nuosmukis viename ar kitame ekonominės veiklos sektoriuje gali sąlygoti vieno ar kelių bankų, suteikusių daug paskolų atitinkamo sektoriaus įmonėms, žlugimą.

Kreditų koncentracijos rizika aktuali ir Lietuvos komerciniams bankams: Lietuvos bankai veikia mažoje rinkoje, tad galimybės diversifikuoti kreditų portfelį yra labai ribotos. Konkurencija tarp bankų didelė, nes bankai siekia neprarasti turimos rinkos dalies. Ateityje galima tikėtis tolesnio bankų išduotų kreditų konkurencijos augimo.

Tradiciškai bankai daugiausia dėmesio skiria pavienių kreditų rizikai vertinti. Tačiau bankai turi vertinti ir valdyti ne tik atskirų kreditų, bet ir viso kreditų portfelio riziką, nes, pasak V. Valvonio [62, p. 95], kreditų koncentracijos rizika susidaro būtent dėl kreditų rizikos koreliacijos.

Bazelio bankų priežiūros komiteto teigimu [47, p. 26], **kreditų koncentracijos rizika** gali būti apibrėžiama kaip galimybė bankui patirti santykinai didelį (palyginus su banko kapitalu, turtu, pajamomis, ar, jei tai galima išmatuoti, bendra banko priimta ar jam priimtina rizika) nuostolį iš

kreditų. Santykinai dideli nuostoliai gali reikšti ne vien tik piniginius nuostolius, bet ir neįprastai aukštą nuostolių dėl įsipareigojimo nevykdymo tikimybę.

Kreditų koncentracijos rizika gali būti suskirstyta į atskiras grupes. Šių grupių apibūdinimai pateikiami 22 lentelėje.

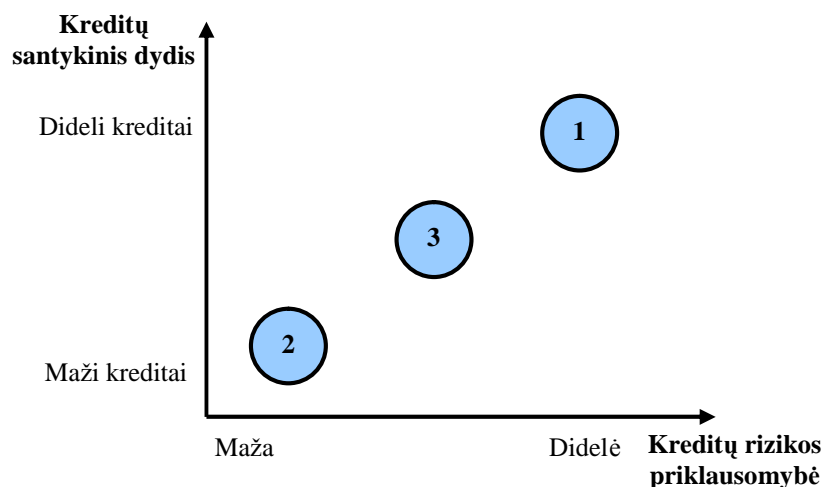
22 lentelė

Kreditų koncentracijos rizikos rūšys ir jų apibūdinimai

Kreditų koncentracijos rizikos rūšys	Apibūdinimas
Įprasta kreditų koncentracija	Šiuo atveju koncentracijos rizika siejama su paskolų sutelkimu keletui skolininkų ar susijusių asmenų; grupei tarpusavyje susijusių skolininkų, įmonių ar sektorių.
Koncentracija dėl bendrų rizikos faktorių	Prie bendrų rizikos faktorių prisiskiriami tokie veiksniai kaip bendra skolininkų ekonominė veikla, geografinis sektorius ir pan. Nepalankiai pasikeitus rizikos veiksniams, visi skolininkai, kuriems turi įtakos bendri rizikos veiksniai, patirtų finansinių sunkumų, dėl to būtų patirtas didelis bendras kreditų nuostolis, galintis kelti grėsmę normaliai banko veiklai. Pasak Bazelio bankų priežiūros komiteto, ši koncentracijos rizikos grupė kelia didesnę riziką bankui nei vieno santykinai didelio kredito rizika. Dėl glaudaus ryšio tarp susidariusių nepalankių rinkos sąlygų ir bankų patiriamų rizikų (operacinės, kredito, likvidumo ir kitų), ekonomikos vystymosi sukūrimo metu pavieniai bankai ar net visas bankininkystės sektorius gali patirti ženklų nuostolių.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis [47, p. 26].

Jei banko kreditų portfelį sudaro daug didelių ir susijusių kreditų, yra reikšminga abiejų 22 lentelėje išvardytų rūšių kreditų koncentracijos rizika. Jei kreditų portfelį sudarytų vienas kreditas, rizika būtų didžiausia. Atvirkščiai, jei bankas turi suteikęs daug mažų sumų kreditų, kurių rizika nesusijusi (nėra nė vienos rūšies koncentracijos rizikos), kreditų koncentracijos rizika bankui nekyla. V. Valvonis [62, p. 96] pateikia kreditų dydžio ir kreditų koncentracijos rizikos sąryšį (žr. 14 paveikslą).

14 pav. Kreditų koncentracijos rizika

Šaltinis: [61, p. 96].

Iš 14 paveikslą matyti, kad didžiausia kreditų koncentracijos rizika kyla tada, kai bankas turi suteikęs vieną ar kelis labai didelius ir susijusius (koreliacija artima 1) kreditus (pirmas apskritimas). Jei kreditų rizikos koreliacija lygi 1, keli mažesni kreditai laikytini vienu didesniu kreditu. Antras apskritimas vaizduoja situaciją, kai bankas turi suteikęs daug mažų ir nesusijusių (kreditų rizikos koreliacija artima nuliui) kreditų, koncentracijos rizika mažiausia. Trečias apskritimas vaizduoja tipinį universalaus banko portfelių, kai kreditų koncentracijos rizika kyla tiek dėl didelių pavienių kreditų, tiek dėl mažesnių, tačiau glaudžiai susijusių kreditų.

Šiuolaikinėje ekonomikoje komerciniai bankai veikia kaip finansiniai tarpininkai, todėl jų veiklos esmę sudaro piniginių lėšų perskirstymas. Ši veikla neišvairduojama be paskolų portfelio suformavimo. Analizuojant 2004 – 2008 metų Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktas paskolas užfiksuoti du pagrindiniai paskolų portfelio diversifikavimo aspektai: pagal kliento statusą ir pagal ekonominės veiklos rūšį. Per analizuojamą penkerių metų laikotarpį paskolų pasiskirstymas tarp fizinių ir juridinių asmenų išliko beveik pastovus, tuo tarpu pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos šakas nuolatosis kito.

Per 2009 metų pirmąjį ketvirtį Lietuvos komercinių bankų klientams suteiktos paskolos sudarė 58371,3 mln. litų. Ši bendra Lietuvos bankų paskolų apskaičiuota remiantis tarpiniais duomenimis, t.y. ketvirtinėmis ataskaitomis, todėl suminio paskolų portfelio diversifikavimas nėra pateikiamas. Apibrėžiant kredito rizikos valdymo tobulinimo galimybes, analizuojamos 2009 metų pirmojo ketvirčio suminio Lietuvos komercinių bankų paskolų portfelio diversifikavimo pagal ekonominės veiklos šakas alternatyvos. 2004 – 2008 metų vidutinės paskolų pasiskirstymo pagal sektorius reikšmės laikomos kontroliniais skaičiais. 2009 metų pirmojo ketvirčio Lietuvos komercinių bankų suminio paskolų portfelio diversifikavimo pagal ekonominės veiklos šakas alternatyvos ir

koncentracijos rodiklių (Herfindahl-Hirschman indekso, Gini ir Shannon entropijos koeficientų) reikšmės pateikiamos 23 lentelėje.

23 lentelė

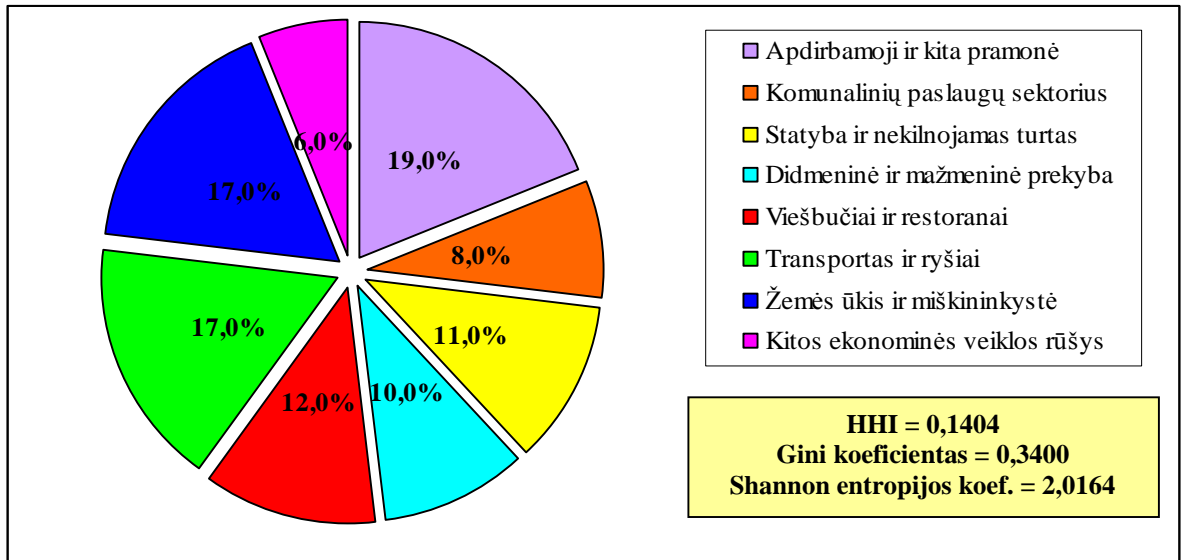
2009 m. I ketvirčio suminio paskolų portfelio diversifikavimo alternatyvos (proc.)

Alternatyvos	Portfelio pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos šakas								Koncentracijos rodikliai		
	Apdirbamoji ir kita pramonė	Komunalinių paslaugų sektorius	Statyba ir nekilnojamas turtas	Didmeninė ir mažmeninė prekyba	Viešbučiai ir restoranai	Transportas ir ryšiai	Žemės ūkis ir miškininkystė	Kitos ekonominės veiklos rūšys	HHI	Gini koeficientas	Shannon entropijos koeficientas
<i>Vidutinės reikšmės</i>	19,4	4,5	27,7	17,7	5,0	3,9	4,6	17,0	0,1831	0,3683	1,8424
1	20,0	5,0	30,0	20,0	5,0	3,0	5,0	12,0	0,1928	0,3750	1,8140
2	23,0	7,0	21,0	18,0	8,0	3,0	9,0	11,0	0,1618	0,3600	1,9273
3	25,0	5,0	10,0	20,0	20,0	10,0	5,0	5,0	0,1700	0,3625	1,9002
4	30,0	10,0	5,0	30,0	10,0	5,0	9,0	1,0	0,2132	0,4000	1,7452
5	65,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	0,4400	0,4250	1,3285
6	11,0	31,0	9,0	9,0	7,0	10,0	13,0	10,0	0,1662	0,3375	1,9512
7	7,0	10,0	35,0	20,0	3,0	4,0	7,0	14,0	0,2044	0,3875	1,8011
8	9,0	5,0	30,0	19,0	2,0	5,0	9,0	21,0	0,1918	0,3775	1,8157
9	17,0	19,0	12,0	18,0	4,0	9,0	11,0	10,0	0,1436	0,3425	1,9984
10	1,0	8,0	11,0	17,0	9,0	11,0	29,0	14,0	0,1714	0,3650	1,8859
11	5,0	14,0	19,0	16,0	7,0	3,0	19,0	17,0	0,1546	0,3450	1,9419
12	6,0	15,0	20,0	9,0	6,0	20,0	16,0	8,0	0,1498	0,3500	1,9779
13	16,0	7,0	25,0	8,0	11,0	11,0	19,0	3,0	0,1606	0,3600	1,9343
14	19,0	8,0	11,0	10,0	12,0	17,0	17,0	6,0	0,1404	0,3400	2,0164
15	22,0	11,0	8,0	11,0	5,0	16,0	19,0	8,0	0,1496	0,3525	1,9814
16	24,0	3,0	15,0	13,0	9,0	20,0	7,0	9,0	0,1590	0,3600	1,9390
17	15,0	2,0	17,0	16,0	6,0	25,0	11,0	8,0	0,1620	0,3550	1,9175
18	19,0	9,0	35,0	19,0	3,0	7,0	3,0	5,0	0,2120	0,3925	1,7616
19	7,0	7,0	45,0	10,0	2,0	13,0	15,0	1,0	0,2622	0,4000	1,6360
20	32,0	8,0	9,0	11,0	1,0	19,0	16,0	4,0	0,1924	0,3775	1,8098

Saltinis: sudaryta darbo autorės.

Optimaliausiu suminiu paskolų portfelio pasiskirstymo variantu laikomas tas, kuris garantuoja geriausias koncentracijos rodiklių reikšmes. 2009 metų pirmojo ketvirčio Lietuvos komercinių bankų suminio paskolų portfelio diversifikavimo pagal ekonominės veiklos optimali alternatyva pateikiama 15 paveiksle.

15 pav. Optimali 2009 metų I ketvirčio paskolų portfelio diversifikavimo alternatyva

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Iš 15 paveikslo matyti, kad optimaliausia paskolų portfelio diversifikavimo alternatyva gali būti laikomas 14 variantas (žr. 23 lentelę). Daugiausiai paskolų 2008 metais Lietuvos komerciniai bankai išdavė statybos ir nekilnojamo turto sektoriui. Tačiau sumažinus šio sektoriaus paskolų dalį ir atsiradusias „laisvas“ lėšas perskirsčius kitiems ekonominės veiklos sektoriams, paskolų portfelio diversifikavimas tampa efektyvesnis. Vertinant 2009 metų pirmojo ketvirčio paskolų portfelio diversifikavimo efektyvumo rodiklius taip pat pastebima palankesnė situacija. Minimali HHI rodiklio reikšmės yra 0,1250. Vertinant 2009 metų pirmojo ketvirčio paskolų portfelio diversifikavimą HHI rodiklio reikšmė yra 0,1404; reikia pažymėti, kad 2004 – 2008 metų laikotarpiu šio rodiklio reikšmė kasmet buvo aukštesnė nei 0,1750. Gini ir Shannon entropijos koeficientų reikšmės taip pat gerėja. 2004 – 2008 metų laikotarpiu Gini koeficiento reikšmė nei vienais metais nebuvo mažesnė nei 0,3650; o Shannon entropijos koeficiento reikšmė neviršijo 1,8700. Tačiau pasirinkus skirtingas diversifikavimo pagal ekonominės veiklos šakas proporcijas gaunami palankesni rezultatai: Gini koeficiento reikšmė yra 0,3400, o Shannon entropijos koeficiento – 2,0164.

Atsižvelgiant į aptartas paskolų portfelio diversifikavimo alternatyvas, galima teigti, kad komerciniams bankams yra naudinga atskiriems sektoriams suteikiamas paskolas pasiskirstyti tolygiau. Tokiu būdu didėja paskolų portfelio diversifikavimo efektyvumas, mažėja tiek kredito, tiek paskolų koncentracijos rizikos.

Skyriaus apibendrinimas:

- ✓ Komerciniams bankams, norintiems efektyviau valdyti kredito riziką, rekomenduojama nusistatyti kredito rizikos valdymo principus. Tinkamai apibrėžti principai ir jų taikymas kasdienėje banko veikloje padeda greičiau identifikuoti kylančią kredito riziką ir efektyviau ją valdyti.
- ✓ Komercinių bankų išduodamos paskolos gali būti laikomos vienu iš pagrindinių kredito rizikos šaltinių. Bankams pavojinga ne tik pavienių paskolų rizika, bet ir kreditų koncentracijos rizika.
- ✓ Kreditų koncentracijos rizika gali būti valdoma ir sumažinama iki priimtino lygio, diversifikuojant paskolų portfelį. Komerciniams bankams rekomenduojama neskirti didelės paskolų dalies vienam paskolų portfelio sektoriui. Kreditų koncentracijos rizika taip pat gali būti sumažinama didinant paskolų portfelio diversifikavimo kriterijų skaičių bei laikantis priežiūros institucijų numatytų veiklos riziką ribojančių normatyvų.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Rizika yra susijusi su bet kokia ekonomine, taip pat ir bankine, veikla. Verslo pasaulyje rizikos visiškai pašalinti ne tik neįmanoma, bet ir nerekomenduojama. Visiškai eliminavus riziką, pažeidžiamas kitas ekonominės veiklos aspektas – pelno siekimas. Todėl verčiantis bet kokia ekonomine, taip pat ir bankine, veikla svarbiausia suderinti rizikos ir pelno santykį.

Remiantis atlikta mokslinės literatūros analize, galima teigti, kad bankai susiduria su daugeliu skirtingų rizikų, tačiau pagrindinėmis gali būti laikomos: palūkanų normos, likvidumo ir kredito. Skirstant bankų rizikas, išsiskiria Lietuvos ir užsienių autorių nuomonės. Lietuvos autoriai skiria pagrindines rizikas ir jas sudarančius komponentus, tuo tarpu užsienio autoriai praleidžia pirminį skirstymą ir bankų patiriamas rizikas skirsto labai smulkiai. Reikia pažymėti, kad komercinių bankų patiriamos rizikos yra tarpusavyje susijusios, todėl jas identifikuoti ir valdyti ypač sudėtinga.

Dėl komercinių bankų, kaip finansinių tarpininkų, veiklos specifikos didžiąją jų turto dalį sudaro klientams suteiktos paskolos. Todėl svarbiausia bankų patiriama rizika gali būti laikoma kredito rizika. Bankinėje veikloje kredito rizika dažniausiai suprantama kaip kontrahento nenoras ar nesugebėjimas vykdyti sutartinių įsipareigojimų, t.y. paskolos sumos negražinimas ir / arba palūkanų nemokėjimas.

Lietuvos ir užsienio autorių teigimu, kredito rizikos identifikavimas ir valdymas yra sudėtingas procesas. Siekiant supaprastinti kredito rizikos vertinimą, Naujajame kapitalo susitariame rekomenduojama skirti sudedamąsias kredito rizikos dalis: įsipareigojimų nevykdymo tikimybę, nuostolį įsipareigojimų nevykdymo atveju ir paskolos dydis įsipareigojimų nevykdymo atveju. Tačiau Lietuvos komerciniai bankuose šie rodikliai dar negali būti pritaikomi, nes bankai dar tik keičia finansinės informacijos tvarkymo sistemas. Įgyvendinus šią reformą ir pradėjus taikyti minėtus rodiklius, kredito riziką bus galima vertinti ir kiekybiškai.

Remiantis atlikta analize, galima teigti, kad pagrindiniai Lietuvos komercinių bankų veiklos rezultatų rodikliai 2004 – 2008 metų laikotarpiu, nepaisant nežymių svyravimų, nuolat augo. Augimo sulėtėjimas pastebimas tik 2008 metais. Ekonomikos sulėtėjimas ir sąstingis finansų rinkose ypač paveikė Lietuvos komercinių bankų grynojo pelno apimtį. Palyginus su 2007 metais, daugumos bankų grynasis pelnas sumažėjo, o du bankai patyrė nuostolį. Dėl pasikeitusios ekonominės situacijos, statistiniai – matematiniai metodai tendencijoms skaičiuoti ir įvertinti nėra taikomi. Atsižvelgiant į pirmojo 2009 metų ketvirčio Lietuvos komercinių bankų veiklos rezultatus, galima tikėtis ženklaus bankų veiklos rodiklių augimo sulėtėjimo ar net mažėjimo.

Per analizuojamą penkerių metų laikotarpį paskolos sudarė didžiąją dalį Lietuvos komercinių bankų turto. Paskolų dalies turte rodiklis turi tendenciją didėti, todėl galima teigti, kad Lietuvos komerciniai bankai kasmet susiduria su vis didesne kredito rizika.

Vertinant kredito rizikos valdymą banko atžvilgiu, analizuojamas bankų paskolų portfelių diversifikavimas. Lietuvos komerciniai bankai taiko du pagrindinius diversifikavimo kriterijus: skirstymas pagal kliento statusą ir skirstymas pagal ekonominės veiklos šaką. Abu diversifikavimo variantai yra efektyvus ir padeda bankams sumažinti kredito riziką. Tačiau efektyvesniu gali būti laikomas paskolų portfelių diversifikavimas pagal ekonominės veiklos šaką, nes šiuo atveju kreditų koncentracija yra mažesnė.

Apibendrinant atlikto tyrimo rezultatus, galima teigti, kad bankai norėdami efektyviai identifikuoti ir valdyti patiriamą kredito riziką, turėtų laikytis kredito rizikos valdymo principų. Tinkamai veikiantys kredito rizikos valdymo principai leidžia greičiau sureaguoti į neigiamus pokyčius ir efektyviau valdyti galimus nuostolius dėl komercinių bankų kredito rizikos.

Atlikus kredito rizikos valdymo komerciniuose bankuose įvertinimą, galima pateikti tokias rekomendacijas:

U Nepalankiomis ekonomikos sąlygomis komerciniai bankai turėtų stengtis apriboti paskolų dalies turte rodiklio augimą. Komerciniai bankai taip pat gali padidinti specialiuosius atidėjinius arba sukurti papildomus rezervus nenumatytiems nuostoliams padengti.

U Paskolų išdavimo sąlygų keitimą galima vertinti dviem atžvilgiais. Bankai norėdami apsisaugoti nuo galimų nuostolių turėtų griežtinti kreditų išdavimo sąlygas. Tačiau, vertinant iš visos ekonomikos pozicijų, bankams gali būti rekomenduojama supaprastinti kreditų išdavimo sąlygas ir taip prisidėti prie ekonomikos atsigavimo skatinimo.

U Lietuvos komerciniams bankams gali būti rekomenduojama greičiau įdiegti Naujojo kapitalo susitarimo rekomenduojamus kredito rizikos vertinimo rodiklius. Tuomet kredito rizikos identifikavimas ir valdymas taptų paprastesnis ir lengviau įgyvendinamas, nes kredito riziką būtų galima įvertinti kiekybiškai.

U Diversifikuojant paskolų portfelius, Lietuvos komerciniams bankams galima rekomenduoti apriboti paskolų dalies tenkančios vienam portfelio segmentui apimtį. Jei bankai skirsto paskolas pagal ekonominės veiklos šakas (kaip analizuojama šiame darbe), rekomenduojama, kad nei vienam iš ekonominės veiklos sektorių nebūtų skiriama daugiau kaip 20 proc. paskolų portfelio vertės. Paskolų portfelio diversifikavimo efektyvumą komerciniai bankai taip pat gali padidinti išskirdami daugiau diversifikavimo kriterijų.

LITERATŪRA

1. AB „Swedbank“ finansinės ataskaitos [žiūrėta 2009-04-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.swedbank.lt/lt/pages/358>>.
2. AB bankas „Snoras“ finansinės ataskaitos [žiūrėta 2009-04-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.snoras.com/lt/about/reports/annual>>.
3. AB Danske banko finansinės ataskaitos [žiūrėta 2009-04-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.danskebankas.lt/apie/finansiniai>>.
4. AB DnB NORD banko finansinės ataskaitos [žiūrėta 2009-04-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.dnbnord.lt/lt/about/financial-reports/financial-reports-archive/>>.
5. AB Parex bankas finansinės ataskaitos [žiūrėta 2009-04-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.parex.lt/apie/ataskaitos>>.
6. AB SEB banko finansinės ataskaitos [žiūrėta 2009-04-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.seb.lt/pow/wcp/seblt.asp?lang=lt&website=TAB4>>.
7. AB Šiaulių bankas finansinės ataskaitos [žiūrėta 2009-04-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.sb.lt/article/archive/9?durl=35f61740f9614317d2834b48ea4ae25b>>.
8. AB Ūkio bankas finansinės ataskaitos [žiūrėta 2009-04-15]. Prieiga per internetą: <http://www.ub.lt/ShowPage.aspx?MenuC=1935&ShowDoc=inv.finansines_ataskaitos&PageLang=LIT&PageFontSize=>>.
9. *Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework* (2006). Basel Committee on Banking Supervision [žiūrėta 2009-04-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf?noframes=1>>.
10. Bielecki, T. R., Rutkowski, M. (2002). *Credit Risk: Modeling, Valuation and Hedging*. Berlin: Springer.
11. Bluhm, C., Overbeck, L., Wagner, C. (2003). *An Introduction to Credit Risk Modeling*. New York: A CRC Press Company.
12. Buračas, A., Svecevičius, B. (1994). *Biznio, bankų, biržos terminų žodynas – žinynas*. Vilnius: Žodynas.
13. Buškevičiūtė, E., Mačerinskienė, I. (1998). *Finansų analizė: mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija.
14. Chong, Y. Y. (2004). *Investment Risk Management*. England: John Wiley & Sons, Ltd.
15. Černius, R., Toločko, V. (2002). *Teisinė bankų veiklos aplinka*. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas.
16. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* [žiūrėta 2009-03-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.autoinfo.lt/webdic/>>.

17. Dubauskas, G. (2001). *Tarptautiniai finansai: mokomoji knyga*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija.
18. Dullmann, K. (2006). *Measuring Business Sector Concentration by an Infection Model*. Deutsche Bundesbank, Discussion Paper 03/2006 [žiūrėta 2009-04-05]. Prieiga per internetą: <http://www.bundesbank.de/download/bankenaufsicht/dkp/200603dkp_b.pdf>.
19. Dullmann, K., Masschelein, N. (2006). *Sector Concentration in Loan Portfolios and Economic Capital*. Deutsche Bundesbank, Discussion Paper 09/2006 [žiūrėta 2009-04-02]. Prieiga per internetą: <http://www.bundesbank.de/download/bankenaufsicht/dkp/200609dkp_b.pdf>.
20. Esch, L., Kieffer, R., Lopez, T. (2005). *Asset and Risk Management: Risk Oriented Finance*. England: John Wiley & Sons, Ltd.
21. Fabozzi, J. F., Peterson, P. P. (2003). *Financial Management and Analysis: Second Edition*. New Jersey, Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.
22. Frost, S. M. (2004). *The Bank Analyst's Handbook*. England: John Wiley & Sons Ltd.
23. Garškienė, A. (1997). *Verslo rizika*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas.
24. Horcher, K. A. (2005). *Essentials of Financial Risk Management*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
25. *Informacija apie kredito įstaigų veiklą Lietuvoje 2009 metų pirmąjį ketvirtį (2009)* [žiūrėta 2009-05-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.lb.lt/lt/istaigos/veikla20091.htm>>.
26. Ivaškevičius, D., Sakalas, A. (1997). *Bankų vadyba: vadovėlis*. Kaunas: Technologija.
27. Jasevičienė, F., Giniotienė, R., Stankevičienė, V. (2000). *Bankų rizikos: sisteminis požiūris*. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas.
28. Jasevičienė, F., Valvonis, V. (2003). Paskolų vertinimas: tarptautinė ir Lietuvos praktika. *Pinigų studijos*, 1, p. 23-49.
29. Kamp, A., Pfingsten, A., Porath, D. (2005). *Do Banks Diversify Loan Portfolios? A Tentative Answer Based on Individual Bank Loan Portfolios*. Deutsche Bundesbank Discussion Paper 03/2005 [žiūrėta 2009-04-05]. Prieiga per internetą: <http://opus.zbw-kiel.de/volltexte/2006/4258/pdf/200503dkp_b.pdf>.
30. Kancerevyčius, G. (2004). *Finansai ir investicijos*. Kaunas: „Smaltijos“ leidykla.
31. Katkus, V. (2000). *Šiuolaikinės bankininkystės principai*. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas.
32. Kupper, E. F. (1999). *Risk Management in Banking* [žiūrėta 2009-04-11]. Prieiga per internetą: <http://www.apra.gov.au/RePEc/RePEcDocs/Archive/conference_papers1/risk_management_banking.pdf>.
33. Leipus, R., Valužis, M. (2006). Kredito rizika kaip pasirinkimo sandoris. *Pinigų studijos*, 1, p. 36-59.

34. Lietuvos banko tinklapis [žiūrėta 2009-04-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.lb.lt/home/default.asp>>.
35. Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas 2001 m. kovo 13 d. Nr. IX-205 [žiūrėta 2009-03-30]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=128873>.
36. Lietuvos statistikos metraštis 2008 [žiūrėta 2009-02-10]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/uploads/pdf/1_LSM_2008.pdf>.
37. Lileikienė, A., Martinkienė, J. (2005). *Bankininkystė*. Klaipėda: Vakarų Lietuvos verslo kolegija.
38. Lisauskas, V. (1995). Finansinių institutų rizika ir kai kurie jos klasifikavimo aspektai. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 1, p. 95-101.
39. Mackevičius, J. (2005). *Įmonių veiklos analizė: informacijos rinkimas, sisteminimas ir vertinimas*. Vilnius: TEV leidykla.
40. Mačerinskienė, I., Ivaškevičiūtė, L. (2000). Banko paskolų portfelio valdymo tyrimo metodologiniai aspektai. *Socialiniai mokslai*, 5 (26), p. 41-53.
41. Martinkus, B., Žilinskas, V. (1996). *Pinigai. Vertybiniai popieriai. Bankai. Mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija.
42. Masionis, D. (1998). *Banko finansinės ataskaitos*. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas.
43. Mihail, N., Cetina, I., Orzan, G. (2007). Credit Risk Evaluation. *Theoretical and Applied Economics*, 4 (509), p. 47-52 [žiūrėta 2009-04-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.ectap.ro/articole/207.pdf>>.
44. Obi, C. P. (1999). *Verslo finansų pagrindai*. Kaunas: Technologija.
45. *Pagrindiniai bankų veiklos rodikliai (Lietuvos bankų asociacijos duomenys)* [žiūrėta 2009-03-03; 2009-04-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.lba.lt/index.php/lt/29779/>>.
46. Pečiulis, S., Šiaudinis, S. (1998). *Įvadas į vertybinių popierių rinką*. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas.
47. *Principles for the Management of Credit Risk* (1999). Consultative paper issued by the Basel Committee on Banking Supervision [žiūrėta 2009-04-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.bis.org/publ/bcbs54.pdf?noframes=1>>.
48. Ramanauskienė, L., Čaplinskienė, E. *Hipotekinis kreditavimas*. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas.
49. Santomero, A. M. (1997). *Commercial Bank Risk Management: An Analysis of the Process*. Wharton Financial Institutions Center [žiūrėta 2009-04-10]. Prieiga per internetą: <<http://fic.wharton.upenn.edu/fic/papers/95/9511.pdf>>.

50. Shim, J. K., Siegel, J. G. (1998). *Schaum's Outline of Theory and Problems of Financial Management: Second Edition*. USA: The McGraw-Hill Companies, Inc.
51. Šimkus, G., Mendelevičius, M. (2006). Lietuvos bankų paskolų pasiskirstymas pagal ekonominę veiklą finansinio stabilumo požiūriu. *Pinigų studijos*, 2, p. 5-20.
52. Tapiero, C. (2004). *Risk and Financial Management: Mathematical and Computational Methods*. England, West Sussex: John Wiley & Sons, Ltd.
53. Taraila, S. (2001). *Kreditavimas: teorija ir praktika*. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas.
54. *Tarptautinių žodžių žodynas* (2003). Ats. red. A. Kinderys. Vilnius: Alma Littera.
55. *The Baltic Outlook: Macro Outlook, The Baltic Region, January* (2009) [žiūrėta 2009-03-05]. Prieiga per internetą: <http://www.swedbank.lt/lt/previews/get/459/1233748665_HBM_The_Baltic_Outlook_Update_January_2009.pdf>.
56. *The Oxford Encyclopedia of Economic History: Volume I* (2003). Editor in Chief: Joel Mokyr. Oxford: Oxford University Press.
57. *UAB Medicinos bankas finansinės ataskaitos* [žiūrėta 2009-04-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.medbank.lt/apie-banka/48-apie-banka/134-banko-finansines-ataskaitos.html>>.
58. Urniežius, R. (2002). *Rizika*. Vilnius: Mintis.
59. Valvonis, V. (2004). Kredito rizikos valdymas banke. *Pinigų studijos*, 4, p. 57-82.
60. Valvonis, V. (2006). Šiuolaikinis kredito rizikos vertinimas banke: paskolos ir skolininko rizika. *Pinigų studijos*, 1, p. 80-104.
61. Valvonis, V. (2006). Šiuolaikinis kredito rizikos vertinimas banke: paskolų portfelio rizika ir ekonominio kapitalo pasiskirstymas. *Pinigų studijos*, 2, p. 58-74.
62. Valvonis, V. (2007). Kreditų koncentracijos rizikos vertinimas ir valdymas. *Ekonomika*, 77, p. 94-113 [žiūrėta 2009-04-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.eu/fileadmin/Ekonomika/77/str7.pdf>>.
63. Vaškelaitis, V. (2003). *Pinigai: komerciniai bankai ir jų rizikos valdymas. Teorija ir praktika*. Vilnius: Lietuvos mokslas.

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ŽODYNAS

Šios sąvokos magistro darbe pateikiamos remiantis šaltiniu: Buračas, A., Svecevičius, B. (1994). *Biznio, bankų, biržos terminų žodynas – žinynas*. Vilnius: Žodynas.

A

Akredityvas – piniginis banko pavedimo dokumentas, nurodantis jo pateikėjui ar kitam asmeniui išmokėti nurodomą sumą arba vardinis vertybinis popierius, suteikiantis jo turėtojui teisę gauti banke nurodytą sumą.

Aktyvas – tai turtas, priklausantis bankui; tai, kuo bankas disponuoja, arba lėšų panaudojimo būdas.

Analizė – tyrimas, kruopštus aplinkinių bei priežasčių nustatymas.

B

Balansas – pagrindinės veiklos ekonominių rodiklių suvestinė; aktyvų ir pasyvų, kredito ir debito sąskaitų pusiausvyra tam tikru momentu.

Bankininkystė – bankų atliekama piniginių operacijų veikla, per kurią įgyvendinama monetarinė politika.

D

Depozitas – indėlis banke ir taupomojoje kasoje; banko sąskaitos tipas ir ją atitinkantis įrašas banko balansinėje apyskaitoje.

Dinamika – kitimas / eiga.

Direktyva – privalomas vykdyti norminis dokumentas.

E

Efektyvumas – veiklos, išteklių ar darbo laiko rezultatyvumas, veiksmingumas; apibendrintas produktyvumo rodiklis.

F

Force majeure – neįveikiamos, nenumatytos aplinkybės, turinčios reikšmingą poveikį sandorio įvykdymui, už kurias negalima imtis atsakomybės ir kurios gali neleisti jo įvykdyti.

G

Grynasis pelnas – grynojo pelno santykis su pardavimų ir paslaugų apimtimi.

H

Hipotezė – neįrodytas ir patikrinimo reikalaujantis atskirų procesų ar įvykių bei jų galimos sekos aiškinimas.

I, Į

Įmoka – lėšų įnašas.

Indėlininkas – asmuo, atidavęs saugoti laikinai laisvas lėšas ar jas tuo tikslu atidaryti banko sąskaitoje.

Indėlis – pinigai, patikėti finansiniam tarpininkavimui.

Įplaukos – lyginamos su banko aktyvais, įplaukos iš suteiktų paskolų.

Išlaidos – sunaudotos lėšos, piniginės sąnaudos arba sąnaudos, įvertintos pinigais.

Ištekliai – disponuojamos lėšos, naudojamos kreditavimui ir aktyvioms ūkinės veiklos rezultatams, operacijoms.

K

Kapitalas – finansinis ir materialusis turtas, naudojamas pelno gavimo tikslais (piniginis kapitalas, pinigai, vertybiniai popieriai, akcinis kapitalas ir t.t.).

Koeficientas – dydžių santykio ar pokyčio rodiklis.

Komercinis bankas – įstaiga, atliekanti pinigines operacijas, tvarko indėlius, duoda ir ima paskolas, atlieka operacijas su vertybiniais popieriais bei užsienio valiuta, atsiskaitymus per klientų sąskaitas, saugo klientų vertybes ir teikia finansines konsultacijas.

Kreditas – paskola, skolintieji aktyvai.

Kreditavimas – kredito teikimas pagal sutartą programą suderintiems ir kreditoriams remiamiems tikslams.

L

Lėšos – piniginiai ištekliai, aktyvai, apyvartinės lėšos;

P

Pajamingumas – galimybė gauti daugiau įplaukų negu investuota.

Pajamos – įplaukos, uždarbis.

Palūkanos – procentais išreikšta pinigų / turto skolinimo kaina.

Pasyvai – tai vertė, kurią bankas kam nors skolingas, tai skolos, įsipareigojimai arba banko lėšų šaltiniai. Pasyvas – tai banko įsipareigojimas visų tipų atidarytiems savininkams, banko akcininkams paimtos bankų paskolos.

Paskola – kreditas už palūkanas laikinai skolinamos lėšos.

Pelnas – veiklos pajamų dalis atskaičius išlaidas; įplaukos.

Pelningumas – akcinių bendrovių bendrojo pelno santykis su pagrindinėmis pajamomis, rodo kiek pelno tenka 1 pardavimų litui.

Portfelis – (vertybinių popierių) bankų, investicinių finansų institucijų įgytų vertybinių popierių suma, paskirstanti riziką tarp pelningų, bet rizikingų, sparčiai augančių kursų vertybinių popierių.

Prognozė – būsimos ar buvusios padėties nustatymas, remiantis prielaidomis apie galimą įvykių seką.

R

Resursai – ištekliai, rezervai.

Rizika – galimas pavojus veiklai; dėl pralenkiančio kainų augimo ar vertės sumažėjimo, lyginant su pelnu, investavimo metu.

Rodiklis – veiklos rezultatų lygis / santykis.

S

Sąskaita – banko kliento mokestinių ir kitų piniginių operacijų apskaitos forma.

Strategija – ilgalaikių, esminių veiklos nuostatų bei jos svarbiausių tikslų įgyvendinimo kelių visuma.

T

Tendencija – tipiška, būdinga, kryptis.

Turtas – vertybių visuma; kapitalas; nuosavybė; ištekliai.

U

Užstatas – įkeičiamas daiktas, piniginis užstatas, dokumentai, hipotekos.

V

Veikla – sąmoningai organizuoti veiksniai, siekiant nustatytų uždavinių ar tikslų įgyvendinimo.

PRIEDAI

Pagrindiniai Lietuvos komercinių bankų veiklos rodikliai

24 lentelė

Pagrindiniai Lietuvos komercinių bankų veiklos rodikliai (mln. litų)

Bankai ir rodikliai	Metai				
	2004	2005	2006	2007	2008
AB „Swedbank“					
Turtas (aktyvai)	6.564,1	11.645,1	14.075,1	19.390,1	19.890,6
Suteiktos paskolos	3.735,6	8.348,6	9.780,3	13.806,8	15.085,3
Indėliai ir akredityvai	5.305,7	7.392,9	10.195,3	12.492,9	10.974,6
Akcininkų nuosavybė	619,7	896,3	1.086,9	1.400,9	2.057,3
Grynasis pelnas	88,0	107,9	179,5	314,3	381,1
AB bankas Snoras					
Turtas (aktyvai)	1.925,2	3.297,7	4.211,4	5.753,8	5.694,7
Suteiktos paskolos	638,2	1.079,2	1.552,2	2.648,7	3.425,8
Indėliai ir akredityvai	1.444,5	2.487,0	3.107,3	4.117,0	3.901,0
Akcininkų nuosavybė	210,3	241,3	300,9	504,5	495,1
Grynasis pelnas	13,3	40,7	51,9	22,0	71,7
AB DnB NORD bankas					
Turtas (aktyvai)	3.615,9	5.128,8	7.510,0	10.631,5	13.101,5
Suteiktos paskolos	2.473,1	3.749,6	5.818,1	8.869,2	11.260,9
Indėliai ir akredityvai	1.967,4	2.624,6	3.098,6	3.858,1	3.858,7
Akcininkų nuosavybė	213,2	328,5	470,9	731,8	944,3
Grynasis pelnas	19,4	43,0	56,2	107,9	70,7
AB Parex bankas					
Turtas (aktyvai)	444,2	482,7	760,4	1.613,8	2.102,8
Suteiktos paskolos	243,3	282,2	543,8	1.266,2	1.386,4
Indėliai ir akredityvai	218,6	287,6	410,8	674,4	421,6
Akcininkų nuosavybė	32,8	40,7	76,9	193,3	170,0
Grynasis pelnas	5,5	7,2	4,9	0,0	-23,5
AB Danske bankas					
Turtas (aktyvai)	1.517,0	3.078,1	4.233,1	5.509,9	6.224,5
Suteiktos paskolos	1.168,5	2.321,3	3.440,8	4.600,8	4.951,7
Indėliai ir akredityvai	397,1	734,2	1.094,2	1.463,6	1.730,5
Akcininkų nuosavybė	104,3	198,8	272,1	377,7	DN ⁷
Grynasis pelnas	1,1	8,2	23,3	35,6	-17,3
AB SEB bankas					
Turtas (aktyvai)	9.505,0	13.312,1	19.063,0	24.694,8	25.830,5
Suteiktos paskolos	5.668,5	8.470,0	13.301,2	17.750,2	20.288,0
Indėliai ir akredityvai	6.384,0	8.205,4	9.652,8	10.822,7	10.208,9
Akcininkų nuosavybė	1.048,4	1.184,6	1.447,8	1.935,8	2.258,4
Grynasis pelnas	112,4	106,8	285,5	496,1	347,7
AB Šiaulių bankas					
Turtas (aktyvai)	699,2	1.039,0	1.348,0	2.013,1	2.049,7
Suteiktos paskolos	417,7	659,1	990,9	1.540,6	1.674,5
Indėliai ir akredityvai	517,2	743,8	935,7	1.216,9	1.259,8
Akcininkų nuosavybė	62,3	90,2	152,2	269,6	282,9
Grynasis pelnas	4,4	8,1	13,7	27,2	17,5
AB Ūkio bankas					
Turtas (aktyvai)	1.503,5	2.183,9	3.025,2	4.019,4	4.224,3
Suteiktos paskolos	1.259,0	1.701,8	2.082,1	3.042,8	3.441,4
Indėliai ir akredityvai	857,1	1.469,5	2.117,4	2.734,0	2.915,9
Akcininkų nuosavybė	110,1	149,4	285,6	430,3	474,5
Grynasis pelnas	7,6	19,7	47,4	82,7	57,4
UAB Medicinos bankas					
Turtas (aktyvai)	191,4	248,2	426,6	707,6	745,9
Suteiktos paskolos	117,5	145,7	295,7	447,3	474,4
Indėliai ir akredityvai	110,4	166,4	251,8	440,9	501,6
Akcininkų nuosavybė	42,8	44,0	47,3	52,6	91,8
Grynasis pelnas	1,6	2,1	3,5	5,6	6,0

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis [1], [2], [3], [4], [5], [6], [7], [8], [45] ir [57].

⁷ DN – duomenys nepateikiami.

Pagrindiniai Lietuvos bankų veiklos rodikliai 2008 ir 2009 I ketvirčiais

25 lentelė

Pagrindiniai Lietuvos bankų veiklos rodikliai 2008 ir 2009 I ketvirčiais (mln. litų)

Bankai ir rodikliai	Metai			Pokytis per I ketv.		Pokytis per metus	
	2008-04-01	2009-01-01	2009-04-01	mln. litų	proc.	mln. litų	proc.
AB „Swedbank“							
Turtas (aktyvai)	19.038,3	19.890,6	19.663,9	-226,7	-1,1	625,6	3,3
Suteiktos paskolos	14.286,0	15.085,3	14.913,1	-172,3	-1,1	627,1	4,4
Indėliai ir akredityvai	12.327,5	10.974,6	11.123,9	149,3	1,4	-1.203,6	-9,8
Akcininkų nuosavybė	569,7	2.057,3	845,9	-1.211,4	-58,9	276,2	48,5
Grynasis pelnas	102,8	381,1	DN ⁸	—	—	—	—
AB bankas Snoras							
Turtas (aktyvai)	5.818,1	5.694,7	5.536,5	-158,1	-2,8	-281,6	-4,8
Suteiktos paskolos	2.941,4	3.425,8	3.398,9	-26,8	-0,8	457,5	15,6
Indėliai ir akredityvai	4.423,6	3.901,0	4.001,0	100,0	2,6	-422,7	-9,6
Akcininkų nuosavybė	253,4	495,1	411,9	-83,2	-16,8	158,6	62,6
Grynasis pelnas	16,9	71,7	DN	—	—	—	—
AB DnB NORD bankas							
Turtas (aktyvai)	11.958,2	13.101,5	12.773,6	-327,9	-2,5	815,3	6,8
Suteiktos paskolos	9.710,9	11.260,9	11.008,3	-252,6	-2,2	1.297,4	13,4
Indėliai ir akredityvai	3.965,7	3.858,7	3.681,6	-177,1	-4,6	-284,1	-7,2
Akcininkų nuosavybė	363,7	944,3	591,0	-353,3	-37,4	227,3	62,5
Grynasis pelnas	37,6	70,7	DN	—	—	—	—
AB Parex bankas							
Turtas (aktyvai)	1.676,8	2.102,8	1.667,3	-435,4	-20,7	-9,5	-0,6
Suteiktos paskolos	1.355,3	1.386,4	1.325,9	-60,5	-4,4	-29,4	-2,2
Indėliai ir akredityvai	716,4	421,6	391,1	-30,4	-7,2	-325,3	-45,4
Akcininkų nuosavybė	180,0	170,0	222,7	52,7	31,0	42,7	23,7
Grynasis pelnas	0,5	-23,5	DN	—	—	—	—
AB Danske bankas							
Turtas (aktyvai)	5.786,1	6.224,5	6.275,3	50,9	0,8	489,3	8,5
Suteiktos paskolos	4.692,6	4.951,7	4.852,3	-99,4	-2,0	159,7	3,4
Indėliai ir akredityvai	1.461,9	1.730,5	1.852,4	121,9	7,0	390,6	26,7
Akcininkų nuosavybė	304,9	DN	DN	—	—	—	—
Grynasis pelnas	8,2	-17,3	DN	—	—	—	—
AB SEB bankas							
Turtas (aktyvai)	24.555,9	25.830,5	25.948,9	118,4	0,5	1.393,1	5,7
Suteiktos paskolos	19.504,5	20.288,0	20.505,1	217,1	1,1	1.000,6	5,1
Indėliai ir akredityvai	10.511,7	10.208,9	10.305,4	96,5	0,9	-206,2	-2,0
Akcininkų nuosavybė	1.034,6	2.258,4	1.034,6	-1.223,9	-54,2	0,0	0,0
Grynasis pelnas	133,7	347,7	DN	—	—	—	—
AB Šiaulių bankas							
Turtas (aktyvai)	2.062,6	2.049,7	2.027,3	-22,3	-1,1	-35,3	-1,7
Suteiktos paskolos	1.569,2	1.674,5	1.665,1	-9,4	-0,6	95,9	6,1
Indėliai ir akredityvai	1.373,5	1.259,8	1.379,5	119,7	9,5	6,0	0,4
Akcininkų nuosavybė	161,0	282,9	180,4	-102,5	-36,2	19,3	12,0
Grynasis pelnas	11,1	17,5	DN	—	—	—	—
AB Ūkio bankas							
Turtas (aktyvai)	3.952,9	4.224,3	3.937,0	-287,3	-6,8	-16,0	-0,4
Suteiktos paskolos	2.524,8	3.441,4	2.833,3	-608,1	-17,7	308,4	12,2
Indėliai ir akredityvai	3.000,1	2.915,9	3.057,6	141,7	4,9	57,5	1,9
Akcininkų nuosavybė	196,7	474,5	236,7	-237,8	-50,1	40,0	20,3
Grynasis pelnas	16,1	57,4	DN	—	—	—	—
UAB Medicinos bankas							
Turtas (aktyvai)	733,2	745,9	754,0	8,0	1,1	20,8	2,8
Suteiktos paskolos	487,8	474,4	465,8	-8,6	-1,8	-21,9	-4,5
Indėliai ir akredityvai	468,1	501,6	515,3	13,6	2,7	47,1	10,1
Akcininkų nuosavybė	68,9	91,8	68,9	-22,9	-24,9	0,0	0,0
Grynasis pelnas	2,6	6,0	DN	—	—	—	—

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis [1], [2], [3], [4], [5], [6], [7], [8], [45] ir [57].

⁸ DN – duomenys nepateikiami.

Lietuvos bankų paskolų portfelių diversifikacija pagal klientų statusą

26 lentelė

Lietuvos bankų paskolų portfelių diversifikavimas pagal klientų statusą (mln. litų)

Bankai ir paskolų grupės	2004	2005	2006	2007	2008
AB „Swedbank“					
Fiziniam asmeniui suteiktos paskolos	1.109,5	2.604,8	4.440,3	6.696,3	7.497,4
Juridiniam asmeniui suteiktos paskolos	2.626,1	5.743,8	5.340,0	7.110,5	7.587,9
AB bankas Snoras					
Fiziniam asmeniui suteiktos paskolos	354,2	507,2	510,6	879,0	990,3
Juridiniam asmeniui suteiktos paskolos	284,0	572,0	1.041,6	1.769,7	2.435,5
AB DnB Nord bankas					
Fiziniam asmeniui suteiktos paskolos	932,4	1.495,1	2.518,2	4.182,9	5.146,4
Juridiniam asmeniui suteiktos paskolos	1.540,7	2.254,5	3.299,9	4.686,3	6.114,5
AB Parex bankas					
Fiziniam asmeniui suteiktos paskolos	106,5	138,0	265,5	641,1	747,7
Juridiniam asmeniui suteiktos paskolos	136,8	144,2	278,3	625,1	638,7
AB Danske bankas					
Fiziniam asmeniui suteiktos paskolos	521,2	1.119,1	1.768,3	2.432,9	2.837,9
Juridiniam asmeniui suteiktos paskolos	647,3	1.202,2	1.672,5	2.167,9	2.113,8
AB SEB bankas					
Fiziniam asmeniui suteiktos paskolos	1.193,9	2.132,9	4.308,0	1.462,9	1.519,6
Juridiniam asmeniui suteiktos paskolos	4.474,6	6.337,1	8.993,2	16.287,3	18.768,4
AB Šiaulių bankas					
Fiziniam asmeniui suteiktos paskolos	47,1	103,8	134,1	251,0	234,4
Juridiniam asmeniui suteiktos paskolos	370,6	555,3	856,8	1.289,6	1.440,1
AB Ūkio bankas					
Fiziniam asmeniui suteiktos paskolos	27,0	36,4	130,0	236,5	262,1
Juridiniam asmeniui suteiktos paskolos	1.232,0	1.665,4	1.952,1	2.806,3	3.179,3
UAB Medicinos bankas					
Fiziniam asmeniui suteiktos paskolos	11,0	13,0	52,4	82,5	95,1
Juridiniam asmeniui suteiktos paskolos	106,5	132,7	243,3	364,8	379,3

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis [1], [2], [3], [4], [5], [6], [7], [8], [45] ir [57].

Lietuvos bankų paskolų portfelių diversifikacija pagal ekonominės veiklos šakas

27 lentelė

Lietuvos bankų paskolų diversifikavimas pagal ekonominės veiklos šakas (mln. litų)

Bankai ir paskolų grupės	2004	2005	2006	2007	2008
AB „Swedbank“					
Apdirbamoji ir kita pramonė	653,3	960,1	1.066,1	1.297,8	1.312,4
Komunalinių paslaugų sektorius	229,4	233,8	205,4	220,9	271,5
Statyba ir nekilnojamas turtas	457,1	943,4	1.613,8	2.844,2	2.926,6
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	585,3	784,8	1.085,6	1.270,2	1.282,3
Viešbučiai ir restoranai	98,3	175,3	322,7	400,4	407,3
Transportas ir ryšiai	117,0	125,2	176,0	207,1	256,5
Žemės ūkis ir miškininkystė	45,5	66,8	88,0	138,1	150,9
Kitos ekonominės veiklos rūšys	440,2	2.454,4	782,4	731,8	980,4
AB bankas Snoras					
Apdirbamoji ir kita pramonė	11,3	99,4	102,7	192,1	312,6
Komunalinių paslaugų sektorius	16,5	22,5		25,1	20,7
Statyba ir nekilnojamas turtas	55,2	84,2	72,1	373,8	535,6
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	90,7	141,1	99,0	20,1	233,8
Viešbučiai ir restoranai	8,0	50,2	161,6	162,4	201,1
Transportas ir ryšiai	14,1	18,7	25,1	102,0	170,5
Žemės ūkis ir miškininkystė	31,3	91,1	7,5	66,2	82,0
Kitos ekonominės veiklos rūšys	56,9	64,8	573,6	828,0	879,2
AB DnB Nord bankas					
Apdirbamoji ir kita pramonė	475,7	601,5	718,0	749,9	1.215,8
Komunalinių paslaugų sektorius	142,1	183,5	215,4	129,3	128,4
Statyba ir nekilnojamas turtas	211,0	465,6	1.199,5	1.386,4	1.719,3
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	320,7	472,6	582,1	753,5	986,9
Viešbučiai ir restoranai	76,5	88,3	71,4	383,9	424,8
Transportas ir ryšiai	48,7	77,5	78,1	189,3	323,2
Žemės ūkis ir miškininkystė	140,0	220,1	318,0	462,4	617,2
Kitos ekonominės veiklos rūšys	126,0	145,4	117,4	631,6	698,9
AB Parex bankas					
Apdirbamoji ir kita pramonė	7,6	10,1	14,6	21,1	15,3
Komunalinių paslaugų sektorius	6,7	1,6	1,4	3,1	3,1
Statyba ir nekilnojamas turtas	39,6	42,7	115,6	241,3	238,0
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	44,8	53,9	84,6	248,4	210,0
Viešbučiai ir restoranai	12,7	10,5	4,4	3,2	8,1
Transportas ir ryšiai	9,3	7,4	34,0	45,8	45,1
Žemės ūkis ir miškininkystė	1,7	1,9	4,6	37,2	52,9
Kitos ekonominės veiklos rūšys	14,4	16,1	19,1	25,0	66,2
AB Danske bankas					
Apdirbamoji ir kita pramonė	138,5	229,6	328,8	530,8	DN ⁹
Komunalinių paslaugų sektorius	25,0	41,0	44,2	154,8	DN
Statyba ir nekilnojamas turtas	249,9	392,4	777,7	894,7	DN
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	95,6	224,0	239,6	316,8	DN
Viešbučiai ir restoranai	14,2	62,6	32,8	37,0	DN
Transportas ir ryšiai	32,9	70,0	108,6	127,6	DN
Žemės ūkis ir miškininkystė	18,3	41,7	57,7	97,5	DN
Kitos ekonominės veiklos rūšys	72,9	140,9	83,1	8,7	DN
AB SEB bankas					
Neskirstoma					
AB Šiaulių bankas					
Neskirstoma					
AB Ūkio bankas					
Neskirstoma					
UAB Medicinos bankas					
Neskirstoma					

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis [1], [2], [3], [4], [5], [6], [7], [8], [45] ir [57].

⁹ DN – duomenys nepateikiami

Lietuvos komercinių bankų suminiai paskolų portfeliai

28 lentelė

Lietuvos bankų suminis paskolų portfelis diversifikuojant pagal klientų statusą (mln. litų)

Paskolų portfelio diversifikavimo kriterijai	2004		2005		2006		2007		2008	
	mln. litų	proc.	mln. litų	proc.	mln. litų	proc.	mln. litų	proc.	mln. litų	proc.
Fiziniam asmenims suteiktos paskolos	4.302,8	27,4	8.150,3	30,5	14.127,4	37,4	16.865,1	31,2	19.330,9	31,2
Juridiniams asmenims suteiktos paskolos	11.418,6	72,6	18.607,2	69,5	23.677,7	62,6	37.107,5	68,8	42.657,5	68,8
<i>Iš viso</i>	<i>15.721,4</i>	<i>100</i>	<i>26.757,5</i>	<i>100</i>	<i>37.805,1</i>	<i>100</i>	<i>53.972,6</i>	<i>100</i>	<i>61.988,4</i>	<i>100</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis [1], [2], [3], [4], [5], [6], [7], [8], [45] ir [57].

29 lentelė

Lietuvos bankų suminis paskolų portfelis skirstant pagal ekonominės veiklos šakas (mln. litų)

Paskolų portfelio diversifikavimo kriterijai	2004		2005		2006		2007		2008	
	mln. litų	proc.	mln. litų	proc.	mln. litų	proc.	mln. litų	proc.	mln. litų	proc.
Apdirbamoji ir kita pramonė	1.286,4	24,6	1.900,7	19,2	2.230,2	19,2	2.791,7	17,1	2.856,1	17,0
Komunalinių paslaugų sektorius	419,7	8,0	482,4	4,9	466,4	4,0	533,2	3,3	423,7	2,5
Statyba ir nekilnojamas turtas	1.012,8	19,3	1.928,3	19,4	3.778,7	32,5	5.740,4	35,1	5.419,5	32,3
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	1.137,1	21,7	1.676,4	16,9	2.090,9	18,0	2.609,0	15,9	2.713,0	16,2
Viešbučiai ir restoranai	209,7	4,0	386,9	3,9	592,9	5,1	986,9	6,0	1.041,3	6,2
Transportas ir ryšiai	222,0	4,2	298,8	3,0	421,8	3,6	671,8	4,1	795,3	4,7
Žemės ūkis ir miškininkystė	236,8	4,5	421,6	4,3	475,8	4,1	801,4	4,9	903,0	5,4
Kitos ekonominės veiklos rūšys	710,4	13,6	2.821,6	28,5	1.575,6	13,5	2.225,1	13,6	2.624,7	15,6
<i>Iš viso</i>	<i>5.234,9</i>	<i>100</i>	<i>9.916,7</i>	<i>100</i>	<i>11.632,3</i>	<i>100</i>	<i>16.359,5</i>	<i>100</i>	<i>16.776,6</i>	<i>100</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis [1], [2], [3], [4], [5], [6], [7], [8], [45] ir [57].